

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DEKİ ULUSLARARASI KORUMA VE GEÇİCİ
KORUMA BAŞVURU SAHİBİ SİĞİNMACILARIN TÜRKİYE'NİN
SOSYO-EKONOMİK YAPISINA ETKİSİ: BİR SAHA
ARAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MESUT ÇAKIR

Tez Danışmanı
Doç. Dr. İsmail Hakkı İŞCAN

BİLECİK, 2019
Referans Numarası:10125809

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DEKİ ULUSLARARASI KORUMA VE GEÇİCİ
KORUMA BAŞVURU SAHİBİ SİĞİNMACILARIN TÜRKİYE'NİN
SOSYO-EKONOMİK YAPISINA ETKİSİ: BİR SAHA
ARAŞTIRMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MESUT ÇAKIR

Tez Danışmanı
Doç. Dr. İsmail Hakkı İŞCAN

BİLECİK, 2019
Referans Numarası:10125809

JÜRİ ONAY FORMU

BEYAN

Türkiye'deki Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Başvuru Sahibi Sığınmacıların Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkisi: Bir Saha Araştırması adlı yüksek lisans/doktoratezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel ahlak kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmını Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Mesut ÇAKIR

27.05.2019

İmza

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden, yardımlarını biran olsun esirgemeyen, tezimi bitirebilmemdeki katkılarını asla inkar edemeyeceğim kıymetli Hocam danışmanım Doç. Dr. İsmail Hakkı İŞCAN'a değerli katkı ve emekleri için içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Savunma sınavındaki değerli katkılarından dolayı Dr. Öğretim Üyesi Resul YAZICI'ya ve Prof. Dr. Harun ÖZTÜRKLER'e, yine değerli katkılarından dolayı Doç. Dr. Ceyhun HAYDAROĞLU'na teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Türkiye genelinde saha çalışması yapmam için İl Müdürlükleri ile iletişime geçerken kendisini referans olarak gösterebileceğim hususunda yardımlarını esirgemeyen Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kıymetli Genel Müdürü Sayın Abdullah AYZAZ'a, Saha çalışmasını yapmam için Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün ilgili birimlerinden izin almamda ve anket çalışmasını yaptığım İl Müdürlükleri ile iletişim kurmamda yardımlarını esirgemeyen ve bana her zaman güvendiğini gösteren Bilecik İl Göç İdaresi Müdürlüğünün kıymetli Müdürü Hüseyin SAN'a, Anketlerin İl Müdürlüklerinde yapılmasında gerekli kolaylığı gösteren kıymetli İl Müdürlerimize ve bu süreçte desteklerini her an ve fazlasıyla hissettiğim çok kıymetli meslektaşlarıma ve çalışma arkadaşlarıma ve onların nezdinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü çalışanlarına teşekkürlerimi borç bilirim..

Son olarak bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim Annem Fatma'ya, Babam Celal'e, Kardeşlerim Neslihan, Hatice ve Yılmaz'a, Biricik eşim, kıymetlim, desteğini her zaman hissettiğim Nihal'e ve bana tarif edilemez duygular yaşatan biricik kızım Hatice Masal'a şükranlarımı sunarım.

Mesut ÇAKIR

27.05.2019

ÖZET

20. yüzyılda yaşanan iki büyük dünya savaşı başta olmak üzere, ulusal ve uluslararası çatışmaların ve krizlerin etkisiyle yaşanan şiddet, zulüm ve insan hakları ihlalleri, milyonlarca insanın evlerini ve ülkelerini terk etmesine neden olmuştur. Birleşmiş Milletlerin (BM) yürüttüğü çalışmalar sonucunda mülteci hukukunun temel belgeleri olarak kabul edilen 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme (MHSİS) ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol (MHSİP) yürürlüğe girmiştir. Türkiye bulunduğu bölge itibariyle mülteci ve sığınmacılar açısından geçiş ülkesi olması yanında son yıllarda hedef ülke konumuna gelmiş önemli bir coğrafi özelliği olan ülkedir. Bu durum Türkiye'nin mülteci politikalarını da yakından etkilemiştir. Türkiye'nin komşu ve yakın coğrafyasındaki Suriye, Irak ve Afganistan gibi ülkelerde savaş ve iç karışıklıkların devam etmesi, Türkiye'ye gelen mülteci ve sığınmacıların sayısının giderek artmasına neden olmuştur. Türkiye, son yıllarda artan göç akını dolayısıyla uyum politikaları geliştirmeye ve göçe dair hukuki yapısını, merhamet temelinde insancıl bir bakış, hukuki etkenler ve Avrupa Birliği uyum süreci etrafında oluşturmaya çalışarak göç yönetimini şekillendirmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'nin, coğrafi açıdan komşusu olduğu bölge ve ülkelerde meydana gelen çatışmalardan olumsuz etkilenen ve yaşadıkları topraklardan ayrılmak durumunda kalan bölge halkına yönelik yürüttüğü barışçıl ve insancıl politikaları doğrultusunda kabul ettiği dört milyona yakın sığınmacının Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısına yönelik etkileşimini ortaya koymaya çalışmaktır. Ayrıca çalışma ortaya koyduğu sonuçlar açısından Türkiye'nin göçe dair uyum politikalarının üretilmesine katkıda bulunmayı ve sığınmacıların da Türkiye den beklentilerine ışık tutmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda çalışmada, 26 il genelinde ve 2637 sığınmacı (mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma, geçici koruma) üzerinde gerçekleştirilen, saha çalışmasından elde edilen veriler değerlendirilmektedir. Saha çalışmasında elde edilen veriler, yapılandırılmış görüşme tekniği ile ve altı grupta hazırlanan anket soruları ile toplanmıştır. Anket verilerinin analizi sonrası ulaşılan sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, 2016 yılından bu yana en fazla göç alan ülke konumunda bulunan Türkiye'nin göç yönetiminde toplumsal uyum konusunda yeni açılımlar gerçekleştirmesi gerektiği, mülteci ve sığınmacıların geleneksel göçmen sorunlarını Türkiye'de de

yaşamakta oldukları ve Türkiye'nin göç edenlerle yerleşikler arasında çıkabilecek toplumsal ve ekonomik uyumsuzlukların giderilmesinde daha etkin ve son derece dikkatli davranması gerektiği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, Uluslararası Koruma, Geçici Koruma, Saha Çalışması

ABSTRACT

Violence, cruelty and human rights violations caused by national and international conflicts and crises, especially in the twentieth century, caused many millions of people to leave their homes and countries. As a result of the work carried out by the United Nations, the 1951 Convention on the Legal Status of Refugees (MHSIS) and the protocol Legal Status of Refugees of 1967 were adopted as the basic documents of refugee law. Turkey is a transit country for Refugees and asylum seekers in the region and has an important geographical feature that has become the target country in recent years. This situation has closely affected Turkey's refugee policies. The continuation of war and internal turmoil in the neighboring and neighboring countries of Turkey, such as Syria, Iraq and Afghanistan, has led to an increasing number of refugees and asylum seekers coming to Turkey. Turkey has shaped the migration management by trying to develop harmonisation policies and to create a humanitarian perspective on the basis of compassion, legal factors and the process of European Union harmonisation.

Turkey has accepted around four million asylum seekers in the scope of its peaceful and humane policies towards people who are affected by the conflicts occurred in neighbouring regions and countries and had to leave where they live. The purpose of this study to demonstrate the interaction of these asylum seekers towards Turkey's socio-economic structure. Furthermore, the study aims to contribute to the production of Turkey's migration-related adaptation policies and to shed light on the expectations of asylum seekers from Turkey. In this context, the data obtained from field work carried out across 26 provinces and on 2637 asylum-seekers (refugee, conditional refugee, secondary protection, temporary protection) are evaluated. The data obtained in the field study were collected with the structured interview technique and the questionnaires prepared in six groups. When the results of the survey data are evaluated in general, it is understood that Turkey, which has been the most migrant-receiving country since 2016, should carry out new initiatives on social cohesion in migration management, and that the refugees and asylum-seekers are experiencing traditional migrant issues also in Turkey, and to behave more effective and quite cautious on solving economical and social discordancies which can occur between migrants and residents.

Key Words: Migration, Refugee, International Protection, Temporary Protection, Fieldwork.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE HUKUKSAL ÇERÇEVE

1.1. TEMEL KAVRAMLAR	3
1.2. GÖÇE DAİR ULUSLARARASI HUKUK SİSTEMİNDEKİ GELİŞMELER	8
1.2.1. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme	8
1.2.2. Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin (MHSİ) 1967 Protokolü.....	11
1.2.3. 1967 Tarihli Ülkesel Sığınma Bildirisi	12
1.2.4. Küresel Göç Ve Mülteci Mutabakatı	13
1.3. GÖÇE DAİR TÜRK HUKUK SİSTEMİNDEKİ GELİŞMELER	17
1.3.1. Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu Öncesinde Hukuki Çerçeve ...	17
1.3.2. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	20

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE GÖÇÜN DURUMU

2.1. DÜNYADA GÖÇÜN DURUMU	29
2.2. TÜRKİYE'DE GÖÇÜN DURUMU	36
2.3. TÜRKİYE'NİN YENİ GÖÇ SİSTEMİ	38
2.3.1. Türkiye'de Geçici Koruma ve İstatistikleri	39
2.3.2. Türkiye'de Geçici Korumanın Hukuksal Çerçevesi	43
2.3.3. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin Getirdiği Başlıca Yenilikler	44
2.3.4. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin Uygulanması	45
2.3.5. Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Vatandaşlık	48
2.3.6. Türkiye'de Uluslararası Koruma ve İstatistikleri	50
2.3.7. Türkiye'de Vatansız Kişiler	59

2.3.8. Türkiye’de Düzensiz Göç ve İstatistikleri	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAHA ARAŞTIRMASI

1.1. AMAÇ.....	62
1.2. YÖNTEM.....	62
1.3. ARAŞTIRMA MODELİNİN UYGULAMA ALANI	64
1.4. SAHA ARAŞTIRMASI BULGULARI: ANKET VERİLERİ VE ANALİZİ	65
1.4.1. Temel Veriler	65
1.4.2. Demografik Veriler	69
1.4.3. Sosyo-Ekonomik Veriler	74
1.4.4. Türk İş Piyasasına Yönelik Veriler	79
1.4.5. Toplumsal Uyum İle Algı Ve Yaklaşım Dair Veriler	84
1.4.6. Devletten, Yönetimden Ve Sosyal Çevreden Beklenti Ve Şikâyetlere İlişkin Veriler	98
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	103
KAYNAKÇA.....	121
EKLER.....	127
Ek-1: Anket Soruları (Türkçe)	127
Ek-2: Anket Soruları (Arapça)	132
Ek-3: Anket Soruları (Farsça)	137
Ek-4: Anket Soruları (İngilizce).....	141
Ek-5: Anket İzin Talebi Yazısı	145
Ek-6: Anket İzin Yazısı	147

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AÇSHB : Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

AET : Avrupa Ekonomi Topluluğu

AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AK : Avrupa Konseyi

AP : Avrupa Parlamentosu

AT : Avrupa Topluluğu

ATS : Avrupa Tek Senedi

BK : Bakanlar Kurulu

Bkz. : Bakınız

BM : Birleşmiş Milletler

BMMYK : Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

CEAS : Ortak Avrupa Sığınma Sistemi (Common European Asylum System)

Ed. : Editör

EFTA : Avrupa Serbest Ticaret Birliği

FRONTEX : Avrupa Dış Sınırlarda Operasyonel İş Birliği

GİGM : Göç İdaresi Genel Müdürlüğu

GK : Geçici Koruma

ICRMW : Tüm Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Korunmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families)

ILO : Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)

İHEB : İnsan Hakları Evrensel Bildirisi

MC : Milletler Cemiyeti

MHSİS : Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme

MHSİP : Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol

OASS : Ortak Avrupa Sığınma Sistemi

para. : Paragraf

UK : Uluslararası Koruma

UMÖ : Uluslararası Mülteci Örgütü

UNHCR : Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner of Refugees) vb. : ve benzeri vd. : ve diğerleri

ÜSB : Ülkesel Sığınma Bildirisi

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

YUKK : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Anketin Gerçekleştirildiği İller	66
Tablo 2: Katılımcıların Nereli Oldukları.....	67
Tablo 3: Anketin Yapıldığı İl ve Katılımcıların Vatandaşı Oldukları Ülke	68
Tablo 4: Katılımcıların Ne Zamandır Türkiye’de Oldukları.....	69
Tablo 5: Katılımcıların Medeni Durumu	69
Tablo 6: Katılımcıların Yaş Aralıkları	70
Tablo 7: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları	70
Tablo 8: Katılımcıların Ana Dili.....	71
Tablo 9: Katılımcıların İkinci Dili	71
Tablo 10: Katılımcıların Dini Mensubiyeti	72
Tablo 11: Katılımcıların Mezhep Durumu	73
Tablo 12: Katılımcıların Etnik Kökeni	74
Tablo 13: Katılımcıların Çocuk Sayısı.....	75
Tablo 14: Katılımcıların Eğitim Durumu.....	75
Tablo 15: Katılımcıların Aylık Ortalama Gelirleri	76
Tablo 16: Katılımcıların En Fazla Harcama Yaptıkları Kalem.....	76
Tablo 17: Katılımcıların Aylık Ortalama Gıda Giderleri.....	77
Tablo 18: Katılımcıların Aylık Ortalama Kira Giderleri	78
Tablo 19: Katılımcıların Tasarruflarını Nasıl Değerlendirdikleri	78
Tablo 20: Katılımcıların Türkiye’de En Fazla Neye İhtiyaç Duydukları	79
Tablo 21: Katılımcıların Mesleki Durumları.....	80
Tablo 22: Katılımcıların Türkiye’deki İstihdam Durumları (Geldikleri Ülkelere Göre) 81	
Tablo 23: Katılımcıların Herhangi Bir İşte Çalışmama Nedenleri	81
Tablo 24: Katılımcılardan Çalışanların Çalışma Statüleri	82

Tablo 25: Katılımcılardan Çalışanların Bağlı Oldukları Birim	83
Tablo 26: Katılımcılardan Çalışanların Çalışılan İşyeri/Alanın Mesleki Durumlarına Uygunluğu	83
Tablo 27: Katılımcılardan Çalışanların Ücret Memnuniyeti.....	84
Tablo 28: Katılımcıların Türkiye'ye Göç Etme Nedeni	84
Tablo 29: Katılımcıların Çocuklarının Türkiye'de Eğitim Alıp Almadıkları	85
Tablo 30: Katılımcıların Kendi Ülkelerine Kıyasla Buradaki Ekonomik Durumlarını Nasıl Gördükleri	86
Tablo 31: Katılımcılardan Çalışanların İşyerindeki Yerel Çalışanların Kendilerine Yaklaşımı Konusundaki Düşünceleri	86
Tablo 32: Katılımcıların Türkiye'de Dini İnançlarını Rahatça Yaşayıp Yaşayamadıklarına Dair Düşünceleri	87
Tablo 33: Katılımcıların Türkiye'de Tanıdık/Akrabalarının Olup Olmadığı	88
Tablo 34: Katılımcıların Çevrenin Kendilerine Bakış Açısı İle İlgili Düşünceleri	88
Tablo 35: Katılımcıların Kendileri Hakkında Çevrenin Resmi Bir Şikâyetinin Olup Olmadığı.....	89
Tablo 36: Katılımcıların Ülkelerine Geri Dönmek İsteyip İstemedikleri	89
Tablo 37: Katılımcıların Çevre İle İletişim Kurmada Zorluk Hakkındaki Düşünceleri .	90
Tablo 38: Katılımcıların “Zorluk Çekiyoruz” Düşüncesinin Nedeni Hakkındaki Düşünceleri.....	90
Tablo 39: Katılımcıların Türkiye'de Kendilerini Yabancı Hissedip Hissetmedikleri Hakkındaki Düşünceleri.....	91
Tablo 40: Katılımcıların Türkiye'de Ayırıcılığa Maruz Kalıp Kalmadıkları Hakkındaki Düşünceleri.....	92
Tablo 41: Katılımcıların Türkiye'de İnsanların Sığınmacılara Yönelik Yaklaşımına Dair Düşünceleri.....	92

Tablo 42: Katılımcıların Kendilerini Türkiye’de Mutlu ve Güvende Hissedik Hissetmediklerine Dair Düşünceleri	93
Tablo 43: Katılımcıların Yerel Halkla Benzer Gördüğü Özellikler	94
Tablo 44: Katılımcıların Yerel Halkla Farklı Gördüğü Özellikler	95
Tablo 45: Katılımcıların Mağduriyet Yaşadığını Düşündüğü Konular	96
Tablo 46: Katılımcıların Tanıdıklarına Türkiye’ye Göçü Tavsiye Edip Etmedikleri	96
Tablo 47: Katılımcıların Yurtlarında Barış ve Huzur Sağlandığında Ne Yapacaklarına Dair Düşünceleri	97
Tablo 48: Katılımcıların Türkiye’de İhtiyaçlarını Nasıl Karşıladıkları	98
Tablo 49: Katılımcıların Devletten Çalışma İzni Alınabileceği Farkındalığı	99
Tablo 50: Katılımcıların Devletin / İş Çevrelerinin Kendilerini İşgücü Olarak Değerlendirme Yeterliliği Konusundaki Düşünceleri	99
Tablo 51: Katılımcıların Barınma İhtiyaçlarını Nasıl Karşıladıkları	100
Tablo 52: Katılımcıların Kendilerine En Çok Yardım Eden Konusundaki Düşünceleri	101
Tablo 53: Katılımcıların Devletin Kendilerine Yönelik Politikaları Hakkındaki Düşünceleri	102
Tablo 54: Katılımcıların TC Vatandaşı Olmak Yönündeki Düşünceleri	102

GİRİŞ

Geçmişten günümüze dünya tarihindeki siyasi ve sosyo-ekonomik gelişmeler çeşitli bölge ve ülke toplumları üzerinde önemli etkiler bırakmıştır. Bu etkilerin belki de en önemlisi bu bölge ve ülkelerdeki insanların resmi veya gayri resmi yollarla adeta göçe zorlanmasıdır.

Sığınmacı sorunu her ne kadar insanlık tarihi boyunca var olmuş bir sorun olsa da bu sorunun gerçek manada bir uluslararası sorun haline gelmesi ve bu soruna kalıcı çözümler aranmaya başlanması Birinci Dünya Savaşı sonrasında 1932 yılında kurulan Milletler Cemiyeti (MC) çatısı altında başlamıştır. Ancak, üye devletler açısından bağlayıcı kararlar alamaması ve yıkıcı etkilerinin olağanüstü bir düzeye ulaştığı İkinci Dünya Savaşına engel olamaması, MC'nin yerini Birleşmiş Milletler'nin (BM) almasına neden olmuştur.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında milyonlarca insan, ya uyruğunda bulunduğu ülke içerisinde yer değiştirmek zorunda kalmış veya ülkelerini terk ederek güvenli bir şekilde yaşayabilecekleri diğer ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır. Öyle ki bu durum sığınılan ülkeler açısından yönetilemeyecek seviyeye gelmiştir. Bu insanların korunması, haklarının belirlenmesi ve ülkelerin sığınmacı politikalarının ortak temeller üzerinde bir sisteme oturtulma ihtiyacı, BM çatısı altında mültecilerin durumlarını takip etmek ve sorunlarıyla ilgilenmek üzere Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin kurulmasına (BMMYK) ve ayrıca mülteci hukukunun doğmasına neden olmuştur. Mülteci hukukunun uluslararası düzeydeki temel düzenlemeleri BM çatısı altında hazırlanmıştır. Bu dönemde, mülteci hukukunun temel belgeleri olarak kabul edilen 1951 tarihli “*Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*” ve bu sözleşmenin Mülteciler ile ilgili çözüm üretmediği sorunların çözümü için 1967 yılında New York'ta imzalanan “*Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol*” yürürlüğe girmiştir. Bu düzenlemelere taraf olan ülkeler ulusal sığınma sistemlerini bu belgelerde yer alan esaslara uygun hale getirmekle yükümlü olmuşlardır. Bu çerçevede, her bir taraf ülke mülteci tanımını, kimlere mülteci statüsü vereceğini, verilen statülerin sona erme

koşullarını ve mülteci statüsü kazananlara verilecek hakları ilgili düzenlemelere uygun olarak belirlemek ile mükellef olmuştur.

15 Mart 2011 tarihinde Suriye’de başlayan siyasi kriz başta olmak üzere, Irak’ta Afganistan’da ve dünyanın diğer bölgelerinde yaşanan siyasi ve sosyo-ekonomik krizler uluslararası bir boyut kazanarak bölge insanının çoğunluğunun kendi yurdunu terk etmesine neden olmuş ve başta Türkiye olmak üzere çeşitli ülkelere büyük oranda göç akınları başlamıştır. Uluslararası düzeyde bu insani drama yapıcı çok fazla tepki veren ülke olmamış, Türkiye, tarihinin ve coğrafyasının verdiği sorumluluk ile bu yükün altında adeta tek başına kalmıştır. Komşu ve bölge ülkelerde yaşanan sığınmacı krizleri Türkiye’nin sığınmacılar ile ilgili hukuksal mevzuatını gözden geçirmesine sebep olmuştur. 2008 yılında başlayan hukuki düzenlemeler 2013 yılında Uluslararası Mülteci Hukukuna uygun olarak çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ve bu kanuna göre kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) ile bambaşka bir boyut kazanmıştır.

YUKK ile Uluslararası Mülteci Hukukuna uygun olarak düzenlenen mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma statüsündeki sığınmacıların, Türkiye’ye toplumsal ve ekonomik etkilerini ve bu etkilerin sonuçlarını orta ve uzun vadede tespit etmek oldukça güçtür. Bu çalışma, Türkiye’ye göç eden Suriyeliler dâhil mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma statüsündeki sığınmacılardan bir örnekleme, Türkiye’nin sosyal ve ekonomik dinamikler üzerindeki etkilerini araştıran anket tarzında yapılan saha çalışması ve sonuçlarının analizine yöneliktir.

Çalışmanın birinci bölümünde göç ile ilgili temel kavramlardan sonra ulusal ve uluslararası hukuk sisteminde göçe dair gelişmeler ele alınmıştır. İzleyen ikinci bölümde dünyada ve Türkiye’de göçün durumu çeşitli istatistiksel bilgilerle incelenmiştir. Bu bölümde Türkiye’de göçe dair hukuksal sistemdeki yapılan yenilikler ele alınmış, Türkiye’nin yeni göç sistemindeki hukuksal oluşumlar incelenmiştir. Üçüncü bölüm ise çalışmanın saha araştırması kısmının ele alındığı bölümdür. Bu bölümde saha araştırmasının metodolojisi hakkında bilgi verildikten sonra araştırma ile ilgili veriler gruplar halinde tablolastırılarak ortaya konmuştur. Sonuç kısmında ise bulgularla ilgili genel değerlendirmeler yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE HUKUKSAL ÇERÇEVE

1.1. TEMEL KAVRAMLAR

Bu bölümde göç konusu ile ilgili temel nitelikte olan bazı kavramlara ve bu kavramların temel oluşturduğu hukuksal sözleşmelere temas edilecektir. Göç, temelinde ekonomik, siyasi ve/veya toplumsal sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim biriminden başka bir yerleşim yerine gitmesi olarak tanımlanabilir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 1). Tarihsel olarak her devirde değişen siyasi, toplumsal ve çevresel unsurlar zoruyla yaşam koşullarında meydana gelen değişimler, göçleri ortaya çıkarmıştır (Deniz, 2008: 4). Dolayısıyla göç, toplumların sosyokültürel, ekonomik ve politik yapısı ve işleyişi ile ilişkili bir olaydır. Göç, eğitim ve ekonomi gibi kişinin kendi isteğine bağlı gelişebileceği gibi, politik nedenlerle veya savaş sonucu zorunlu bir şekilde de görülebilir. Göçe ilişkin sınıflandırmaların büyük bir bölümü, hareketin gerçekleştiği yerler arasındaki uzaklık ölçütünü temel almaktadır. Buradan hareketle “iç göç” ve “dış göç” şeklinde genel bir ayırım yapılabilir. Bir ülkede ulusal sınırlar içerisindeki yerleşim birimleri arasında gerçekleşen nüfus hareketliliğine iç göçler; bir ülkenin siyasi sınırlarını aşarak başka bir ülkeye doğru olan ve uzun müddet kalmak, çalışmak ve/veya yerleşmek için yapılan nüfus hareketine ise uluslararası göçler denilmektedir (Lewis, 1982: 15; Yaman, 2016: 99; Kalkınma Bakanlığı, 2014: 1).

Göç konusu ile ilgili öncelikli kavramlardan bir diğeri “Mülteci” ve “Sığınmacı” kavramlarıdır. 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme’ye (1951 Sözleşmesi) göre mülteci; “ırkı, dini, milliyeti belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için, vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkudan dolayı dönmek istemeyen yabancı” şeklinde tanımlanmaktadır (BMMYK, 1998: 68). Bu tanımlamada öngörülen nedenler dolayısıyla ülkesini terk ederek başka bir ülkenin korumasını talep eden kişi, iddia ettiği hususlar doğrulanıncaya kadar “sığınmacı”, iddiaların doğrulanması

ile de “mülteci” statüsüne geçmektedir. İskan Kanunumuz Madde3/3'e göre “Türkiye'de yerleşmek maksadıyla olmayıp bir zaruret ilcasıyla muvakkat oturmak üzere sığınanlara sığınmacı denir”. Sığınmacı kavramı ilerde, ifade edileceği gibi Türk hukukunda 2013 yılında yapılan düzenleme ile “şartlı mülteci” statüsü ile değiştirilmiştir.

Sığınmacı; ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler oldukları için durumları kesinlik arz etmez. Şöyle ki, örneğin olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorunda kalabilirler. Ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler (IOM, 2009:55).

Bir başka deyişle Sığınmacı; sığınma talebi henüz işleme alınmamış kişidir. (UNHCR, 2019a). Her yıl, yaklaşık 1 milyon kişi sığınma talebinde bulunmaktadır. Bir kişinin uluslararası koruma ihtiyacında olup olmadığını belirlemek için ülkelerin ulusal sığınma sistemleri bulunmaktadır. Bununla birlikte; çatışma veya şiddetten kaynaklanan kitlesel göç hareketleri sırasında, sınırı geçen her sığınmacıyla bireysel görüşme yapmak her zaman için mümkün veya gerekli değildir. Bu gruplar, genellikle ‘varışta mülteci’, yani uluslararası terimle ‘prima facie’ mülteci olarak adlandırılır (UNCHER, 2019a).

Suriye deki iç karışıklıktan kaçarak topluca ülkemize sığınan Suriyelilerin durumunu bu bağlamda değerlendirecek olursak Suriyeli sığınmacıların durumu Varışta Mülteci kavramının tanımına uymakta olsa da Türkiye'nin Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmeye (MHSİS) Coğrafi kısıtlama koyarak imzalamasından dolayı Ulusal mevzuatımızda Suriyeli Sığınmacıları Varışta Mülteci olarak tanımlayamamaktayız. Zira 1951 tarihli MHSİS taraf devletlere uluslararası koruma sağlama yükümlülükleri açısından “1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar” ya da “1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar” ibarelerini sunarak mülteci kavramının içeriğine dair bir seçim imkânı sunmuştur. Türkiye'de Sözleşmeyi imzalarken yaptığı deklarasyonda “1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar” tanımını kabul ettiğini belirterek kavrama tarihi ve coğrafi açıdan sınırlama getirmiştir. 1967 yılında ise 1951 yılından sonra meydana gelen olaylar sonucunda da mültecilere koruma sağlanması gereği duyulduğundan,

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme'nin (MHSİS) 1967 Protokolü (MHSİP) kabul edilmiş ve tarih sınırlaması protokole taraf ülkeler için kaldırılmıştır. Türkiye protokolü imzalamış, ancak protokolün 7. maddesinde yer alan “çekinceler ve duyurular” hükmünden istifade ederek coğrafi sınırlama ilkesini sürdürmeyi seçmiştir. Türkiye Avrupa Birliğine'ne (AB) Uyum Ulusal Eylem Planı'nda coğrafi kısıtlamayı bölgesinde edindiği zor tecrübelerle bağlamıştır. Dolayısıyla hali hazırdaki göç konusu ile ilgili mevzuatta Avrupa Konseyi'ne (AK) üye olmayan ülkelerden gelenler “mülteci” olarak tanınmamaktadır. Türkiye bu durumdaki kişiler için “sığınmacı” kavramını 1994 Yönetmeliği ile birlikte iç hukuka sokmuş, böylece Avrupa dışından gelen kişiler için de MHSİS'nin getirdiği uluslararası koruma ve geri göndermeme hükümleri gibi mültecilerin korunmasına dair diğer yükümlülükleri sığınmacılar için de kabul etmiştir (Canpolat ve Arıner, 2012).

Ulusal mevzuatımızda Suriyeliler ve Suriyeliler dışında kalan sığınmacılar için Uluslararası koruma türleri 1951 tarihli MHSİS'e uyumlu şekilde tanımlanmıştır. Bu kapsamda; (a) 1951 tarihli MHSİS'in 1A (2) maddesinde yer alan “mülteci” tanımı YUKK'a aktarılmış, (b) Ülkemizin 1951 tarihli MHSİS'e koymuş olduğu coğrafi kısıtlama nedeniyle Avrupa dışından gelen ve sığınma talep eden kişiler için kullanılan “sığınmacı” tanımının yarattığı kavram kargaşasına son verilerek bu kişiler “şartlı mülteci” olarak adlandırılmıştır. Öte yandan, mülteci ya da şartlı mülteci olma koşullarını sağlamayan fakat gönderileceği ülkede ölüm, işkenceye maruz kalma ya da çatışmalarda şahsına yönelik tehdide maruz kalma riski nedeniyle başta Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) olmak üzere tarafı olduğumuz insan hakları sözleşmelerin bir gereği olarak geri gönderme yasağı kapsamında olan yabancılara “ikincil koruma” sağlanmaktadır (GİGM, 2014:23).

Göçmen (*migrant*) ise mülteci tanımındaki zorlayıcı nedenler dışında ve genelde ekonomik gerekçelerle ülkesini gönüllü olarak terk ederek başka bir ülkeye yasal veya yasal olmayan yollarla giden ve orada yaşayan yabancısıdır. Mülteci ve sığınmacılar göçmen kişi olarak değerlendirilebilir ancak her göçmen kişi sığınmacı veya mülteci değildir. Bu türde bir ayırımın pratikte yapılması da zordur. Zira insanların yaşam haklarının tehlikeye girmesi, ekonomik ve/veya sosyal gerekçelerle gerçekleşiyor

olabilir. Yani 1951 tarihli MHSİS'in mülteci tanımlamasında yer verdiği hususların pratikte çok daha geniş bir toplum kesimini içine alacak duruma geldiğini söyleyebiliriz.

Mülteci, Sığınmacı ve/veya göçmen olarak ele alınan kesim içerisinde farklı gruplandırmalar yapmak mümkündür. Bu olgudan etkilenenlere göre gruplamalar ve özellikleri kısaca aşağıdaki şekilde ele alınabilir.

Çocuklar: Dünyadaki mültecilerin yarısından fazlasını *çocuklar* oluşturmaktadır. Bu çocukların çoğu tüm çocukluklarını evlerinden, bazen de ailelerinden ayrı geçirmektedir. Şiddet eylemlerine şahit olmuş ya da maruz kalmış olabiliyor ve sürgüneyken istismar, ihmal, şiddet, sömürü, insan ticareti veya silahlandırma riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. (UNHCR, 2019b).

Azınlık Grupları: Azınlık, sayıca nüfusun geri kalanından az olan etnik, dini veya dilsel farklılıklar taşıyan grup olarak tanımlanabilir. Yerliler ise yaşadıkları topraklar işgal edilmeden ya da kolonileştirilmeden önce söz konusu yerde toprak sahibi olan kişilerdir. Dünyanın birçok yerinde bu gruplar ağır insan hakları ihlalleri, şiddet, çatışma, etnik ya da dini zulüm ve hatta ekstrem örneklerde soykırım mağduru olabilmektedir. Sonuç olarak da çoğunlukla kaçıktan başka seçim şansları kalmamaktadır (UNHCR, 2019b).

Kadınlar: Kadınlar ve kız çocukları bazı toplumlarda sadece toplumsal cinsiyetleri nedeniyle her gün ayrımcılık ve şiddete maruz kalmaktadır. Su almak ya da tuvalete gitmek gibi çok sıradan bir eylem kadınlar ve kız çocuklarını tecavüz ve istismar riskiyle karşı karşıya bırakabilmektedir (UNHCR, 2019b).

Yerinden edilmiş kişiler söz konusu olduğunda bu sorun daha da ciddileşir. Kadınlar ve kız çocukları; mülteci, ülke içinde yerinden edilmiş ya da vatansız kişilerin oluşturduğu herhangi bir nüfusun yaklaşık yüzde ellisini oluşturmakta olup aralarında refakatsiz, hamile, aile reisi, engelli veya yaşlı olanlar ise bilhassa hassas durumdadır (UNHCR, 2019b).

Gençler: Savaştan ya da zulümden kaçan, 15-24 yaş aralığındaki yerinden edilmiş gençler, genellikle birden belirsizliklerle dolu bir dünyaya düşer ve kendilerini cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, zorla silahlandırma, sömürü ve gözetim riskinin yüksek

olduğu bir durumda bulabiliyorlar. Ayrıca, yabancı düşmanlığı, taciz ve ayrımcılığın da hedefinde olabilmektedirler. Birçok genç mülteci, evlerini kaybetmenin yanı sıra becerilere erişim, güven, sosyal çevre, hayalleri ve tutkuları açısından da kayıplar yaşayabilmektedir (UNHCR, 2019b).

LGBTİ Bireyler: Son zamanlarda LGBTİ mülteci ve sığınmacıların sayısı, çoğu 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne göre “belli bir toplumsal gruba mensup” olarak değerlendirilmeleri suretiyle artmıştır. Günümüzde dünyada 77 ülkede aynı cinsiyetle ilişki suç sayılmakta ve yedi ülkede ise ölüm cezası uygulanmaktadır (UNHCR, 2019b).

Erkekler: Erkekler ve erkek çocukları yerinden edilme söz konusu olduğunda ihmal veya göz ardı edilebilmektedir. Çoğu hayat ve özgürlüklerine yönelik tehditle karşı karşıya olup genellikle silahlı çatışmalardan doğrudan etkilenmektedirler. Evlerinde ordular ve milisler tarafından zorla silahlandırılma riski ile karşı karşıya olup, gözüaltı ve sömürüyle tehdit edilebilmektedirler. Sürgünde de hayat kolay değildir ve kalan özsayıları da, toplumsal cinsiyet rolleri değişip hane halkı uluslararası yardım almaya başladıkça durumdan olumsuz etkilenmektedir (UNHCR, 2019b).

Engelli Bireyler: Dünya Sağlık Örgütü'nün tahminlerine göre dünya nüfusunun yüzde 15'ini engelli bireyler oluşturmaktadır. Birkaç milyon engellinin yerinden edilmiş olduğu düşünülmektedir ancak engelliler yerinden edilmiş topluluklarda görünmez olmaya devam etmektedirler. Engelli bireyler homojen bir grup değildir – farklı kapasite ve ihtiyaçları vardır ve yaşadıkları topluluğa farklı şekillerde katkıda bulunurlar. Kriz zamanlarında ayrımcılık, sömürü ve şiddet karşısında hassas durumda kalabilir ve insani yardıma erişim konusunda birçok engelle karşılaşabilirler (UNHCR, 2019b).

Yaşlı Bireyler: Yerinden edilme durumunda yaşlıların acil hak ve ihtiyaçları olur. Hareket edebilme kabiliyetinde eksiklik, görmede azalma ve kronik hastalıkların desteğe erişimi zorlaştırdığı düşünüldüğünde, çatışma ya da doğal afetler yaşandığında yaşlılar bilhassa hassas durumda olabilirler. Günümüzde yaşlı mülteciler UNHCR'nin ilgi alana giren toplam nüfusun yaklaşık %8,5'ini oluşturmaktadır ve 2050 yılına kadar dünyada 60 yaşın üstünde olan insan sayısı 12 yaşın altındakilerden daha fazla olacaktır. Yaşlılar bazen evlerini terk etmek istemeyebilirler ve tehlikeden son kaçanlar onlar olabilir.

Sürgündeyken de toplumsal açıdan tecritte ve ailelerinden ayrı düşmüş olabilirler, bu durum hâlihazırdaki hassas durumlarını daha da kötüleştirmektedir (UNHCR, 2019b).

1.2. GÖÇE DAİR ULUSLARARASI HUKUK SİSTEMİNDEKİ GELİŞMELER

1.2.1. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme

BMMYK'nın kuruluşu ile ilgili çalışmalar yürütülürken bir yandan da mültecilerin uluslararası statüsünü belirleyecek bir sözleşmenin yapım çalışmaları başlamıştır. Bu çalışmalar sonunda, MHSİS'in, BM Genel Kurulunun 14 Aralık 1950 Tarihli Konferansında kabul edilmiş, 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre'de imzalanmış, üç yıllık bir hazırlık sürecinin ardından 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Mülteci hukukunun en temel belgesi olarak kabul edilen 1951 tarihli MHSİS'in, mültecilerin haklarını ve uluslararası toplumun mültecilere yönelik sorumluluklarını düzenleyen ilk uluslararası sözleşmedir (Türkdoğan, 2018:11).

MHSİS'in 1. Maddesinin, A kısmı, 1. Fıkrası hükmü 12 Mayıs 1926 ve 30 Haziran 1928 Düzenlemeleri veya 28 Ekim 1933 ve 10 Şubat 1938 Sözleşmeleri, 14 Eylül 1939 Protokolü ya da Uluslararası Mülteci Örgütü (UMÖ) Tüzüğü'ne göre mülteci sayılan, UMÖ tarafından, faaliyette bulunduğu dönem içinde alınmış mülteci sıfatını vermeme kararları, 1. Maddesinin, A kısmı, 2. fıkrasındaki koşullara sahip olan kimselere mülteci sıfatının verilmesine engel değildir diyerek, Sözleşmenin 1. Maddesinin, A kısmı, 2. Fıkrasında, 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle , yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır diyerek Mülteci kavramını tanımlamıştır (MHSİS, 1951:M-1, Kısım A).

MHSİS amaçları bakımından değerlendirildiğinde, Sözleşmenin 1. Maddesinin, A kısmındaki, "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar" ifadesi "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar" veya "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da veya

başka bir yerde meydana gelen olaylar” anlamında anlaşılacak ve her Taraf Devlet bu Sözleşme’yi imzaladığı tasdik ettiği veya ona katıldığı sırada bu Sözleşme’ye göre taahhüt ettiği yükümlülükler bakımından bu ifadenin kapsamını belirten bir beyanda bulunacaktır (MHSİS, 1951:M-1, Kısım A). Yani Taraf ülkeler mülteci kapsamını isterlerse Avrupa’da gerçekleşen olaylar ile sınırlandırabilecek, isterlerse herhangi bir kısıtlama olmadan tüm dünya genelinde gerçekleşen olayları mülteci kapsamı içerisine alabileceklerdir (Özcan 2005: 14) Türkiye de coğrafi şartlarını göz önünde bulundurarak, mülteciliğin belirlenmesi konusunda öngörülen seçme hakkını kullanmış ve coğrafi kısıtlama ile sadece Avrupa’dan (Avrupa Konseyi üyesi ülkelere), Rusya ve Eski Sovyetler Birliği Devletlerinden Türkiye’ye gelen ve iltica etmek isteyen yabancıları, Sözleşme kapsamında “mülteci” olarak kabul edeceğini, bu kapsam dışındaki ülkelere gelenleri ise “sığınmacı” olarak tanıyacağını, 359 sayılı deklarasyonla kabul etmiştir. Türkiye bu çekincelerini 1967 tarihli MHSİP de devam ettirmiştir. (BMMYK ve EGM, 2005: 12).

Sözleşmenin 1. Maddesinin, A kısmı, 1. ve 2. fıkrasında belirtilen hükümlerin kapsamına giren her kişi eğer vatandaşı olduğu ülkenin korumasından kendi isteği ile tekrar yararlanırsa, vatandaşlığını kaybettikten sonra kendi arzusu ile tekrar kazanırsa, yeni bir vatandaşlık kazanmışsa ve vatandaşlığını yeni kazandığı ülkenin himayesinden yararlanıyorsa, kendi arzusu ile terk ettiği veya zulüm korkusu ile dışında bulunduğu ülkeye kendi arzusu ile tekrar yerleşmek üzere dönmüşse, mülteci olarak tanınmasını sağlayan koşullar ortadan kalktığı için vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanmaktan sakınmaya artık devam edemezse bu kişiye, Sözleşme’nin uygulanması sona erecektir. Ancak bu hüküm, vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden yararlanmayı reddetmek için önceden geçerli zulme ait haklı sebepler ileri sürebilen, Sözleşmenin 1. Maddesinin, A kısmı, 1. Fıkrasının kapsamına giren bir mülteciye uygulanamaz (MHSİS, 1951:M-1, Kısım A).

Yine kişi Tabiiyetsiz olup da, mülteci olarak tanınmasına yol açan koşullar ortadan kalktığı için, normal ikametgahının bulunduğu ülkeye dönebilecek durumda ise bu kişiye, Sözleşme’nin uygulanması sona erecektir. Ancak bu hüküm normal ikametgahının bulunduğu ülkeye dönmeyi reddetmek için önceden maruz kaldığı zulme

bağlı haklı sebepler ileri sürebilen, yani MHSİS'in 1. Maddesinin, A kısmı, 1. Fıkrasının kapsamına giren bir mülteciye uygulanamaz (MHSİS, 1951:M-1, Kısım A).

Yine kişi Sözleşmenin 1. Maddesinin D kısmına göre BMMYK dışında diğer bir BM organı veya örgütünden halen koruma veya yardım gören kimselere uygulanmayacaktır. Ancak durumları Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun konuyla ilgili uygun kararları çerçevesinde kesin olarak halledilmeden, yararlandıkları bu tür koruma veya yardımlar herhangi bir sebeple sona eren kişiler, bu Sözleşme'den tamamen yararlanmaya devam ederler (MHSİS, 1951:M-1, Kısım D).

Sözleşmenin 1. Maddesinin E kısmına göre ikamet ettiği ülkenin yetkili makamlarınca o ülke vatandaşlığına sahip olanların sahip buldukları hak ve yükümlülüklerle sahip sayılan bir kişiye bu sözleşme uygulanmayacaktır (MHSİS, 1951:M-1, Kısım E).

Sözleşmenin 1. Maddesinin F kısmına göre Sözleşmenin hükümleri, barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine; mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi olmayan suç işlediğine ve BM'nin amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında da uygulanmayacaktır (MHSİS, 1951:M-1, Kısım F).

MHSİS'in genel anlamda, mültecilerin ihtiyaç duyduğu temel korumayı sağlama ve mültecilere taraf devletler tarafından verilecek çalışma hakkı, barınma hakkı, eğitim hakkı ve aile hayatı hakkı gibi bir takım sosyal haklarla alakalı asgari standartları düzenlemektedir (TÜRKDOĞAN, 2018:11). Bu düzenlemeler, mülteci statüsünü elde edenlere yönelik olup sığınmacılara yönelik düzenlemeleri içermemektedir. MHSİS'in sığınma hakkı ile ilgili düzenlemeler içermemesi, taraf devletlerin sığınma konusunun kendi egemenliklerine yükleyeceği külfetten kaçınmak istemelerinin bir sonucudur (Özcan 2005: 15).

MHSİS'in en önemli düzenlemelerinden biri mültecilerin zulüm görme tehlikesi altında oldukları yere geri gönderilmemelerinin sağlanması olmuştur. MHSİS'in 33. Maddesi 1. fıkrasında düzenlenen geri göndermeme (non-refoulement) ilkesine göre; “

Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri nedeniyle dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir” (MHSİS, 1951:M-33/1). Bu madde hükmü YUKK’un 4. Maddesinde bu Sözleşmeye uygun olarak ‘ Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.’ şeklinde düzenlenmiştir (YUKK, 2013:M-4)

1.2.2. Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin (MHSİ) 1967 Protokolü

MHSİ 1967 Protokolü, Protokole taraf devletlerin Cenevre’de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanan MHSİS’nin sadece 1 Ocak 1951’den önce meydana gelmiş olaylar sonucunda mülteci olan şahısları kapsadığını, MHSİS’in kabulünden bu yana, yeni mülteci ortamlarının ortaya çıktığını ve bu nedenle, söz konusu mültecilerin, Sözleşme’nin kapsamına giremeye bileceğini dikkate alarak, Sözleşmedeki tanımın kapsamına giren bütün mültecilerin, Ocak 1951 tarih sınırlamasına bakılmaksızın eşit hukuki statüden yararlanmalarının arzu edilir olduğunu dikkate alarak hazırlanmış ve Protokole Taraf Devletlerin Protokoldeki maddeler üzerinde anlaşmış olduğunu belirtmiştir. Bu durum Protokolün 1. Maddesi hükmünde MHSİS’in 1. maddesinin A 2 kısmında mevcut *"1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve"* ve *"söz konusu olaylar sonucunda"* ifadeleri metinden çıkarılmış addedilerek, MHSİS’in 1. maddesinde yer alan tanıma giren her şahıs anlamına gelecektir” ve yine protokolün 1. Maddesi hükmünde *“Taraf Devletler, işbu Protokolü, hiç bir coğrafi sınırlama yapılmaksızın uygulayacaklardır.”* şeklin de düzenlemiş ve MHSİS’de yer alan tarih kısıtlaması ileri tarihleri de kapsayacak şekilde ortadan kaldırılmış (MHSİ Protokol, 1967: M-1), coğrafi kısıtlama ile taraf olan devletlerin hakkı saklı tutularak, protokol hükümlerinin taraf devletlerce coğrafi kısıtlama olmadan uygulanacağı belirtilmiştir (MHSİ Protokol, 1967: M-1/3).

MHSİ Sözleşme, her ne kadar mülteci hukuku için en temel belge de olsa, tarih ve coğrafya kısıtlamalarıyla İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa’da ortaya çıkan mülteci sorunlarına yönelik, Avrupalı devletlerin, Avrupa için hazırladığı bir sözleşme olarak

görülmüştür. 1967 de Taraf Devletlerce imzalanan Protokolün coğrafya ve tarih kısıtlamalarını kaldırmasıyla birlikte MHSİ Sözleşme evrensel düzeyde uygulama alanına sahip olmuştur (Türkdoğan, 2018:11).

1.2.3. 1967 Tarihli Ülkesel Sığınma Bildirisi

Sığınma hakkında ilgili BM bünyesinde Uluslararası İnsan Hakları Komisyonunun (UIHK) yürüttüğü çalışmalar neticesinde hazırlanan “BM Ülkesel Sığınma Bildirisi” (Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname) 14 Aralık 1967 yılında BM Genel Kurulu tarafından oy birliğiyle kabul edilmiştir. Bildiride, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 14. maddesinde sığınma ile ilgili ilkelere atıfta bulunularak; bahse konu ilkelere yaralanma hakkı olan kişilere bir Devlet tarafından sığınma hakkı tanınmasının barışçıl ve insani bir eylem olduğunu, bu haliyle, bir başka Devlet tarafından düşmanca bir eylem olarak görülemeyeceğini kabul etmiş ve Devletlerin, sığınma ve mültecilerin ve vatansız kimselerin statüsüyle ilgili mevcut belgelere karşı gelmeksizin, devlete sığınmaya ilişkin uygulamalarında aşağıdaki aşağıda bahsedilen 4 ilkeye dayanmalarını tavsiye etmiştir: (BM Genel Kurulu 2312 Sayılı Karar, 1967).

1. Bir devletin, egemenliğini kullanarak, sömürgeciliğe karşı mücadele edenler dahil olmak üzere, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin (İHEB) 14. Maddesine giren kişilere tanıdığı sığınmaya, tüm öteki devletlerce saygı gösterilecektir (BM Genel Kurulu 2312 Sayılı Karar, 1967:M-1/1). Sığınma arama ve sığınma olanağından yararlanma hakkı hakkında, barışa karşı bir suçu ya da insanlığa karşı bir suçu, bu tip suçlarla ilgili hükümleri belirlemek için hazırlanan uluslararası belgelerde tanımlandığı şekilde suçları işlediğini düşünmek için ciddi nedenler bulunan herhangi bir kimse tarafından ileri sürülemez (BM Genel Kurulu 2312 Sayılı Karar, 1967:M-1/2). Sığınma hakkı tanımaya ilişkin temellendirmenin değerlendirilmesi, sığınma hakkını tanıyan devlete ait olacaktır (BM Genel Kurulu 2312 Sayılı Karar, 1967:M-1/3).

2. 1. maddenin 1. paragrafında sözü edilen kişilerin durumu, devletlerin egemenliğine ve BM'nin amaç ve ilkelerine zarar vermemek üzere, uluslararası topluluk için önem taşır (BM Genel Kurulu 2312 Sayılı Karar, 1967:M-2/1). Bir devlet, sığınma hakkı tanıma ya da tanımayı sürdürme konularında güçlüklerle karşılaşarsa, devletler tekil olarak ya da bir arada ya da BM aracılığıyla, uluslararası dayanışma ruhu içinde, söz

konusu devletin üzerindeki yükü hafifletmek için gerekli önlemleri alacaklardır (BM Genel Kurulu 2312 Sayılı Karar, 1967:M-2/2).

3. 1. maddenin 1. paragrafında sözü edilen hiç kimse, sınırda reddedilme, ya da sığınma hakkı aradığı ülkeye daha önce girmiş ise sınır dışı edilme ya da zulme uğrayabileceği herhangi bir ülkeye zorla geri döndürülme gibi önlemlere maruz kalmayacaktır (BM Genel Kurulu 2312 Sayılı Karar, 1967:M-3/1). Bu ilkeye istisnası, ancak olağanüstü nedenler olan ulusal güvenlik ya da kitlesel nüfus akışı durumunda olduğu gibi nüfusun korumasını sağlama amacıyla tanınabilir (BM Genel Kurulu 2312 Sayılı Karar, 1967:M-3/2). Bir Devlet herhangi bir durumda bu maddenin 1. Paragrafında belirtilen ilkeye istisnanın haklı çıkarılabileceğine karar verirse, ilgili kişiye uygun gördüğü koşullarda, geçici sığınma ya da başka yollarla bir başka ülkeye gitme olanağını tanıma olasılığını değerlendirecektir (BM Genel Kurulu 2312 Sayılı Karar, 1967:M-3/3).

4. Sığınma hakkı tanıyan Devletler, sığınma hakkı elde etmiş kimselerin, BM'nin amaç ve ilkelerine aykırı etkinliklerde bulunmalarına izin vermeyeceklerdir (BM Genel Kurulu 2312 Sayılı Karar, 1967:M-4).

1967 BM Ülkesel Sığınma Bildirisi, 1951 tarihli MHSİS ve MHSİS'nin 1967 Protokolünde değinilmeyen sığınma hakkını ve bununla ilgili ilkeleri düzenlemesi bakımından önemli bir yere sahiptir. Özellikle, üye devletlerin bu ilkeler ışığında sığınma ile ilgili uygulama ve düzenleme yapmaları bu Bildirinin önemini göstermektedir (Türkdoğan, 2018:15).

1.2.4. Küresel Göç Ve Mülteci Mutabakatı

19 Eylül 2016 tarihinde New York'ta gerçekleşen ve dünya liderlerinin ilk defa BM tarafından göç ve mülteci konulu bir genel kurula davet edilmeleri yönüyle bir ilk olma özelliğini taşıyan BM Genel Kurulu sonrasında yayınlanan New York Deklarasyonu gereğince uluslararası göçler konusunda bir mutabakat metni hazırlanması kararlaştırılmıştı. Söz konusu toplantıda alınan karar uyarınca "Göç Konusunda Küresel Mutabakat" ve "Mülteciler İçin Küresel Mutabakat" şeklinde iki farklı metin ortaya çıktı. Bu iki mutabakat metni 'göçmen' ve 'mülteci' kavramları arasındaki ayrımı öne çıkarması yönüyle de bir mesaj vermektedir (KESGİN, 2018)

BM Genel Kurulu'nun Mültecilere İlişkin Küresel Mutabakat'ı kabulünden birkaç gün önce, Marakeş'te yapılan hükümetler arası konferansta, Güvenli, Düzenli ve Kurallı Göç İçin, zorla yerinden edilen kişilere ve ev sahipliği yapan topluluklara daha fazla yardım sağlanmasına ilişkin tarihi nitelikteki Küresel Mutabakat kabul edildi ve daha sonra da BM Genel Kurulunda 2018 yılında onaylanmıştır. BM Genel Kurulu'na üye ülkeler, aldıkları bu tarihi kararla Mültecilere İlişkin Küresel Mutabakat olarak da bilinen yeni uluslararası çerçeveye imza attı. Bu mutabakatla tüm dünyanın kitlesel yerinden edinme olaylarına ve mülteci krizlerine müdahale şeklini değiştirmesi ve bu sayede hem mültecilere hem de ev sahibi topluluklara faydalar sağlanması amaçlanmaktadır. (BM Türkiye Dergisi, 2019).

Küresel Göç Mutabakatının amacı, adından da anlaşılacağı üzere küresel çapta güvenli, düzgün ve düzenli bir göç için, uluslararası bir mutabakata varmak olarak hedeflenmektedir. Mutabakat “uluslararası göçün” bütün boyutlarını bütüncül ve kapsamlı bir şekilde ele almak üzere, BM'nin himayesinde hazırlanan ilk uluslararası müzakere edilmiş belge olması açısından da önem kazanmaktadır (Bodur, 2018).

Mültecilerle ilgili mevcut uluslararası hukuk sistemine, özellikle de 1951 Mülteci Sözleşmesi, insan hakları ve insancıl hukuka dayanan bu mutabakat, bağlayıcılığı olmayan ancak ülkeler arasındaki işbirliğini geliştirmeye yarayacak bir anlaşma niteliği taşımaktadır. UNHCR'nin üye devletler, uluslararası kuruluşlar, mülteciler, sivil toplum, özel sektör ve uzmanlarla iki yılı aşkın bir süredir devam eden uzun istişareleri sonucunda ortaya çıkan bu yeni küresel mutabakat, mülteci nüfusunun yoğun olduğu ülkelere daha güçlü bir destek verilmesini sağlayacak. Çatışmalar veya zulüm sebebiyle ülkesinden kaçmak zorunda kalan kişilere yardım eli uzatılırken sorumluluğun devletlerce daha güçlü ve daha eşit bir şekilde paylaşılması da mutabakatın hedefleri arasında yer almaktadır (BM Türkiye Dergisi, 2019).

Dünya genelinde her 10 mülteci den 9'u gelişmekte olan ülkelere yaşıyor. Bu ülkelere sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerde zaten büyük sıkıntılar yaşanıyor. Küresel mutabakat sayesinde hem devletlerden hem de özel sektörden gelecek ilave yatırımlarla bu sorunun çözülmesi hedefleniyor. Sağlanacak fonlarla altyapılar güçlendirilecek ve hem mülteciler hem de ev sahibi topluluklar yararına hizmetler verilecek. Ayrıca mültecilerin eğitime erişim sağlaması ve vatanlarından uzakta kaldıkları

dönemi verimli ve üretken bir şekilde geçirmelerini sağlayacak politikalar ve tedbirler alınması da mutabakatın hedefleri arasında bulunuyor. Bu çerçevede mülteci topluluklarına ev sahipliği yapmanın getirdiği çevresel sorunlara çözümler üretilirken alternatif enerji kaynaklarına geçilmesi de desteklenecektir (BM Türkiye Dergisi, 2019).

Bu tarihi anlaşmada ailenin yeniden birleştirilmesi, öğrenci bursları ve insani vize gibi üçüncü ülkeye yerleştirme fırsatlarının da artması ve mültecilerin daha güvenli bir şekilde yolculuk yapabilmesi öngörülüyor. Çoğu mülteci krizinde ve durumunda mültecilerin emniyetli ve insan onuruna yakışır koşullarda gönüllü olarak geri dönmesinin tercih edilen çözüm yöntemi olduğu da mutabakatta vurgulanmaktadır. Bu mutabakat çerçevesinde takip sistemleri oluşturularak ülkelerin kaydettikleri gelişmelerin izlenmesi de mümkün olacak. Örneğin, her dört yılda bir yapılacak Küresel Mülteci Forumu'nda devletlerin finansman, politika, hukuki düzenlemeler, yerleştirme kotaları gibi farklı kriterlere göre durum raporu verip taahhütlerde bulunmaları sağlanacak (BM Türkiye Dergisi, 2019).

Mutabakat metninde yer alan taahhüt ve hedefler şu şekildedir (Küresel Göç Mutabakatı, 2018:7-8);

1. Kanıta dayalı politikalara dayanarak doğru ve bölümlere ayrılmış verilerin toplanması ve bu verilerden yararlanılması,
2. İnsanları menşee ülkelerinden ayrılmaya zorlayan ters etki yaratan etkenlerin ve yapısal faktörlerin asgariye indirilmesi,
3. Göçün bütün aşamalarında doğru ve zamanlı bilginin temin edilmesi,
4. Bütün göçmenlere yasal bir kimlik ve uygun belgelendirme sağlanması,
5. Düzenli göç yollarının uygunluğunun ve esnekliğinin geliştirilmesi,
6. İnsana yakışır işin temini için adil ve etik istihdam ile güvenlik koşullarının kolaylaştırılması,
7. Göçteki hassasiyetlerin ele alınması ve azaltılması,
8. Hayatların kurtarılması ve kayıp göçmenler için koordinasyonlu uluslararası girişimlerin oluşturulması,
9. Göçmen kaçakçılığına karşı uluslar ötesi müdahaleyi güçlendirme,
10. Uluslararası göç bağlamında insan ticaretinin önlenmesi, ortadan kaldırılması ve insan ticaretiyle mücadele edilmesi,

11. Sınırların entegre, güvenli ve eşgüdüm içerisinde yönetilmesi,
12. Uygun izleme, değerlendirme ve yönlendirme için göç usullerinde kesinliğin ve öngörülebilirliğin güçlendirilmesi,
13. Göçmenlerin gözetimine alınmasının son çare tedbiri olarak kullanılması ve alternatif seçenekler üzerinde çalışılması,
14. Göç döngüsünde diplomatik koruma, yardım ve iş birliğinin artırılması,
15. Göçmenlerin temel hizmetlere erişimlerinin sağlanması,
16. Tam kaynaşma ve sosyal uyumun gerçekleşmesi için göçmenlerin ve toplumların güçlendirilmesi,
17. Ayrımcılığın bütün türlerinin ortadan kaldırılması ve göç algısını şekillendirmesi için gerçeklere dayanan kamu söyleminin desteklenmesi,
18. Becerilerin geliştirilmesi için yatırım yapma ve becerilerin, niteliklerin ve yeterliliklerin karşılıklı tanınmasını kolaylaştırma,
19. Bütün ülkelerde sürdürülebilir kalkınmaya tam katkı sağlamak için göçmenlere ve diasporalara yönelik koşulların oluşturulması,
20. Göçmenlerin finansal katılımlarının ve daha hızlı, güvenli ve ucuz işçi döviz transferinin desteklenmesi ve geliştirilmesi,
21. Sürdürülebilir yeniden entegrasyonun yanı sıra güvenli ve insan onuruna yakışan geri dönüş ve geri kabulün kolaylaştırılmasında işbirliğinin sağlanması,
22. Kazanılmış hak ve sosyal güvenlik yardımlarının taşınabilmesine yönelik mekanizmaların oluşturulması,
23. Güvenli, usule uygun ve düzenli göçe yönelik uluslararası işbirliği ve küresel ortaklıkların güçlendirilmesi.

Her ne kadar süreç tamamlanana kadar bu konu netleşmeyecek olsa da, öne çıkan meselelerden biri de bu anlaşmaların belirtilen taahhütlerinin bağlayıcı olup olmayacağı meselesidir. Küresel Mutabakatın bağlayıcılığı yoktur (KEKEÇ, 2018:9).

Üye devletlerin küresel göçün tartışmalı konularını başarılı bir şekilde ele alıp alamayacakları belirsizliğini koruyor olsa da bu hedefe ulaşmak için iyi niyetli bir çaba göstermeleri gerekecektir. Devletlerarası işbirliği ve taahhütlere dayalı bir sözleşme olmadan, artan insan hareketliliklerini yönetmek kolay olmayacaktır. Mutabakatın,

uygulanabilir kriterler içeren güncel bir belge olması hayati önem taşımaktadır (Kekeç, 2018:5).

Pek çok ülke, düzenli ya da düzensiz fark etmeksizin, tüm göçmenlerin uluslararası yardıma erişim hakları olduğundan ve göçün yasallaştırılmasına yönelik yolların genişletilmesine dair desteğini dile getirmiştir. Aynı şekilde, destinasyon ülkelerdeki ekonomik ve sosyal fırsatlara erişebilmeleri insan hakları altında tartışılmıştır. Buna karşılık, Çin ve Rusya, bu taslağın bir insan hakları aracı olmadığını Mutabakatın kalkınmaya daha çok odaklanması gerektiğini vurgulamış, ilkelerin yasal olarak bağlayıcı niteliği konusuna metinde net bir vurgu yapılmasını talep etmiştir. Günümüzde yerinden edilmiş kişilerin yarısını 18 yaşın altındaki çocuklar oluşturmaktadır. Çocukların göçmenlik statüsüne bakılmaksızın hiçbir güvenlik riski oluşturmayan bir grup olarak, haklarının korunması gerektiğini konusunda çoğu ülke hemfikir olmuştur. Ülkeler, kendi sınırlarını yönetme haklarını güçlendirmek gerektiğini vurgulamıştır (Kekeç, 2018:9).

Küresel Göç Mutabakatı, her ne kadar çıkış noktasını bu hususta en önemli hukuki dayanak olarak yerini koruyan 1951 Cenevre Sözleşmesi'nden (MHSİS) alsa da, Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nün (MHSİP) günümüz göç hareketliliklerini yönetmede yetersiz kaldığı açıktır. Bu bakımdan 21. yüzyıl göç hareketliliklerine yönelik böyle bir metnin adımının atılması, BM üye ülkelerinin desteğinin alınması ortak bir güç yaratması bakımından gerekli ve önemlidir. Çünkü günümüz ve gelecekteki göç hareketlilikleri ülkeler arası bilgi paylaşımını teşvik etmesi, uluslararası işbirliği ve sorumluluk paylaşımı gerektirmektedir (Kekeç, 2018:3)

1.3. GÖÇE DAİR TÜRK HUKUK SİSTEMİNDEKİ GELİŞMELER

1.3.1. Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu Öncesinde Hukuki Çerçeve

Türkiye'de Göçmenler ve sığınmacılarla ilgili ilk genel düzenleyici belge, 14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunudur. Kanun, Türkiye'ye yönelik sığınma ve göç hareketleri ile ülkemize gelenlerin ülke içinde iskânlarını düzenlemektedir. 2006 yılında 2510 sayılı Kanunun yerini 5543 sayılı aynı kanun almıştır (GİGM, 2014:7).

5543 sayılı İskân Kanunu; göçmen, serbest göçmen, iskânlı göçmen, münferit göçmen ve toplu göçmen gibi çeşitli göçmen türlerini tanımlamış ise de soydaş odaklı

düzenlemelerle sınırlı bir yapı içeriyordu. Dolayısıyla bahsi geçen göçmen tanımındaki sınırlayıcı yaklaşım, günümüz koşullarında düzenli göç, düzensiz göç ve uluslararası koruma alanlarını içeren göç kavramından uzak kalmıştır. İskân Kanunu kapsamı dışında kalan yabancılara ilişkin iş ve işlemler ise 1951 tarihli MHSİS'den bir yıl önce 1950 yılında çıkarılmış olan 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunlarla yürütülmüştür (GİGM, 2014:7).

Uluslararası koruma (iltica) alanına baktığımızda iç hukukumuzdaki ilk düzenleyici belgenin 1994 Yönetmeliği olarak bilinen “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” olduğunu görmekteyiz. Söz konusu Yönetmelik, bireysel ve kitlesel olarak sığınma amacıyla Türkiye’ye gelen yabancılara uygulanacak usul ve esasların tespit edilmesine ve görevli kuruluşların belirlenmesine ilişkin hükümlere yer vermektedir (GİGM, 2014:7). Türk hukukunda, YUKK yürürlüğe girinceye kadar, uluslararası koruma ile ilgili hususları düzenleyen temel bir kanun bulunmamakta ve insan haklarını, millî güvenliği ve uluslararası ilişkileri doğrudan etkileyen bu son derece önemli konu uygulamada çoğunlukla idarî düzenlemeler aracılığıyla yürütülmeye çalışılmaktaydı. YUKK, uluslararası korumanın uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemesi yanında, hem uluslararası koruma başvurusunda bulunan hem de uluslararası korumadan yararlanan yabancıların hak ve yükümlülüklerini de belirlemiştir (ÇELİK, 2015).

Göç hareketlerinin sosyal, siyasal ve ekonomik nedenlerinin yanında güvenlik boyutu açısından da incelenmesi gerekmektedir. Türkiye’de ve ülkeler arası göçe baktığımız zaman göç hareketleri genellikle, ekonomik sebeplerden kaynaklandığı belirtilirken, güvenlik nedenlerinin de göç hareketlerine neden olduğu bilinmelidir. Bu duruma verilebilecek en iyi örneklerden birisi, bireysel ve kitlesel olarak Türkiye ye gelip sığınan Suriyelilerdir (Gök, 2016:65-82). Bu durumda akla zorunlu göç olgusu gelmektedir. Zorunlu göçler savaş doğal, afet gibi durumlarda insanların isteğine bırakılmadan zorunlu olarak yapılan göç hareketleridir. Zorunlu göçler ekonomik, sosyal, politik nedenlerden dolayı devletler tarafından yapılabileceği gibi bu durum sonucunda ekonomik ve siyasal olarak birçok değişiklik meydana gelmektedir (Eraldemir, 2013:13).

Zorunlu göçlere baktığımızda Suriye'den Türkiye'ye göç edenlerin sadece coğrafi yakınlıktan dolayı değil, Türk halkının tarihi geleneklerinde mazluma sahip çıkma ve vicdan ülkesi olması göçmenlerin Türkiye'ye göç etmelerinde en önemli etken olmuştur. (Koçak ve Terzi, 2012:171).

Nitekim Libya, Mısır, Tunus gibi Arap ülkelerinde meydana gelen halk isyanları ve protestolar Tunus ve Mısır'dan başlayarak tüm bölgeyi etkileyerek 15 Mart 2011 tarihinden itibaren Suriye'ye de sıçramıştır. 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı sonrasında Yaşanan çatışmalar nedeniyle ülke kaos ortamına sürüklenmiş ülkenin bazı kesimlerinde yaşanan iç karışıklıklar ve çatışmalar nedeniyle yüzlerce kişi yaralanmış, yine yüzlercesi hayatını kaybetmiştir. İç savaşın devam etmesi nedeniyle milyonlarca Suriyeli, sığınacak güvenli bir ülke bulabilmek için Türkiye, Lübnan, Ürdün ve diğer ülkelere sığınmışlardır. Bunun yanı sıra bir o kadar Suriyeli, Suriye içerisinde bir iç göç yaşamak zorunda kalmıştır. Savaş ortamında 700 binden fazla Suriyelinin hayatını kaybettiği uluslararası kuruluşlarca açıklanmıştır (TBMM, 2018:243).

Suriye'de iç savaşın başlaması ile birlikte Ortadoğu'da yeni bir göç dalgalanması başlamıştır. Suriye'den bölgeye dağılan göçü ilk hareketlendiren ve büyüten neden güvenliğin tamamen ortadan kalkmasıdır. Suriye' de yaşanan iç savaşlar, zulümler, katliamlar giderek artan bir eğilim gösterdiğinden yerleşik nüfus önce güvenli yerlere göç etmiş daha sonra da ekonomik, sosyal ve siyasal bakımdan daha iyi şartlar aramaya ve yeniden göç etmeye çalışmıştır. (Gök, 2016:7).

Suriye'de yaşanan insani krizin zamanla daha da büyümesi sonucunda, Türkiye'nin Suriye sınırında hareketlilik meydana gelmiş ve 300-400 kadar Suriye vatandaşının, 29.04.2011 tarihinde Türkiye'nin Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısına doğru hareketlenmesi Suriye'den Türkiye'ye yönelik ilk toplu nüfus hareketini oluşturmuştur. Bu nüfus hareketi sırasında Türkiye Cumhuriyeti yetkililerince gerekli tedbirler alınmaya başlanmış; 252 Suriye vatandaşı sınırdan Türkiye'ye alınarak, Hatay şehrindeki bir spor salonunda geçici konaklama ve gıda ihtiyaçları sağlanmıştır (GİGM, 2015).

Türkiye'nin karşılaştığı bu kitlesel akınlar karşısında aldığı tedbir ve önlemler dikkate alınarak, Türkiye kendi gerçeklerine uygun bir çalışma yürütmüş, bu çalışma

süreci sonunda 30.03.2012 tarihinde “*Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge*” İçişleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulmuştur (GİGM, 2015).

Kitlesel sığınma durumlarında ortaya çıkan acil koruma ihtiyacının karşılanması amacıyla sığınılan ülkeye erişimin sağlanması, zulüm riski olan yere geri göndermeme ilkesinin gözetilmesi ve insan haklarına uygun temel asgari standartların sağlanması olarak nitelendirilen geçici koruma, yönergenin ruhunu oluşturmaktadır. Suriye’de yaşanan insani krizin büyümesi sonucunda 300-400 kadar Suriye vatandaşının, 29.04.2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısına doğru hareketlenmesi, Suriye’den Türkiye’ye yönelik bir toplu nüfus hareketinin ilk adımını oluşturmuştur. Türkiye, 2011 yılının Nisan ayından itibaren, Suriye’den ayrılmaya zorlanmış kişilerin ani gelişen kitlesel akınlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Suriye’deki durumun ciddiyetini koruması ve sığınmacıların ülkelerine güvenli dönüşlerine imkân verecek koşulların henüz sağlanamamış olması nedeniyle söz konusu sığınmacılara hiçbir ön koşul aranmadan geçici koruma sağlanmaktadır. YUKK gereği geçici korumaya ilişkin iş ve işlemler Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenecektir. YUKK ile oluşturulan Göç Politikaları Kurulunun görevleri arasında “kitlesel akın durumunda uygulanacak yöntem ve tedbirleri belirlemek” yer almaktadır (GİGM, 2014:14).

1.3.2. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Göç ve uluslararası koruma alanını düzenleyen hukuki, fiziki ve kurumsal altyapının Türkiye’nin bugünkü ihtiyaçlarını karşılama kapasitesinin artırılması ve Avrupa birliği müktesebatıyla uyum süreçlerinin hızlandırılması başta olmak üzere Kanunun hazırlanmasına gerekçe teşkil eden belli başlı hususları, Hukuki Etkenler ve Avrupa Birliği uyum süreci etrafında değerlendirmek gerekir (GİGM, 2014:8) Türkiye’de iç siyasi dinamikler ve dışarda ise AB ve diğer uluslararası kurumlardan gelen talepler üzerine mülteciler ve sığınmacılar konusunda içinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün oluşturulmasının da yer aldığı ilk kapsamlı düzenleme, 04.04.2013 tarihinde 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile gerçekleştirilmiştir. Kanun, Türkiye’nin ihtiyaçları ve başta AB mevzuatı olmak üzere uluslararası düzenlemeleri

dikkate alarak oluşturulmuştur. Yasa, pek çok alanda önemli değişiklikler getirmekle birlikte uluslararası koruma konusunda 1951 Sözleşmesi'ne Türkiye tarafından konulan coğrafi çekinceyi benimsemekte ve diğer hususları da buna göre yapılandırmaktadır. YUKK, 1951 Sözleşmesi'ne coğrafi sınırlama ile taraf olduğumuzu dikkate alarak uluslararası koruma statülerini, “mülteci”, “şartlı mülteci”, “ikincil koruma”, ve “geçici koruma”, şeklinde düzenlemiştir. Önceki mevzuatın esasını teşkil eden ve sadece Avrupa'dan gelenleri “mülteci” olarak tanımlayan yaklaşım, YUKK da tekrar edilmekte ve daha önceki düzenlemelerdeki “sığınmacı” kavramından vazgeçilerek bunun yerine “şartlı mülteci” kavramı getirilmektedir (Erdoğan, 2015: 50-51; Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1033).

Hukuki Nedenler

Yabancıların hukuki durumunu düzenleyen ve bu alanda temel iki kanun olan 5682 sayılı Pasaport Kanunu ile 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunlar 1950 tarihinde yürürlüğe girmiş kanunlardır. Bununla birlikte, ülkemizin de taraf olduğu belli başlı uluslararası ve bölgesel düzenlemeler ise, bahse konu bu iki kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra kabul edilmiş metinlerdir. Örnek verecek olursak, MHSİS 1951, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi-AİHM) 1953 tarihliidir. Bir diğer husus, Anayasamızın 16. maddesi uyarınca yabancıların temel hak ve özgürlüklerinin milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlandırılması gerektiği ilkesidir. Dolayısıyla 5683 sayılı kanunun, Yabancılar ve uluslararası koruma alanını her yönüyle düzenleyen kapsamlı bir kanunun olmayışı, gerek anayasal, gerek uluslararası yükümlülüklerimizin tam olarak yerine getirilmesini güçleştirmiştir. Bu durum da 5683 sayılı kanunda ihtiyaç duyulan alanlardaki boşlukların idari düzenlemeler yoluyla giderilmesi sonucunu doğurmuştur. 5683 sayılı kanunda düzenlenmeyen yada eksik düzenlenen konularda, özellikle sınır dışı ve idari gözetim işlemleriyle uluslararası koruma (iltica) konularında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından ülkemiz aleyhine verilen ihlal kararlarındaki artış, kapsamlı mevzuat çalışmalarını zorunlu hale getirmiştir (GİGM, 2014:8)

Avrupa Birliği Uyum Süreci

Göç ve uluslararası koruma (iltica) konuları, Avrupa Birliği'yle müzakerelerde "Adalet, Özgürlük ve Güvenlik" başlıklı "24 üncü Fası" kapsamında önemli yer tutmaktadır. Bu bağlamda, "2003 tarihli Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı" doğrultusunda hazırlanan "İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı" (İltica ve Göç Eylem Planı) o dönemde yetkili makam olan Başbakanlık tarafından 25 Mart 2005 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. İltica ve Göç Eylem Planı uyarınca, göç alanına ilişkin AB müktesebatına uygun yasal düzenleme çalışmaları yapılması yasanın hazırlanmasında başlıca etkindir (GİGM, 2014:8)

2003 tarihli Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programında yer alan, göç ve uluslararası koruma (iltica) alanında gerekli hukuki ve kurumsal yapının oluşturulmasına yönelik çalışmaları yürütmek üzere 15 Ekim 2008 tarihinde İçişleri Bakanlığına bağlı "İltica ve Göç Mevzuatı ve İdari Kapasitesini Geliştirme ve Uygulama Bürosu (İltica ve Göç Bürosu)" kurulmuştur. Bu bağlamda öncelikle İçişleri Bakanlığı bünyesinde "Mevzuat Çalışma Grupları" oluşturularak yasa hazırlama çalışmalarına başlanmıştır. Hazırlık çalışmaları sırasında, görüşlerine başvurulmak üzere göç ve uluslararası koruma alanında çalışan akademisyenlerin katılımıyla "Danışma Kurulu" oluşturulmuştur. Bu çalışmalar devam ederken, bir yandan ilgili Bakanlık, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınmış, diğer yandan göç ve uluslararası koruma alanında uzmanlaşmış kuruluşlar olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Uluslararası Göç Örgütü'nün teknik desteği sağlanmıştır. Hazırlık sürecinin ilerleyen aşamalarında, taslak metnin Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa Konseyi sözleşmelerine uygunluğu bakımından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarından ve Avrupa Konseyi'nin ilgili diğer birimlerinin yorumlarından aktif şekilde yararlanılmıştır (GİGM, 2014:8).

4 Nisan 2013 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı TBMM Genel Kurulunda kabul edilmiştir. 11 Nisan 2013 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununu, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Kuruluş, Görev ve Yetkileri ile Merkez, Taşra ve Yurt Dışı Teşkilatını Düzenleyen Beşinci Kısım yürürlüğe girmiştir. 11.04.2014 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun; Amaç, Kapsam, Tanımlar ve Geri Gönderme Yasağı ile Yabancılar, Uluslararası Koruma,

Yabancılar ve Uluslararası Korumaya İlişkin Ortak Hükümler olmak üzere diğer 4 kısmı yürürlüğe girmiştir (GİGM, 2014:8).

Ulusal ve uluslararası tüm paydaşlarıyla birlikte, şeffaf ve katılımcı bir süreç izlenerek, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” 04/04/2013 tarihinde TBMM Genel Kurulunda kabul edilmiş ve 11/04/2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yasanın genelinde insan hakları ile kamu düzeni ve güvenliği arasında bir denge gözetilmiş ve karşılıklı mekanizmaların geliştirilmesine imkân sağlanmıştır (GİGM, 2015b).

Ulusal Mevzuatımızda ülkemize sığınan Suriyeli yabancılar, YUKK da “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesele olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.” şeklinde düzenlenmiştir (YUKK, 2013:M-91).

Çağımızın göç hareketleri içinde, Türkiye'nin Sığınmacılar için Avrupa'ya varışta bir geçiş ülkesi olması yanında ev sahibi ülke konumu da dikkate alınarak, göç alanını daha iyi yönetmek amacıyla köklü değişiklikler öngören, şeffaf ve katılımcı hukuki reform çalışmaları yürütülmüştür. Göçün kaçınılmazlığını göz önünde bulunduran çalışmalarda, hassas gruplar başta olmak üzere, tüm göçmenlerin haklarına saygılı, insan odaklı bir yaklaşım benimsenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmaların sonucunda, Türkiye'de bütüncül bakış açısına sahip bir göç yönetimi yapısı kurulmasının temelini oluşturan 04.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kabul edilmiştir (GİGM, 2014:8). Kanun hakkındaki genel bilgileri ve özelliklerini şu şekilde ele alabiliriz;

Kanunun Amacı

YUKK'un amacı; yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. (YUKK, 2013:M-1)

Kanunun Kapsamı

YUKK'un kapsamı; yabancılarla ilgili iş ve işlemleri; sınırlarda, sınır kapılarında ya da Türkiye içinde yabancıların münferit koruma talepleri üzerine sağlanacak uluslararası korumayı, ayrılmaya zorlandıkları ülkeye geri dönemeyen ve kitlesel olarak Türkiye'ye gelen yabancılara acil olarak sağlanacak geçici korumayı kapsar. Bu Kanunun uygulanmasında, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar ile özel kanunlardaki hükümler saklıdır. (YUKK, 2013:M-2)

Kanunun İçeriği

Kanun; Yabancılar, Uluslararası koruma, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluşu ve görevleri olmak üzere üç ana kısımdan oluşmaktadır. Kanunla düzenlenen başlıca konu başlıkları; Türkiye'ye giriş ve Türkiye'den çıkış hükümleri, Vizelere ilişkin hükümler, İkamet izni ve çeşitleri, Vatansız kişi ve hakları, Sınır dışı etme, Kabul ve Barınma Merkezleri ile Geri Gönderme Merkezleri, Uluslararası koruma ve çeşitleri, Geri göndermeme ilkesi, Geçici koruma, Uyum, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluşu ve görevleri, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatı, hizmet birimleri, Sürekli kurul ve komisyonlardan oluşmaktadır (GİGM, 2014:9).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

YUKK ile, göç alanına ilişkin politika ve stratejilerin uygulanması, konuyla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemlerin yürütülmesi amacıyla İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Dünyadaki örneklerine uygun olarak, göç ve iltica alanında stratejilerin belirlendiği, insan hakları temelli sivil bir kurumsal yapılanma olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması ile bütünsel bir yaklaşıma dayanan ve kurumlar arası etkin iş birliğine imkân sağlayan etkili bir göç yönetiminin de temeli atılmış olmaktadır (GİGM, 2014:15).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Teşkilatı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Merkez, Taşra ve Yurtdışı Teşkilatlarından oluşmaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ilgili hükümleri gereğince Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatlanması, 81 İl Göç İdaresi Müdürlüğü ve 148 İlçe Göç İdaresi Müdürlüğü içermekte olup, taşra

teşkilatı geri gönderme merkezleri, kabul ve barınma merkezleri ve insan ticareti sığınma evlerini de kapsamaktadır. Genel Müdürlük, 13 Aralık 1983 tarihli ve 189 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Yurtdışı Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname esaslarına uygun olarak yurt dışı teşkilatı kurmaya da yetkilidir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ilgili hükümleri gereğince Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yurt Dışı Teşkilatı, 15 Göç Müşavirliği ve 85 Göç Ataşeliğinden oluşmaktadır. Son olarak, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesi altında Sürekli Komisyon ve Kurullar bulunmaktadır. Bu komisyon ve kurullar: Göç Danışma Kurulu, Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu ve Düzensiz Göçle Mücadele Koordinasyon Kuruludur (GİGM, 2014:15).

Uluslararası Koruma Çeşitleri

Uluslararası koruma türleri, 1951 tarihli Sözleşmeye uyumlu şekilde tanımlanmıştır. Bu kapsamda; Sözleşme'nin 1A (2) maddesinde yer alan “mülteci” tanımı YUKK'a aktarılmış, Türkiye'nin 1951 tarihli Sözleşmeye koymuş olduğu coğrafi kısıtlama nedeniyle Avrupa dışından gelen ve sığınma talep eden kişiler için kullanılan “sığınmacı” tanımının yarattığı kavram kargaşasına son verilerek bu kişiler “şartlı mülteci” olarak adlandırılmıştır. Öte yandan, mülteci ya da şartlı mülteci olma koşullarını sağlamayan fakat gönderileceği ülkede ölüm, işkenceye maruz kalma ya da çatışmalarda şahsına yönelik tehdide maruz kalma riski nedeniyle başta AIHS olmak üzere tarafı olduğumuz insan hakları sözleşmelerin bir gereği olarak geri gönderme yasağı kapsamında olan yabancılara “ikincil koruma” sağlanmaktadır (GİGM, 2014:12)

Refakatsiz Çocuklar ve Özel İhtiyaç Sahipleri

Refakatsiz çocuklar başta olmak üzere, engelliler, yaşlılar, hamileler, beraberinde çocuğu olan yalnız anneler ve babalar ile işkence, cinsel saldırı veya diğer ciddi psikolojik, bedensel, cinsel şiddet mağduru özel ihtiyaç sahipleri için özel koruma mekanizmaları uluslararası standartlara uygun olarak oluşturulmaktadır. Kabul, Barınma ve Geri Gönderme Merkezleri Uluslararası koruma başvurusunda bulunan veya uluslararası koruma statüsü kazanmış kişilerin ve bunlar arasından öncelikle özel ihtiyaç sahiplerinin, barınma ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kabul, barınma merkezlerinin kurulması; aynı şekilde düzensiz göçmen kapsamında olup hakkında idari

gözetim kararı alınanların da sınır dışı edilinceye kadar barındırılacakları geri gönderme merkezlerinin kurulması YUKK ile güvenceye alınmış ve idari düzenlemelerle yürütülmekte olan bu alan yasal dayanak kazanmıştır (GİGM, 2014:12).

İdari Gözetim ve Sınır Dışı

YUKK'da idari gözetime ilişkin detaylı düzenlemeler getirilmekte ve etkin itiraz mekanizmaları oluşturulmaktadır. Bu çerçevede iç hukukumuzda mevcut olmayan idari gözetimin yasal dayanağı oluşturulmakta, sınır dışı etme kararını alacak makam, kararın kişiye bildirim usulü ve süresi, bu karara karşı takip edilebilecek itiraz ve yargı yoluna ilişkin hükümler net olarak ortaya konulmaktadır (GİGM, 2014:12).

Geri Gönderme Yasağı

YUKK, yabancıların zulüm göreceği bir ülkeye geri gönderilemeyeceğini açıkça belirlemiştir. Böylece uluslararası hukukun ve mülteci hukukunun temel prensiplerinden olan geri göndermeme ilkesi ilk defa YUKK ile düzenlenmiştir (GİGM, 2014:12).

Uluslararası Korumada İkamet İzninden Muafiyet

Uluslararası koruma kapsamında olan yabancılara verilen Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik belgesi ve Uluslararası Koruma Statü Sahibi Kimlik belgesi sahipleri ve Vatansız kişi kimlik belgesi sahipleri, Türkiye'de buldukları süre içinde ikamet izninden muaf tutulmaktadır (YUKK, 2013:M-20). Bu muafiyet, ikamet izni harcından mütevellit yıllardır devam eden ikamet izni harcı ve defter bedeli gibi sorunları köklü bir çözüme kavuşturmuştur (GİGM, 2014:12).

Uluslararası Koruma İşlemlerinde Statü Belirleme Süresi

Uluslararası koruma başvurularının en geç altı ay içinde sonuçlandırılması kuralı getirilerek, başvuru sahiplerinin olası mağduriyetlerinin önlenmesi ve bu kişilerin ülkemize getirecekleri külfetin azaltılması amaçlanmıştır (GİGM, 2014:12).

Uyum

YUKK'da ve GİGM'in çalışmalarında öngörülen uyum; ne asimilasyon ne de entegrasyondur. Göçmenle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarıyla ortaya çıkan bir harmonizasyondur. YUKK, yabancıların ve uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişilerin toplumla karşılıklı uyumu için yapılacak çalışmalara imkân tanımış, Uyum stratejileri oluşturulurken çok taraflı ve iki yönlü aktif bir etkileşim ile göçmen odaklı bir yaklaşım benimsenmiştir. Uyum çalışmaları, Yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin Türkiye'de toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştıracak etkinlikler yapmak, Türkiye'de, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak gibi içerikleri kapsamaktadır. (GİGM, 2014:12).

YUKK'da ve GİGM'in çalışmalarında öngörülen uyum; Yabancılar için; Türkiye'nin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslar düzenlemek, Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri yapmak, Kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlamak Kendi kültürel kimliklerinden vazgeçmek zorunda kalmadan ev sahibi topluma uyum sağlamalarını desteklemek, Toplumda uyum sürecine karşı farkındalık ve anlayış ortamı oluşturmak (GİGM, 2014:13).

Şunu da ilave etmek gerekir ki göç alan ülke de farklı iş gücü, ekonomik, kültürel çeşitliliğin yanı sıra bütün bunların ürettiği çok kültürlülük oluşmuştur. Göç eden insanlar kendi kültürlerini götürdükleri kadar asimile de olmuşlardır. Nüfus bakımından artan ülke çok kültürlü bir toplum olmanın yanı sıra kültürler arasındaki çatışmayı da engellemektedir. Göç eden bireylerin gittikleri ülkede kalma süreleri arttıkça geldikleri yerler ile bağlantıları iyice azalmaya başlayacaktır. Bu süre daha da uzun yılları alırsa geldikleri yerlerden tamamen kopma ihtimalini de göz ardı etmemeliyiz (Güllüpnar, 2012: 32).

Geçici koruma

Geçici Koruma YUKK'un 91. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre göre Ülkemden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir. (YUKK, 2013:M-91)

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE GÖÇÜN DURUMU

2.1. DÜNYADA GÖÇÜN DURUMU

Sığınma olgusu ve mülteci kavramı, M.Ö 2000'li yıllara kadar dayanmaktadır. Sınırların kesin ve belirgin hatlarla belirlenmediği bu erken dönemlerde dahi söz konusu kavramlarla karşılaşılması konunun önemini bir kez daha vurgulamaktadır (Ergüven ve Özturanlı, 2013:4,5). İnsanlar hayatlarının belli dönemlerinde yaşadıkları bazı siyasi ve doğa olaylarından dolayı zorunlu olarak göç etmişlerdir. Savaşlar, iç karışıklıklar ve dış müdahaleler ile onların yol açtığı kitlesel yoksulluk ve açlık dünyada çok büyük bir göç hareketliliği ve mülteci dalgasına yol açmaya devam etmektedir. Çatışmalardan ve açlıktan kaçan milyonlarca insan kendini daha güvende hissedebileceği siyasi açıdan istikrarlı ve ekonomik refah düzeyi yüksek ülkelere ulaşmaya ve oralarda mülteci statüsüyle yaşama hakkı elde etmeye çalışmaktadır (İnat, 2016).

İnsanlar, tarihin eski dönemlerinden bu yana ekonomik nedenler başta olmak üzere savaş ve siyasi çalkantılar gibi nedenlerle göç etmişlerdir. Tarihsel olarak oldukça eski bir olgu olmasına rağmen göçün uluslararası bir sorun haline gelmesi, elbette göçmenlerin sayısındaki artışla ilgilidir.

Göçün ve göçmenlerin sayısındaki artışları etkileyen birçok unsur söz konusu edilebilirken bu unsurların belki de en önemlisinin genel olarak dünyadaki küreselleşme eğilimlerindeki yükseliş olduğunu söyleyebiliriz. Dünya tarihinde Afrika toplumlarının köleleştirilmesinden Hindistan, Çin ve Japonya'dan Avrupa'ya olan emek akışının, ABD'ye kitlesel göçün ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki Kuzeye göçün kapitalizmin ve sömürgeciliğin gelişmesinin ayrılmaz bir parçası olduğunu savunan görüşler (Cohen, 1987; Marfleet, 2006; Castles and Miller, 2009) göç olgusuna bu tarz bir bakışın sahibidirler.

Bunun dışında Ulusal ve uluslararası gelir eşitsizlikleri, çalışma olanaklarının dengesiz dağılımı, siyasi, etnik, dinsel ve benzeri kültürel haklar alanında yaşanan gerilimler göçün itme ve çekme etkenlerinin temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte

hane halkı, özellik ve kararları ile bireyin özellikleri, ilgileri ve ihtiyaçları da göç davranışının temel fonksiyonuna dâhildir. Göçün ilintili olduğu bu etkenler kabul edilebilir olmakla birlikte bunlar üzerindeki tartışmalar, bulunulan zamana ve bölgelere göre farklılaşmakta ve bu tartışmaları etkileyen iki temel unsur söz konusu olmaktadır. Bunlar, göç baskısını arttıran etmenlerle, artan göç baskısını kontrol etme çabalarıdır. Bu iki ana kuvvet, göçün nasıl tanımlanacağını ve nasıl gerçekleşeceğini belirlemektedir (Sirkeci, 2006: 34). Nitekim göç tarihine de bakıldığında göç hareketlerinde yeni dünya düzeni ve piyasaların egemenliğinin yarattığı işgücü talebinin belirleyici olduğunu görmekteyiz. Bununla birlikte göç teorilerinin oluşturulmasında temel alınan ortak konunun, bireysel bazda yer değiştirmeye yönelik verilen kararlar olduğunu ve bu çerçevede göç teorilerinin ortaya koyduğu temel fikirlerde çoğunlukla bireylerin göç kararlarını etkileyen fırsat ve sınırlılıklarının var olduğunu söyleyebiliriz (Gezgin, 1991: 32).

Tarihteki ilk büyük kitlesel göç olayı, 4. yüzyıl ortalarında Çin Devletinin egemenliğinden kurtulmak için batıya doğru hareket eden Hunların Karadeniz'in kuzeyine yerleşmesi sonucunda buradan kaçan Cermen kavimlerinin yıllar boyunca Avrupa Kıtası'nı istila etmesi olarak kendisini gösteren ve bugünkü Avrupa devletlerinin temelini attığı kabul edilen Kavimler Göçüdür. (Naz, 2015:15).

Orta Asya'dan kopup gelen Hun Türklerinin 374 yılında Balamber/Balamir komutasında bölgeye girerek aynı yıl Ostrogotlar'ın 375 yılında da Vizigotlar'ın devletlerini yıkması bu Germen kavimlerinin batıya göç etmelerine sebep olmuştur. İspanya'ya kadar ulaşan bu büyük göç tarihte 1. Kavimler Göçü olarak bilinmektedir. 2. Kavimler Göçü olarak vurgulanan olay ise V. yüzyıl başlarında Uldız/Yıldız komutasındaki Hun kuvvetlerinin Vandallar'ın bir bölümü ile Vizigotlar'ın İtalya'ya göç etmelerine sebep olan akınlardır. I. ve II. Kavimler Göçü günümüz Avrupa'sının etnik yapısının şekillenmesinde büyük rol oynamıştır. İspanya'ya göç eden Vandal, Alan, Süeb ve Vizigot toplulukları, İspanya'nın yerli halkı ile karışmak suretiyle bugünkü İspanyollar'ın ilk ataları olmuştur. Aynı şekilde Angıllar ve Saksonlar, Britanya Adaları'na sığınarak buranın yerli halkı ile karışıp İngilizler'in atalarını oluşturmuşlardır. Roma İmparatorluğu ise Kavimler Göçü sonrasında bu göçten menfi şekilde etkilenmiş, önce 395 yılında Doğu ve Batı Roma olarak ikiye ayrılmış, daha sonra ise Batı Roma 476

yılında yıkılmıştır. Diğer yandan Kavimler Göçü bir bakıma İlkçağları sona erdirip Ortaçağların başlangıcı olmuştur (Çay, 2009:2).

Farklı bölgeler arasında gerçekleşen bu kitlesel göçler Avrupa'da yeni ülkelerin oluşmasına ve imparatorlukların / devletlerin kurulmasına neden olmuştur. (Deniz, 2014:6). Kıtalar arası göç olayları Amerika kıtasının keşfi ile deniz aşırı bir boyut kazanmış ve 16. yüzyıldan itibaren Avrupa'dan yeni bir hayat umuduyla insanlar kitleler halinde Amerika kıtasına göç etmiş ve yerleşmiştir. (Deniz, 2014:6). 15. ve 18. yüzyıllar arasında Avrupalı tüccarlar Kuzey Afrika'dan topladıkları yaklaşık 15 milyon insanı köle olarak çalıştırmak üzere Güney Amerika'ya, Karayip Adalarına ve Brezilya'ya götürmüşlerdir. Buradan Avrupa'nın üç yüzyıl boyunca dünyanın göç hareketlerine yön verdiği anlaşılmaktadır (Deniz, 2014:6). İspanya, Portekiz, Hollanda, İngiltere ve Fransa gibi ülkeler gelişen nüfuslarına yeni yerleşme yerleri sağlamak üzere sömürgeler oluşturmuş, 1830–1930 yılları arasında 60 milyon kadar Avrupalı denizaşırı ülkelere göç etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri bu göç dalgası için Brezilya, Arjantin ve Kanada'ya göre hedef ülke olmuş, uluslararası göçün en üst noktalarından birine ulaştığı 1900–1909 tarihleri arasında 8,2 milyon, 1892-1924 tarihleri arasında ise yaklaşık 20 milyon göçmenin bu ülkeye girdiği anlaşılmıştır (Deniz, 2014:6-7).

1830-1860 yılları arasında İrlandalılar, Almanlar ve İngilizler Amerika kıtasına göç edenlerin çoğunluğunu oluşturmuştur. 1860-1890 yılları arasında ise bu göçe İskandinavlar da katılmıştır, 1890-1950 yılları arasında ise bu göçün Kanada'ya doğru kaydığı görülmektedir. Dünya üzerinde yaşanan bu uluslararası göç dalgaları dünyanın demografik, kültürel ve etnik yapısını önemli oranda değiştirmiştir. Avrupa gelen göçmenler Avustralya, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri ve Yeni Zelanda'da yeni devletlerin oluşmasına yol açmışlardır. Bu yeni devletlerde yerliler ise azınlık durumuna düşmüştür. 19. yüzyılda milyonlarca insan Çin ve Hindistan'dan Amerika ve Avrupa'ya sözleşmeli işçi olarak gönderilmiş; 20. yüzyılda meydana gelen iki büyük dünya savaşı milyonlarca insanı yurdundan etmiştir. 1920'li (Türkiye – Yunanistan, Türkiye – Bulgaristan; Rus Devrimi) ve 1930'lu (Nazi Soykırımı) yıllar büyük çapta nüfus mübadeleleri ve sürgünler sürecine sahne olmuştur (Deniz, 2014:7). İkinci Dünya Savaşından sonra ise eski düzenini tekrar kurmaya çalışan Avrupa ülkeleri az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere işgücü imkânını karşılamak istemiştir (Naz, 2015:15). Bu

ülkelerin başında gelen Almanya 1954 yılından 1970'lere kadar Yunanistan, İspanya, Portekiz ve Türkiye'den; Fransa ise Fas, Tunus ve Cezayir 'den insan gücü alımı gerçekleştirmiştir. Ekonomik etkenlerle oluşan bu göç ilişkisini daha çok insanların arzularına bağlı olarak geliştiği için gönüllülük çerçevesinde değerlendirmek mümkündür (Deniz, 2014:7).

1947 yılında Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılması neticesinde dünyanın gördüğü en geniş göç dalgası yaşanmış ve yaklaşık 18 milyon Hindu ve Müslüman mübadele edilmiştir. 1945 ve 1961 yılları arasında Berlin duvarının inşası ile birlikte yaklaşık 3,7 milyon Doğu Alman Batı'ya kaçmıştır (Kınık, 2010: 38). İsrail'in kurulmasından sonra kısa sürede yaklaşık 250.000 Yahudi İsrail'e göç ederken, yüz binlerce (tahminen 700.000) Filistinli komşu ülkelere iltica etmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında düzenlenen Romanya – Bulgaristan sınırı nedeniyle yaklaşık 100.000 Bulgar Bulgaristan'a ve 120.000 Romen Romanya'ya göç etmiştir. 1979 yılı Aralık ayından itibaren SSCB işgali nedeniyle yaklaşık 2.5 milyon Afganlı Pakistan'a iltica etmiştir (Doğanay vd., 2011:88-91). İran - Irak Savaşı ve Körfez Savaşı sürecinde yüz binlerce Iraklı Kürt ve Şii ülkelerini terk ederek Türkiye ve İran'da mülteci ve sığınmacı durumuna düşmüştür. 1990-1991 Körfez Krizi nedeniyle yaklaşık 4 milyon kişinin Türkiye, Kuveyt, İran, Irak, ve Suudi Arabistan'a göç ettiği tahmin edilmektedir (Deniz, 2014:7,8).

1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması ve 1991 yılında SSCB'nin dağılmasından sonra milyonlarca insan iltica etmiştir. 1990'lı yılların başından itibaren yaklaşık bir milyon insanın ya da Ermenistan nüfusunun yaklaşık %25'inin ülkeyi terk ettiği tahmin edilmektedir. Bu ise yaşlı bir nüfusa, cinsiyet dengesizliğine ve vasıflı işgücü kaybına yol açmıştır. Gürcistan'ın nüfusu da bağımsızlığını kazandığından beri bir milyon civarında bir düşüş göstererek, 5.4 milyondan 4.5 milyona inmiştir (Bednov, 2009:57-58). Ancak 2000'li yıllara adını yazdıran asıl göç olayı ise 2011 yılı bahar aylarından bu yana yaklaşık 2.5 milyon Suriyeli ülkesini terk edip komşu ülkelere yani Türkiye, Ürdün, Lübnan, Irak ve Mısır'a sığınarak bu ülkelerde yaşamak zorunda bırakılmış ve yaklaşık 5 milyon Suriyeli de ülke içinde göç etmek zorunda kalmıştır (Deniz, 2014:8).

Dünya üzerindeki göç olaylarında asıl hızlanmanın ise 1960 sonrası dönemde başladığı görülmekte olup, bu döneme kadar binlerle ifade edilen ve bazı dönemlerde bile

tersine olan göç akımı, daha fazla gelişmiş bölgelere yönelen milyon rakamları ile ifade edilir biçime dönüşmüştür. Nitekim 1950- 1955 döneminde 315 bin olan net göç akımı 1960-1965 döneminde 3 milyonun üzerine çıkarken, dünya ekonomisinde büyümenin ve gelişmenin hız kazandığı 1960-1970 döneminde 6 milyonun üzerinde gerçekleşmiştir. Dünya ekonomisinde kriz ve küçülmenin olduğu 1975-1985 dönemde net göç akımında bir yavaşlama ve gerileme olduğu görülürken, ekonomik büyümenin yeniden hız kazandığı 1985-2005 döneminde ise yeniden sıçrama gösterdiği görülmektedir. Nitekim 1985 yılında az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere yönelen net göçmen sayısı 5 milyon 643 bin kişi iken, bu sayı 2005 yılında 17 milyon 450 bin kişiye çıkmıştır. Dünya Bankası'nın 2011 verileri ile yenilediği 2010 göç stoku tahminlerine göre ise, Dünya'daki göçmen stoku 215 milyon 763 bin 515 olup, bunun 107 milyon 878 bin 427'si OECD tanımlamasındaki yüksek gelirli ülkelerdeki göçmenleri oluşturmaktadır. Dünyada en fazla göç alan ülkeler; ABD (% 20), Rusya (% 5.7), Almanya (% 5), Suudi Arabistan (% 3.4), Kanada (% 3.3), İngiltere (% 3.2), Fransa (% 3.1), Hindistan (% 2.5), Ukrayna (% 2.4), İtalya (2.1), Birleşik Arap Emirlikleri (% 1.5), Kazakistan (% 1.4), Fas (% 1.4), Japonya (% 1)'dir (Bakırtaş, 2012:242-243-244). AB sınırlarında yakalanan yasa dışı göçmenlerin uyrukları göz önüne alındığında Tunus, Afganistan, Pakistan, Arnavutluk, Cezayir, Fas, Eritre, Somali ve Bangladeşlilerin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir (Deniz, 2014:10).

Son yıllarda ise dünya çapında zorla yerinden edilme, Irak ve Afganistan da ki belirsizlikler, Suriye Krizi, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki kriz, Güney Sudan'daki savaş ve yüzbinlerce Arakanlı mültecinin Myanmar'dan Bangladeş'e kaçıışı başta olmak üzere; savaşlar, diğer şiddet olayları ve zulüm nedeniyle 2017 yılında art arda beşinci defa yeni bir rekor düzeye ulaştı. Bu durumdan en çok etkilenen ülkeler ise Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler oldu (UNHCR, 2018a).

UNHCR'nin yıllık olarak hazırlanan Küresel Eğilimler raporunda; 2017 yılı sonu itibarıyla ülke içinde yerinden edilmiş kişi sayısının 40 milyon, küresel olarak yerinden edilen kişi sayısının 68,5 milyon, mülteci sayısının 25.4 milyon, sığınmacı sayısının ise 3.1 milyon kişiye ulaştığı ifade edilmiştir. (UNHCR, 2018b)

Bu nüfusun içinde, 16,2 milyon kişi, 2017 yılı içerisinde, ya ilk kez ya da üst üste birçok kez olmak üzere yerinden edilmiştir. Bu rakam, hareket halinde olan çok büyük

kitlelere tekabül etmektedir ve her gün 44.500 kişinin ya da her iki saniyede bir 1 kişinin yerinden edildiği anlamına gelmektedir. (UNHCR, 2018a)

68,5 milyonun, 25,4 milyonunu ise ülkelerinde yaşanan çatışma ve zulüm nedeniyle evlerini terk eden mülteciler oluşturmuştur. Bu rakam, 2016 yılına kıyasla 2,9 milyon daha fazladır ve UNHCR'nin bir yıldan diğerine kaydetmiş olduğu en büyük artıştır. 31 Aralık 2017 itibarıyla halen mülteci statüsü başvurularının sonucunu beklemekte olan sığınmacıların sayıları ise 300.000 artarak 3,1 milyona ulaşmıştır. Kendi ülkeleri içerisinde yerinden edilmiş olan insan sayısı ise, 2016 yılında kaydedilen 40,3 milyonun biraz altında kalarak, toplam yerinden edilenlerin 40 milyonunu oluşturmuştur. Bu verilerden anlaşılacağı üzere dünyada Tayland'ın toplam nüfusu kadar zorla yerinden edilmiş olan kişi bulunmaktadır. Tüm ülkeler hesaba katılırsa, dünyadaki her 110 kişiden biri yerinden edilmiştir. (UNHCR, 2018a)

UNHCR'nin Küresel Eğilimler raporu her yıl Dünya Mülteciler Günü (20 Haziran) öncesinde yayımlanır ve bu rapor UNHCR, hükümetler ve ortakları tarafından toplanan verilere dayanarak zorla yerinden edilmeyi izler. Bu rapor küresel sığınma ortamını incelemediğinden, UNHCR farklı yayınları ile bu konuyu ele almaktadır. 2017 yılında da; zorla geri gönderme, mültecilerin politize edilmeleri ve günah keçisi olarak yansıtılmaları, hapsedilmeleri ya da kendilerine çalışma imkanı verilmemesi, birçok ülkenin 'mülteci' kelimesini kullanmaya bile itiraz ettikleri durumlar görülmeye devam etmiştir (UNHCR, 2018a).

Yine de Küresel Eğilimler raporu, zorla yerinden edilme konusunda, algılanana karşılık olarak gerçekleri ortaya koyup; bu ikisinin bazen birbirleriyle çatıştığı durumlar olabileceğinin altını çizerek çeşitli veriler sunmaktadır. Bunların arasında yerinden edilmiş kişilerin çoğunluğunun gelişmiş ve refah düzeyi yüksek ülkelerde bulunduğu görüşü de yer almaktadır. Ancak veriler bunun tam tersinin doğru olduğunu göstermektedir – mültecilerin yüzde 85'i, çoğu kendileri ciddi derecede yoksul olan ve bu nüfusa yardım etmek için çok küçük miktarlarda destek alan gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır. Her beş mülteciye dördü kendi ülkelerinin kapı komşusu olan ülkelerde yaşamaktadırlar (UNHCR, 2018a).

68 milyonla ifade edilen küresel yerinden edilme rakamının yaratabileceği algının tersine, büyük ölçekteki yerinden edilme durumlarının sınır ötesi olarak gerçekleştiği durumlar daha az görülmektedir. Zorla yerinden edilen kişilerin neredeyse üçte ikisi ülkelerini terk etmemiş ve kendi ülkeleri içerisinde yerinden edilmişlerdir. 25,4 milyon mültecinin, yalnızca beşte birinden biraz fazlası UNRWA'nın sorumluluğu altındaki Filistinlilerden oluşmaktadır. UNHCR'nin sorumluluğu altındaki geri kalanının ise üçte ikisi yalnızca beş ülkeden gelmektedir: Suriye, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar ve Somali. Bu ülkelerdeki çatışmanın son bulmasının, zorla yerinden edilmeye ilişkin küresel resmi önemli ölçüde etkileyebilme potansiyeli vardır (UNHCR, 2018a).

Küresel Eğilimler raporunun ortaya koyduğu diğer iki tespit ise mültecilerin çoğunluğunun kamplarda ya da kırsal alanlarda değil kentlerde yaşamakta olduğu ve küresel olarak yerinden edilmiş kişilerin çoğunluğunun – yüzde 53'ü aralarında refakatsiz ya da ailelerinden ayrı düşmüş çok sayıda çocuğun da bulunduğu çocuklardan oluşmaktadır – genç olduğudur (UNHCR, 2018a).

Karşılaştırmalı olarak bakıldığında, büyük ölçekli yerinden edilmelerin görüldüğü ülkelerin sayısının yanı sıra çok fazla sayılarda mülteciye ev sahipliği yapan ülkelerin sayısı da son derece azdır. Başta Suriyeli olmak üzere, 3,5 milyon mülteci ile Türkiye dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke olmaya devam etmektedir. Lübnan ise kendi nüfusuyla karşılaştırıldığında oran olarak en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülkedir. Sonuç olarak, son dönemlerde UNHCR'nin sorumluluğu altında bulunan mültecilerin yüzde 63'ü toplamda 10 ülkede ve dünya da yerinden edilmiş insanların %85'i gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır (UNHCR, 2018b).

UNHCR'in verilerine göre en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülkeler; Türkiye, İran İslam Cumhuriyeti, Lübnan, Pakistan ve Uganda'dır. Küresel olarak mültecilerin geldiği üç ülke ise; Suriye (6,5 milyon), Afganistan (2,6 milyon), Güney Sudan (2,4 milyon) dır. BMMYK'nın verilerinden anlaşılacağı üzere zorla yerinden edilen insan sayısının 2017'de 68 milyonu aştığından, mülteciler için küresel bir anlaşmanın sağlanması daha da önemli bir hale gelmiştir (UNHCR, 2018a).

2.2. TÜRKİYE’DE GÖÇÜN DURUMU

Asya ve Avrupa kıtalarının birleştiği bir noktada yer alan Anadolu coğrafyası bu stratejik konumu sebebiyle tarihin en eski çağlarında itibaren büyük güçlerin hâkim olmak için uğruna büyük mücadeleler verdiği bir yer olmuştur. Son mücadele Bizans İmparatorluğu ile Türkler arasında yaşanmış ve bu mücadeleden zaferle ayrılan Türkler bölgenin yeni ve son hâkimi olmuştur. Değişiklik yalnızca siyasi yapıyla sınırlı kalmamış ve 11. Yüzyılın ilk yarısında başlayarak 13. Yüzyılın sonuna kadar Selçuklu döneminde devam eden göçlerle bölgenin demografik yapısı da neredeyse tamamen değişmiştir. İki yüzyıldan fazla devam eden bu göçler sonucunda İran ve Azerbaycan üzerinden Anadolu’ya gelen Türkler bölgenin en kalabalık unsuru haline gelmişlerdir (Kayapınar ve Ayönü, 2015:17).

Tarih boyunca Anadolu, başta iklim ve jeopolitik konumu olmak üzere, limanlar, otlaklar ve stratejik savunma güzergâhlarına sahip olmuştur. Bu özellikleri itibariyle ekonomik, sosyal, kültürel kimliğinden dolayı çekim merkezi haline gelmiştir. Kitlesele göç dalgaları, Osmanlı Devleti’nin ve sonrasında da Türkiye Cumhuriyeti’nin etnik, toplumsal ve kültürel yapısını büyük ölçüde etkilemiştir. Türkiye, günümüzde, nüfus hareketleri için bir geçiş ülkesi olmasının yanı sıra, özellikle Yakın Asya, Ortadoğu Doğu, Afrika ve Avrupa Devletlerinden gelen kişiler için varış ülkesi niteliği taşıyan bir ülke konumuna gelmiştir. Türkiye söz konusu özelliğini Türk soylu kişiler (Balkan Türkleri, Ahıska Türkleri, Uygur Türkleri vb.) bakımından da göstermektedir. Hareket halindeki nüfusun bir kısmının, ekonomik nedenlerle göç eden göçmenler olduğu gerçeğinin yanında, önemli bir kısmının da doğu ile güney bölgelerden gelen, ülkelerinde yaşanan savaş ve iç kargaşaların yanında; etnik, ideolojik ve dini baskılardan ötürü hapis, işkence veya ölüm cezası gibi zulüm tehditlerinden kaçan mültecilerden olduğu açıktır (Ergüven ve Özturanlı, 2013:6).

Türkiye, doğusunda ve güneyinde yer alan ülkelerde, kimliğinden, mezhebinden, dilinden, dininden ve ırkından başta olmak üzere farklı nedenlerden dolayı çatışma ve istikrarsızlıkların yaşandığı bazı Orta Doğu ve Asya ülkeleriyle, batısında refah düzeyi ve insan hakları açısından yüksek standartlara sahip Avrupa ülkeleri arasında köprü vazifesi görmektedir. Bu durum özellikle son yıllarda Suriye, Afganistan ve Irak gibi ülkelerde yaşanan savaş, mezhep ve kimlik çatışması ve iç istikrarsızlıkların yanın da

Türkiye'nin gelişen ekonomisine bağlı olarak bazı iş kollarında artan emek ihtiyacı, Türkiye'yi düzenli ve düzensiz göç hareketleri için çekim merkezi haline getirmiştir. Tüm bu hususlar, göçün Türkiye'nin sosyo-ekonomik ve demografik yapısı ile kamu düzeni ve güvenliği üzerindeki etkilerini gündeme getirmektedir. Bu nedendir ki mülteci hukuku ve ilgili kavramlar, Türkiye için her zaman gündemde olmuştur. Osmanlı İmparatorluğundan bu yana, kitlesel nüfus hareketleri bünyesinde yerinden edilmiş insanların Anadolu topraklarına sığındıkları görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun her döneminde karşımıza çıkan bireysel ve kitlesel nüfus hareketleri, imparatorlukların çözülme sürecinde hız kazanmıştır. Buna rağmen, söz konusu hareketler büyük oranda Osmanlı himayesi ile sonuçlanmıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013:5,6).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde din ve ırk ayrımı yapılmaksızın gelenlere hoşgörü ile kucak açılmıştır. Bu dönemde bireysel ve kitlesel olarak 1492 yılında on binlerce Yahudi'nin İspanya'dan gemilerle kurtararak Osmanlı İmparatorluğu topraklarına getirilmesi, 1672 Thököly Ayaklanması'nın ardından matbaacılığın öncüsü İbrahim Müteferrika ile itfaiyeciliğin öncüsü Kont Ödön Seçenyi (Seçenyi Paşa)'nın ve 1699 yılında Macar Kralı Thököly Imre ve eşinin Osmanlı İmparatorluğuna iltica etmeleri, 1709 yılında İsveç Kralı Şarl'ın beraberindeki yaklaşık 2 bin kişilik grupla birlikte Osmanlı İmparatorluğuna sığınması, 1718 Pasarofça Antlaşması'nın ardından Macar Kralı II. Rakoczy Ferenc'in Osmanlı İmparatorluğu'na sığınması, 1830 Polonya İhtilali'nin liderlerinden bugünkü Polonezköy'ün kurucusu Prens Adam Czartorski'nin 1841 senesinde Osmanlı İmparatorluğu'na iltica etmesi sığınma ile ilgili öne çıkan olaylardır (GİGM, 2014:9).

Ancak Osmanlı İmparatorluğu'na sığınanlar bununla kalmamış, 1848 Macar Özgürlük savaşını kaybeden Prens Lajos Kossuth ve yaklaşık 3 bin Macarın 1849'da Osmanlı İmparatorluğu'na gelmeleri, 1858 - 1864 yılları arasında Rus kaynaklarına göre yaklaşık 493.000 Müslüman Kafkas nüfusun Osmanlı İmparatorluğu'na sığınması, farklı istatistiki veriler bulunmakla birlikte Çerkez sürgünü olarak adlandırılan ve 1864 senesinde ise Rus ordusundan kaçan yaklaşık 1 milyon Kafkas nüfusun Osmanlı İmparatorluğu topraklarına kabul edilerek, Balkanlar'a ve Anadolu'nun çeşitli yerlerine yerleştirilmesi, 1917 Bolşevik İhtilali'nin ardından Vrangel'in yaklaşık 135 bin kişiyle

birlikte Osmanlı İmparatorluğu'ndan koruma talep etmesi ile devam etmiştir (GİGM, 2014:10).

Ülkemize yönelik kitlesel göç hareketleri, Cumhuriyet'in kuruluş süreci ve sonrasında da devam etmiştir. Bu göç hareketlerin başlıcaları şunlardır; 1922-1938 yılları arasında Yunanistan'dan 384 bin kişi, 1923-1945 yılları arasında Balkanlardan 800 bin kişi, 1933-1945 yılları arasında Almanya'dan 800 kişi, 1988 yılında Halepçe katliamından sonra Irak'tan 51.542 kişi, 1988 yılında Halepçe katliamından sonra Irak'tan 51.542 kişi, 1989 yılında Bulgaristan'dan 345 bin kişi, 1991 yılında Birinci Körfez Savaşından sonra Irak'tan 467.489 kişi, 1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20 bin kişi, 1999 yılında Kosova'da meydana gelen olaylar sonrasında 17.746 kişi, 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişi, Türkiye'ye göç etmiştir (GİGM, 2014:10,11).

Nisan 2011- Mart 2019 tarihleri arasında Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle Türkiye, tarihindeki en büyük göç hareketlerinden birisine sahne olmuş ve yaklaşık 3.600.000 Suriyeli bireysel ve kitlesel olarak Türkiye'ye gelmiş ve sığınma talebinde bulunmuştur. Türkiye'deki toplam mültecilerin yaklaşık %50'si dört kilit ilde kayıtlıdır. Bu iller, İstanbul, Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa'dır (GİGM, 2019a). %60'ı erkek olan Türkiye'deki mültecilerin yaklaşık dörtte biri de 15-24 yaş arasındadır (UNHCR, 2018). Bu da gösteriyor ki Türkiye ve Anadolu toprakları hem Cumhuriyet öncesinde hem de Cumhuriyet döneminden sonra milyonlarca kişiye kucak açmış, ev sahipliği yapmıştır. Bu rakamlara yasal yollarla Türkiye'ye gelen ve çalışma, öğrenim, yerleşme, evlilik gibi nedenlere bağlı olarak Türkiye'de bulunanlar dâhil değildir.

2.3. TÜRKİYE'NİN YENİ GÖÇ SİSTEMİ

Türkiye'ye yönelik artan ve çeşitlenen göç hareketleri, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve demografik yapısını, kamu düzenini ve güvenliğini derinden etkilemekte ve yeni bir göç yönetimi anlayışına olan ihtiyacı da beraberinde getirmektedir. Bu anlayışta, güvenlik endişeleri ile bireysel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınma ihtiyacının dengelenmesi hedeflenmektedir. Söz konusu bu dengenin güçlü bir göç yönetimiyle sağlanması ve dünyadaki örneklerine uygun olarak, göç ve uluslararası koruma alanında stratejilerin belirlendiği, insan hakları temelli, yönetilebilir ve kurumsal bir yapılanma

için, önemli mevzuat ve altyapı çalışmaları olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Türkiye'nin göç ve uluslararası koruma alanında örnek bir ülke olma yolundaki kararlılığı, hak bazlı ve Türkiye'deki koruma alanını geliştirecek niteliğe sahip Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile taçlandırılmıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile yabancıların her aşamada bireysel hak ve özgürlüklerinin gözetilerek, yeterli personel ve uzmanlığa sahip, göç sürecine ilişkin gerekli tüm işlemlerin en kısa sürede sonuçlandırılacağı ve göç politikalarının öngörülebilir hedefler doğrultusunda siyasi irade tarafından belirleneceği, göç olgusunun bütün aşamalarını kapsayan bütünsel bir yaklaşıma dayanan ve kurumlar arası etkin işbirliğini imkan sağlayan güçlü bir göç yönetiminin temeli atılmış ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile göç ve uluslararası koruma alanındaki ulusal politikalarımızın zemini oluşturulmuş, göçmen ve mülteci haklarının yasal çerçevesi uluslararası standartlar ve yükümlülüklerimize uygun hale gelmiştir. Ülkemiz, tarih boyunca kitlesel sığınma hareketleri de dâhil olmak üzere çeşitli göç hareketleri ile karşılaşmış ve milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile bu geleneğini uzmanlık sahibi, yenilenmeye ve uluslararası iş birliğine açık, güncel bilgileri ve gelişmeleri yakından takip eden dinamik yapıyla devam ettirecektir (GİGM, 2014:16).

2.3.1. Türkiye'de Geçici Koruma ve İstatistikleri

Kitlesel akın durumlarında sağlanacak Geçici koruma sistemi, YUKK ile kanuni dayanak kazanmıştır. Geçici koruma, kitlesel akın olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Geçici koruma, devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden, belirli haklar sağlamayı hedefleyen pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur. Daha önce ulusal mevzuatımızda yer almayan, kitlesel akın durumlarında sağlanacak Geçici koruma sistemi YUKK ile kanuni dayanak kazanmıştır (YUKK, 2013:M-91,M-4). GİGM'nin, YUKK'un 91'inci maddesine istinaden geçici korumaya ilişkin yönetmelik çalışmaları sonucu 13.10.2014 tarihli ve 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği çıkartılmıştır (GİGM, 2015a)

Suriye'deki iç savaşın devam etmesi ve Suriyelilerin ülkelerine güvenli dönüşlerine imkân verecek koşulların uzun süre sağlanamamış olması nedeniyle Türkiye'ye sığınan Suriyelilere uluslararası koruma sağlanmıştır. Ülkemize kitlesel akınla gelen Suriyelilere sağlanan koruma uluslararası literatüre göre “Geçici Koruma”dır. Türkiye Suriyeli sığınmacılara sağlamış olduğu açık kapı politikası ile, ülke topraklarına kabul, Geri göndermeme ilkesi, Gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması ilkelerine riayet ederek “Geçici Koruma” statüsünü 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91'inci maddesi ve bu maddeye dayanılarak çıkarılan 13/10/2014 tarihli ve 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği çerçevesinde sağlamaktadır. Suriyeli sığınmacıların kayıt işlemleri, eğitim, sağlık, sosyal yardım, istihdama erişim hususlarında oluşturulan yönetmelik uluslararası uygulamaların üstünde, hak temelli yaklaşımlar içermektedir (TBMM, 2018:248).

Türkiye'ye ilk Suriyeli göçü 2011 yılında başlamış olup, iç savaşın bitmemesi ve şiddetini arttırması sonucu ülkemize gelen Suriyeli sayısı her yıl artmıştır. Yaklaşık 3,6 milyon Suriyeli ülkemize sığınmıştır (TBMM, 2018:243) Türkiye, 2011 yılında Suriyeli göçü başladıktan sonra acilen sınırlarını açmış ve savaştan kaçan Suriyelileri kucaklamış, açık kapı politikası, sığınmacıların temel ihtiyaçlarının karşılanması ve geri göndermeme ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalmış ve iç savaş mağduru Suriyelilerin korunmasında tarihsel bir misyon üstlenmiştir (TBMM, 2018:244).

Geçici Koruma YUKK'un 91. Maddesinde düzenlenmiştir. YUKK'a göre Geçici Koruma; Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir (YUKK, M-91). Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, 2014 yılında Bakanlar kurulu tarafından çıkarılan Geçici Koruma yönetmeliği ile düzenlenmiştir (GİGM, 2016).

2011-2019 yılları arasında Türkiye'ye gelerek Geçici Koruma kaydını yaptıran Suriyeli Sığınmacılara ilişkin veriler incelendiğinde de 2011-2012 yılları arasında 14.237 olan Suriyeli sığınmacı sayısının yıllar itibarı ile 2013'te 224.655 kişi, 2014'te 1.519.286

kişi, 2015'te 2.503.549 kişi, 2016'da 2.834.441 kişi, 2017'de 3.426.786 kişi, 2018'de 3.623.192 kişi ve 2019 yılında ise 3.646.889 kişiye yükseldiği anlaşılmıştır. Bu verilerden anlaşıldığı üzere yıllar itibarı ile Türkiye'deki Suriyeli Geçici Koruma Başvuru Sahibi sığınmacıların sayısında sürekli bir artış söz konusudur (GİGM, 2019a).

Bu durum da Türkiye'deki sığınmacı ve mültecilerin önemli bir kısmını (%91) oluşturan Suriyelilerin kendi hayatlarını kendilerinin karşılaması için çalışmaları ve Türkiye'de üretim ve tüketime katkıda bulunmaları gün geçtikçe önemli bir ihtiyaca dönüşmektedir. (Erdoğan, 2015: 82). Türkiye'de çalışmak isteyen yabancılar çalışmaya başlamadan önce çalışma izni almak zorundadır. Çalışma izni AÇSHB tarafından verilmektedir. Bakanlığa yapılacak çalışma izni başvuruları bir işyeri veya işletme üzerinden işveren tarafından yapılmaktadır. Yabancıların istedikleri herhangi bir işyerinde çalışabilmesine imkân veren bir izin sistemi mevcut değildir. Bir yabancı, işveren olmaksızın kendisi çalışma izni başvurusunda bulunamamaktadır (AÇSHB, 2019).

2016 yılında toplamda 73.560 çalışma izninin %18'i Suriyeli yabancılara verilmiştir. Ayrıca 2016 yılında izin verilen yabancıların %49'ü kadınlar, %51 ise erkekler oluşturmaktadır. Türkiye'de özellikle çalışma çağındaki yabancı nüfusun fazlalığı yabancıların istihdama açılmalarında çeşitli zorluklarla da karşılaşmalarının nedeni olarak değerlendirilebilir. Mevcut yasal çerçeve içinde mültecilerin, işletme başına toplam işgücünün %10'unu geçmemesi gereken resmi kotası ve mültecilerin kayıt oldukları şehirde istihdam edilmesi zorunluluğu gibi engeller istihdama yönelik daha geniş erişimi engellemektedir. (ÇSGB, 2016). Burada asıl önemli olan haksız rekabetin, kaçak çalışmanın emek sömürüsünün önlenmesi ve aynı zamanda yerel halkın somut endişelerinin giderilmesinin aynı anda sağlanabilmesi olduğundan, üretimde artı değer olduğu sürece sığınmacıların ihtiyaç duyulan alanlarda çalışmasının teşvik edilmesidir (Erdoğan, 2015: 82).

2011-2019 yılları arasında Türkiye'ye gelerek Geçici Koruma kaydını yaptıran Suriyelilerden Geçici Barınma Merkezi içinde kalan kişi sayısının 141.136 ve Geçici Barınma Merkezi dışında kalan kişi sayısının ise 3.506.889 kişi olduğu anlaşılmıştır. Geçici Barınma Merkezi içerisinde kalan Suriyeli Sığınmacıların yıllar itibarı ile

sayılarındaki azalmanın sebebi bu barınma merkezlerinin Suriyeli sığınmacıları mağdur etmeden sosyal hayata uyumlarını kolaylaştırmak adına kapatılmasıdır (GİGM, 2019a).

2011-2019 yılları arasında Türkiye'ye gelerek Geçici Koruma kaydını yaptıran Suriyeli Sığınmacıların en fazla olduğu ilk 10 (on) şehir sırası ile İstanbul (559,731), Şanlıurfa (451.501), Hatay (439.450), Gaziantep (428,748), Adana (237.838), Mersin (205.748), Bursa (170.016), İzmir (143.642), Konya (106.485) ve Kilis (117.235) olmuştur. Suriyelilerin yaşadıkları yer tercihlerinde en önemli unsurun Suriye sınırına yakın iller olması, ikinci önemli unsur ise tercih edilen illerin gelişmişlik düzeyleridir. Üçüncü önemli unsur da Şanlıurfa, Adana, Kilis, Hatay ve Gaziantep illerinde Geçici Barınma Merkezlerinin bulunmasıdır. Bu 10 (on) şehrin dışında kalan diğer şehirlerde de Suriyeli'ler yaşamaktadır (GİGM, 2019a). Kilis'in nüfusu düşünüldüğünde bu iller arasında Kilis neredeyse yerel nüfusu kadar Suriyeli sığınmacı barındırmaktadır (TÜİK, 2019).

2011-2019 yılları arasında Türkiye'ye gelerek Geçici Koruma kaydını yaptıran Suriyeli Sığınmacıların cinsiyet dağılımına yönelik veriler incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların yarısından fazlasını (1.978.313 kişi) erkeklerin oluşturduğu, geriye kalanını da (1.668.576 kişi) kadınların oluşturduğu ortaya çıkmaktadır. Yaş dağılımına bakıldığında 0-4 yaş arası 499.329 kişinin, 5-9 yaş arası 504.443 kişinin, 10-14 yaş arası 389.992 kişinin, 15-18 yaş arası 273.164 kişinin, 19-34 yaş arası 1.207.251 kişinin, 35-65 yaş arası 731.067 kişinin, 65 yaş üstü ise 41.646 kişinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu verilerden anlaşıldığı üzere 2019 yılı itibarı ile Türkiye'de doğan Suriyeli sığınmacı sayısının en az 500.000 civarında olduğu, ilk ve orta eğitim çağındaki Suriyeli sığınmacıların sayısının 1.667.028 kişi olduğu, çalışma çağındaki Suriyeli sığınmacı sayısının 1.938.215 kişi olduğu anlaşılmıştır (GİGM, 2019a).

2014-2019 yılları arasında Türkiye'ye gelerek Geçici Koruma kaydını yaptıran Suriyeli Sığınmacıların yasal olarak Yerleştirildikleri üçüncü ülkeler sırası ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 3.913 kişi, İngiltere 1.948 kişi, Kanada 6717 kişi, Norveç 1926 kişi olduğu, diğer ülkeler ile birlikte bu rakamın toplamda 15.046 kişi olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunların dışında birebir formülü kapsamında Türkiye'den Almanya, Hollanda, Fransa, Finlandiya, İsveç, Belçika başta olmak üzere diğer ülkelere çıkış yapan Suriyeli sığınmacı sayısının toplamda 20.267 kişi olduğudur. Bu verilerden gelişmiş

ülkelerin Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların külfet paylaşımı konusunda ki çabalarının yetersiz olduğu anlaşılmaktadır (GİGM, 2019a).

2.3.2. Türkiye’de Geçici Korumanın Hukuksal Çerçevesi

Ülkemize kitlesel akınla gelen Suriyelilere sağlanan koruma uluslararası literatüre göre “*Geçici Koruma*”dır. Türkiye, aşağıda yer alan geçici korumanın üç temel unsuru olan; açık sınır politikası ile ülke topraklarına kabul, geri göndermeme ilkesi, gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması unsurlarını yerine getirmekte ve Suriyelilere geçici koruma sağlamaktadır. Ülkemizde geçici korumayı 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91’inci maddesi ve bu maddeye dayanılarak çıkarılan 13/10/2014 tarihli ve 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği çerçevesinde sağlamaktadır (GİGM, 2015c).

2011 yılının Mart ayında, iç karışıklıkların başlamasından bu yana, günden güne artan sayıda Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı Türkiye’ye uluslararası koruma bulmak amacıyla gelmektedir. Ülkemiz bu kişilere geçici koruma sağlamaktadır. Suriye’deki insan hakları ihlallerinde 2012 ve sonrasında ortaya çıkan hızlı artış, insani yardım ihtiyaçlarında dramatik artışları da beraberinde getirmiştir. İç karışıklıkların başlamasından bu yana, Suriye ile güçlü tarihi, kültürel ve komşuluk bağları olan Türkiye Cumhuriyeti bu durumdan etkilenen Suriye vatandaşları için açık kapı politikası izlemiştir. Türkiye tarihi misyonu gereği Suriye’de yaşanan bu insanlık dışı muamelelere kayıtsız kalmamış, gerek sınırları içerisindeki geçici barınma merkezlerinde ve çeşitli illerde, gerekse Suriye sınırları içerisindeki geçici barınma merkezlerinde ve çeşitli yerleşim yerlerinde bu trajediden etkilenen Suriye vatandaşlarına insani yardım sağlamada en cömert davranan ülke olmuştur (GİGM, 2016a).

11 Nisan 2014 tarihi itibarıyla tüm hükümleriyle birlikte yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesine dayanılarak çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliğinin amacı, “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 04.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara

sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemektir.” (YUKK, 2013:91).

Bu kapsamda hazırlanan 22/10/2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliğiyle, 28/04/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyetinde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyetinden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınmıştır (GİGM, 2019). Geçici Koruma Yönetmeliği Türkiye'ye yasadışı giriş ve Türkiye'de yasadışı bulunuştan dolayı cezalandırılmama ve Geri Gönderme yasağı hükümlerini düzenlemiştir (Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde 5 ve Madde 6).

2.3.3. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin Getirdiği Başlıca Yenilikler

Geçici Koruma kapsamındaki yabancılar, YUKK'un öngörmüş olduğu uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş sayılmamakta, Milli güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu değerlendirilenler ile ciddi bir suçtan mahkûm olarak topluma karşı tehlike oluşturabileceği değerlendirilenler geçici koruma kapsamına alınmamakta, Geçici korumanın uygulandığı süre içerisinde, geçici korunan yabancıların bireysel uluslararası koruma başvurusu, geçici koruma tedbirlerinin etkin şekilde uygulanabilmesi amacıyla işleme konulmamakta ancak bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara “*Geçici Koruma Kimlik Belgesi*” düzenlenmektedir. Geçici Koruma kapsamındaki yabancı Geçici Koruma Kimlik Belgesi ile Türkiye'de yasal olarak kalabilmekte ve bu kimlik belgesini alırken herhangi bir harç ve ücret ödememektedir. Geçici Koruma Kimlik Belgesi, YUKK'ta düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer değildir. Türk vatandaşlığına başvuru ya da geçiş hakkı sağlamaz. Geçici Koruma Kimlik Belgesi söz konusu yabancıya ait yabancı kimlik numarasını içermektedir. Geçici Koruma Yönetmeliği, Geçici Koruma kapsamındaki yabancılara 25.4.2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu kapsamında tahsis edilecek yabancı kimlik numarası ile söz konusu yabancılar sosyal ve hukuki işlemlerini yürütebilmektedir.

Ayrıca bu yönetmelik ile Geçici Koruma kapsamındaki yabancılar için başta sağlık hizmetleri olmak üzere eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetlerin sağlanabilmesi detaylı olarak düzenlenmiştir (GİGM, 2019).

Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında yapılacak düzenlemelerde çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararı gözetilmekte ve refakatsiz çocuklar başta olmak üzere özel ihtiyaç sahipleri hakkında yapılacak iş ve işlemlerde bu kişilere öncelik tanınarak, başta sağlık hizmetleri, psiko-sosyal destek, rehabilitasyon olmak üzere, her türlü yardım ve destek imkanlar ölçüsünde öncelikli ve bedelsiz olarak sağlanmakta, insan ticareti mağduru olabileceği değerlendirilenler hakkında ilgili mevzuat kapsamında gerekli tedbirler derhal alınmakta, yabancılar adres bildirim yükümlülüğü getirilmekte, ayrıca Geçici Koruma Kapsamındaki yabancılar ikamet ettikleri illerde bulunmaları şartı ile temel hizmetlere ve diğer sosyal yardımlara erişim hakkı sağlanmaktadır (GİGM, 2019).

Geçici koruma kimlik belgesine sahip olan yabancılar, Bakanlar Kurulunca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda çalışma izni almak için Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına başvuru yapabilecek, Yabancı Tanıtma Belgesi/Geçici Koruma Kimlik Belgesi ile elektronik haberleşme hizmeti dâhil diğer hizmetler için abonelik sözleşmesi yapabilme imkânına sahip olacaklardır. Bu yönetmelik kapsamındaki yabancıların kişisel verileri, Genel Müdürlüğümüz tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde, Genel Müdürlük ve valiliklerce ilgili mevzuata ve taraf olunan uluslararası anlaşmalara uygun olarak alınmakta, korunmakta ve kullanılmaktadır. Ayrıca hizmet sunan ilgili kamu ve kuruluşlarla da yapılan protokoller çerçevesinde paylaşılmaktadır (GİGM, 2019).

2.3.4. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin Uygulanması

Geçici Korumaya İlişkin Kayıt İşlemleri

Ülkemizde geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelileri kayıt işlemleri konusunda teşvik etmek, hak ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirmek amacıyla valiliklerimiz tarafından 600 bini aşkın “bilgilendirme broşürü” dağıtılmıştır.

Kayıt işlemlerinin tamamlanması amacıyla Suriyelilerin yoğunlukla yaşadıkları iller başta olmak üzere il valilikleriyle üst düzeyde bilgilendirme toplantıları yapılmıştır (GİGM, 2015d)

Nisan 2011'den itibaren ülkemize gelen Suriyeli yabancıların kimlik tespit ve kayıt işlemleri, kayıt altına almanın teşvik edilmesi, kayıt olanların ikamet illerinde hak ve hizmetlere erişebilecekleri, ikamet ili değişikliği talepleri, ülkemizden gönüllü olarak çıkış yapmak isteyenler hakkında yapılacak iş ve işlemler gibi hususlar ayrıntılı olarak belirlenmiş olup yapılan çalışmalar neticesinde; 29/04/2014 tarihine kadar 478.479 olan kayıtlı Suriyeli sayısı (GİGM, 2015d), 23.05.2019 tarihi itibarıyla 3.608.049'e ulaşmıştır (GİGM, 2019a)

Geçici Koruma Kimlik Belgesi

GİGM tarafından hazırlanan 13.10.2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriyeliler geçici koruma kapsamına alınarak, adlarına düzenlenen Geçici Koruma Kimlik Belgesiyle ülkemizde kalışlarına izin verilmiştir. Söz konusu belge; Türkiye'de kalış hakkının yanı sıra 6458 sayılı Kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer değildir. Herhangi bir harca ve ücrete tabi değildir. Yabancıların yapılan yardım ve hizmetlere erişimini sağlayan yabancı kimlik numarasını içermektedir. Uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımamaktadır. Süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmadığından Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamamaktadır. Elektronik haberleşme hizmeti dahil diğer hizmetler için abonelik sözleşmesi yapabilme imkanı getirmiştir (GİGM, 2015d).

Ayrıca 2004 tarihli 100 No'lu Birleşmiş Milletler Yürütme Komitesi kararına göre kitlesel sığınmanın varlığından söz edebilmek için uluslararası bir sınıra doğru dikkate değer sayıda insan hareketliliğinin olması, bu hareketliliğin hızlı bir varışla devam etmesi, ev sahibi (karşılaman) devletin yakın dönemde mevcut bireysel sığınma prosedürlerini uygulayamayacak hale gelmesi gerekmektedir. Bu unsurları içeren kitlesel akının süregelir hale gelmesi durumunda geçici koruma sağlanmaktadır (GİGM,2015e).

Geçici koruma, kitlesel akın olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler

halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden, uygulanan pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur (GİGM, 2015e).

Evlilik İşlemleri

07/11/1985 tarihli ve 18921 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Evlendirme Yönetmeliğinin 13. maddesinde "*Vatansız veya mültecilerle, vatandaşlık durumu muntazam olmayan yabancıların müracaatları evlendirme memurları tarafından kabul edilir. Bunların evlenme manilerinin bulunup bulunmadığı, Türkiye'de nüfus kaydı tutuluyorsa Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünden verilecek evlenme ehliyet belgesi ile henüz nüfus kaydı tesis edilmemiş ise emniyet makamlarınca tutulan dosyalardaki bilgilere göre bu makamlarca verilecek belge ile tespit edilir.*" hükmü, 5718 sayılı Milletlerarası Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanununun 13. maddesinde "(1) *Evlenme ehliyeti ve şartları, taraflardan her birinin evlenme anındaki millî hukukuna tâbidir. (2) Evliliğin şekline yapıldığı ülke hukuku uygulanır. (3) Evliliğin genel hükümleri, eşlerin müşterek millî hukukuna tâbidir. Tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları hâlinde müşterek mutad mesken hukuku, bulunmadığı takdirde Türk hukuku uygulanır.*" hükmü yer almıştır (GİGM,2015f).

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi ile Geçici Koruma Yönetmeliği çerçevesinde geçici koruma kapsamındaki Suriyeli yabancıların uyrukluk durumlarının evlendirme daireleri tarafından gayri muntazam olarak (pasaport, bekârlık belgesi vs. olmadan yapılan başvurularda) değerlendirilmesi halinde bu kişilerin evlenmelerinin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve taşra teşkilatı tarafından tutulan kayıtlara dayanılarak verilecek belgelere göre yapılmaktadır (GİGM,2015f).

Bu itibarla; evlenmek isteyen geçici koruma kapsamındaki Suriyeli yabancıların; öncelikle buldukları ildeki İl Göç İdaresi Müdürlüklerine başvuru yapmaları ve bu idareler tarafından tutulan kayıtlardaki güncel bilgilerine göre verilecek medeni durumunu gösterir "*Evlenme Ehliyet Belgesi*" ile evlendirme dairelerine başvuruda bulunmaları durumunda resmi evlilik işlemlerini gerçekleştirebilmektedirler (GİGM, 2015f).

Gönüllü Geri Dönüş İşlemleri

Suriyeli yabancılardan ülkelerine gönüllü geri dönüş yapmak isteyenler ile ilgili; Türkçe ve Arapça dillerinde gönüllü geri dönüş formu düzenlenmektedir. Gönüllü geri dönüş formunda ilgili yabancının gönüllü olduğuna dair imzası ile birlikte işlemleri yürüten kamu görevlisinin, tercüman ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) yetkilisinin imzası yer almaktadır. BMMYK yetkilisinin bulunmaması halinde gönüllü geri dönüş formu Türk Kızılay' ı yetkilileri, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise sivil toplum kuruluşu temsilcisi veya valilik insan hakları ve eşitlik birimindeki görevliler tarafından imzalanmaktadır. Gönüllü geri dönüş yapan Suriyelilerin ülkelerine dönüş yapmalarıyla birlikte geçici korumaları sona erdirilmekte ve kayıt sistemindeki bilgileri güncellenmektedir (GİGM, 2015g).

Üçüncü Ülkeye Çıkış İşlemleri

Ülkemizde bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli yabancılardan üçüncü ülkelere çıkışlarına; aile birleşimi, akrabalık ilişkisi veya tedavi amaçlı vize/ikamet izni düzenlenmişse valilikler tarafından, başka bir amaçla vize/ikamet izni düzenlenmişse Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından izin verilmektedir (GİGM, 2015h).

2.3.5. Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Vatandaşlık

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu yabancılardan vatandaşlığa alınmaları için üç usul öngörmüştür. Bunlar genel hükümlere göre vatandaşlığa alınma, evlenme yolu ile vatandaşlığa alınma ve istisnai usulle vatandaşlığa alınma şeklindedir. Genel hükümlere göre vatandaş olmak için öncelikle göçmenin Türkiye'de en az 5 yıl süren geçerli ikametinin olması gerekmektedir. Suriyelilerin statüsü geçici koruma statüsüdür. Geçici Koruma statüsü ile geçirilen süre vatandaşlığa başvuru için bir hak doğurmamaktadır. Türkiye'de geçici ikamet statüsünde bulunan bir Suriyeli, on yıl Türkiye'de bulursa da vatandaşlığa başvuru hakkı kazanmamaktadır (TBMM Göç ve Uyum Raporu, 2018:264-265). Geçici koruma yönetmeliğinin 25. maddesinde bu husus net olarak düzenlenmiştir: "Geçici koruma kimlik belgesi, Türkiye'de kalış hakkı sağlar. Ancak bu belge Kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmaz, uzun

dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımaz, süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmaz ve sahibine Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamaz." (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014:M-25).

Türk vatandaşlığına geçebilmek için bir diğer usul ise 'istisnai vatandaşlık' yoludur. Bu usule göre, Türkiye'ye sanayi tesisi getiren veya bilimsel, ekonomik, kültürel, sosyal ve sportif anlamda ülkeye katkı sağlayan veya katkı sağlayacağı düşünülen kişilerin süre, ikamet vb. şartlar aranmaksızın doğrudan Türk vatandaşlığına alınması mümkündür. Bu usulde vasıflı kişilerin Türk vatandaşlığına hızlı bir şekilde alınması gayesi güdülmektedir. Bu yöntemle ekonomik güce, akademik ve mesleki yeteneğe sahip bir potansiyelin başka coğrafyalara doğru akmasını durdurarak, ülkemizde kalmasını ve katma değer oluşturmasını sağlamak adına, bir neslin kaybolup gitmesine izin vermemek adına son 6 yılda yaklaşık 30.000 Suriyelinin vatandaşlığa geçişi gerçekleştirilmiştir. Suriyelilerin yaklaşık 10.000 kadarı bir Türk anne ve/veya babadan olduğu için veya evlenme yoluyla vatandaşlık almıştır. Bu konuyu spekülasyon malzeme yapanların gelişmiş ülkelere doğru akışı yada kaçıışı gözden kaçırmamaları gerekir. Özellikle Almanya vasıflı mültecilere ikincil koruma başta olmak üzere daimi statü ve vatandaşlık verme konusunda açık davrandığı için 267.500'den fazla vasıflı Suriyelinin Almanya'ya kabul edilip daha doğrusu devşirilip yaşama karıştığı Avrupa İstatistik Ofisi/Eurostat rakamlarından anlaşılmaktadır (TBMM Göç ve Uyum Raporu, 2018:264-265).

Kamuoyunda Suriyelilere vatandaşlık verilip verilmemesi tartışmaları esnasında bu konuda referanduma gidilmesi ve buna göre karar verilmesi yönünde görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüş hukuk devleti yaklaşımına ve insan hakları anlayışına uygun değildir. Hukuk devletinde temel hak ve özgürlüklerin referandum konusu yapılmaması esastır. Geçici koruma altında ülkemizde bulunan 3,6 milyon Suriyelinin vatandaşlığa alınması gibi bir durum söz konusu değildir. Bu verilere göre Ülkemizde yaşayan Suriyelilerin %1'inin vatandaşlık aldığı ortaya çıkmaktadır. Ancak vatandaşlık iş ve işlemleri devam etmektedir (TBMM Göç ve Uyum Raporu, 2018:264-265).

2.3.6. Türkiye’de Uluslararası Koruma ve İstatistikleri

Türkiye’ye giriş ve Türkiye’den çıkış, sınır kapılarından, geçerli pasaport veya pasaport yerine geçen belgelerle yapılır (YUKK, m-5). 5. madde hükümleri uluslararası koruma başvurusu yapmayı engelleyici şekilde yorumlanamaz ve uygulanamaz (YUKK, 2013:M-8).

YUKK’un 6. maddesine göre Yabancı, pasaport veya pasaport yerine geçen belge ya da belgelerini, Türkiye’ye giriş ve Türkiye’den çıkışlarda görevlilere göstermek zorundadır. Sınır geçişlerine ilişkin belge kontrolleri, taşıtlarda seyir hâlinde de yerine getirilebilir. Havalimanlarının transit alanlarını kullanan yabancılar, yetkili makamlarca kontrole tabi tutulabilirler. Türkiye’ye girişlerde, yabancıların Türkiye’ye girişlerine izin verilmeyecek yabancılar kapsamında olup olmadığı kontrol edilir. Bu maddenin uygulanmasında, kapsamlı kontrole tabi tutulması gerekli görülenler en fazla dört saat bekletilebilir. Yabancı, bu süre içerisinde her an ülkesine dönebileceği gibi dört saatlik süreyle sınırlı kalmaksızın ülkeye kabulle ilgili işlemlerin sonuçlanmasını da bekleyebilir. Kapsamlı kontrol işlemlerine dair usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir (YUKK, 2013:M-6). 6. madde hükümleri uluslararası koruma başvurusu yapmayı engelleyici şekilde yorumlanamaz ve uygulanamaz (YUKK, 2013:M-8).

Pasaportu, pasaport yerine geçen belgesi, vizesi veya ikamet ya da çalışma izni olmayanlar ile bu belgeleri veya izinleri hileli yollarla edindiği veya sahte olduğu anlaşılanlar, vize, vize muafiyeti veya ikamet izin süresinin bitiminden itibaren en az altmış gün süreli pasaport veya pasaport yerine geçen belgesi olmayanlar ile YUKK’un 15 inci maddesinin ikinci fıkrası hükmü saklı kalmak kaydıyla, vize muafiyeti kapsamında olsalar dahi, 15 inci maddenin birinci fıkrasında sayılan yabancıların Türkiye’ye girişlerine izin verilmez (YUKK, 2013:M-7/1).

Talep ettikleri vize süresinden en az altmış gün daha uzun süreli pasaport veya pasaport yerine geçen belgesi bulunmayan yabancılar, Türkiye’ye girişlerine yasak getirilenler, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından Türkiye’ye girişleri sakıncalı görülenler, Kamu sağlığına tehdit olarak nitelendirilen hastalıklardan birini taşıdığı tespit edilenler, Türkiye’nin taraf olduğu anlaşmalar uyarınca, suçluların iadesine esas olan suç veya suçlardan sanık olanlar ya da hükümlü bulunanlar, kalacağı süre zarfında geçerli

sağlık sigortası bulunmayanlar, Türkiye'ye giriş, Türkiye'den geçiş veya Türkiye'de kalış amacını haklı nedenlere dayandıramayanlar, Kalacağı süre zarfında, yeterli ve düzenli maddi imkâna sahip olmadığı tespit edilenler, Vize ihlalden veya önceki ikamet izninden doğan ya da 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre takip ve tahsil edilmesi gereken alacakları ödemeyi kabul etmeyenler ile 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa göre takip edilen borç ve cezalarını ödemeyi kabul etmeyen yabancılardan oluşur (YUKK, 2013:M-15/1). Ancak YUKK'un 15. Maddesi birinci fıkrası kapsamında olsa dahi vize verilmesinde yarar görülenlere Bakanın onayıyla vize verilebilir ve bu yabancılar Türkiye'ye giriş yapabilir (YUKK, 2013:M-15/2).

YUKK'un 7. Maddesi kapsamında Türkiye'ye alınmayan yabancılar ile ilgili olarak yapılan işlemler, geri çevrilen yabancılara tebliğ edilir. Tebligatta, yabancılardan karara karşı itiraz haklarını nasıl kullanabilecekleri ve bu süreçteki diğer yasal hak ve yükümlülükler de yer alır. 7. madde hükümleri uluslararası koruma başvurusu yapmayı engelleyici şekilde yorumlanamaz ve uygulanamaz (YUKK, 2013:M-8).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü gerektiğinde konu ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının da görüşlerini alarak, Türkiye dışında olup da kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından Türkiye'ye girmesinde sakınca görülen yabancılardan ülkeye girişini yasaklayabilir (YUKK, 2013:M-9/1). Türkiye'den sınır dışı edilen yabancılardan Türkiye'ye girişi, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü veya valilikler tarafından yasaklanır. (YUKK, m-9/2) Türkiye'ye giriş yasağının süresi en fazla beş yıldır. Ancak, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit bulunması hâlinde bu süre Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından bu süre en fazla on yıl daha artırılabilir ve on beş yıla kadar uygulanabilir (YUKK, 2013:M-9/3).

Vize, vize muafiyeti veya ikamet izni süresi sona eren ve bu durumları yetkili makamlarca tespit edilmeden önce Türkiye dışına çıkmak için valiliklere başvuruda bulunup hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancılardan Türkiye'ye giriş yasağı süresi bir yılı geçemez (YUKK, 2013:M-9/4). YUKK'un 56. maddesi kapsamında Türkiye'yi terke davet edilenlerden, süresi içinde Türkiye'yi terk edenler hakkında giriş yasağı kararı alınmayabilir. (YUKK, m-9/5) Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, giriş yasağını kaldırabilir veya giriş yasağı saklı kalmak kaydıyla yabancının belirli bir süre için Türkiye'ye girişine

izin verebilir (YUKK, 2013:M-9/6). Kamu düzeni veya kamu güvenliği sebebiyle bazı yabancıların ülkeye kabulü Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne ön izin şartına bağlanabilir (YUKK, 2013:M-9/7).

Uluslararası Korumaya Başvuru

YUKK'un 65. Maddesinin 1. Fıkrasına göre Uluslararası koruma başvuruları valiliklere bizzat yapılır. YUKK'un 65. Maddesinin 2. Fıkrasına göre başvuruların ülke içinde veya sınır kapılarında kolluk birimlerine yapılması hâlinde, bu başvurular derhâl valiliğe bildirilir. Başvuruyla ilgili işlemler valilikçe yürütülür. YUKK'un 65. Maddesinin 3. Fıkrasına göre her yabancı veya vatansız kişi kendi adına başvuru yapabilir. Başvuru sahibi, başvuruları aynı gerekçeye dayanan ve kendisiyle birlikte gelen aile üyeleri adına başvuru yapabilir. Bu durumda, ergin aile üyelerinin, kendi adlarına başvuruda bulunulmasına yönelik muvafakati alınır. YUKK'un 65. Maddesinin 4. fıkrasına göre Makul bir süre içinde valiliklere kendiliğinden uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar hakkında; yasa dışı girişlerinin veya kalışlarının geçerli nedenlerini açıklamak kaydıyla, Türkiye'ye yasal giriş şartlarını ihlal etmek veya Türkiye'de yasal şekilde bulunmaktan dolayı cezai işlem yapılmaz. YUKK'un 65. Maddesinin 5. Fıkrasına göre Hürriyeti kısıtlanan kişilerin uluslararası koruma başvuruları, valiliğe derhâl bildirilir. Başvuruların alınması ve değerlendirilmesi diğer adli ve idari işlemlerin ya da tedbir ve yaptırımların uygulanmasını engellemez (YUKK, 2013:M-65).

Kayıt işlemi tamamlanan başvuru sahibine ve refakatindeki aile üyelerine kimlik bilgilerini içeren, uluslararası koruma başvurusunda bulunduğunu belirten, otuz gün geçerli kayıt belgesi verilir. Kayıt belgesi, gerektiğinde otuz günlük sürelerle uzatılabilir. Kayıt belgesi, hiçbir harca tabi olmayıp başvuru sahibinin Türkiye'de kalışına imkân sağlar (GİGM, 2015).

Türkiye'ye resmi ve gayrı-resmi olarak gelen ve Uluslararası Korumaya müracaat eden yabancıların sayısı sırası ile 2010'da 8.932 kişi, 2011'de 17.925, 2012'de 29678, 2013'de 30.311, 2014'de 34.112, 2015'de 64232, 2016'da 66.167, 2017'de 112.415, 2018 yılında ise 114.537 kişi olmuştur. Sadece 2010 yılından itibaren ülkemize gelerek Uluslararası Koruma talebinde bulunan sığınmacı sayısı (Suriyeliler hariç) 478.309 kişi

olmuştur. Bu verilerden son yıllar da Türkiye'ye gelerek Uluslararası Koruma Başvurusunda bulunan yabancılar da da artışlar olduğu gözlemlenmiştir. 2018 yılında Uluslararası Koruma Başvurusu yapan yabancıların uyruklarına göre dağılımı sırası ile Irak 68.117 kişi, Afganistan 37.854 kişi, İran 5036 kişi, Somali 1.723 kişi, Pakistan 227 kişi, diğer ülkeler 1.580 kişi, toplamda ise 114.537 kişi olmuştur (GİGM, 2019b).

Bir başka deyişle 2010 yılından itibaren Türkiye ye sığınan yabancıların sayısı Suriyeliler ile birlikte toplamda 4.125.198 kişi olmuştur. Bu rakamlara düzensiz göçe konu yabancılar dahil değildir (GİGM, 2019b). 2018 Yılında AB ve Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) Ülkelerinde Uluslararası Koruma Başvurusu Yapan Yabancı sayılarının ülkelere göre dağılımı sırası ile Almanya 184.180 kişi, Fransa 119.190 kişi, Türkiye 114.537 kişi, Yunanistan 66.965 İspanya 54.050 kişi den oluşmuştur. Bu rakamlar Türkiye açısından değerlendirildiğinde, Türkiye'nin Uluslararası Koruma Başvurusu yapılan EFTA ülkeleri arasında da ilk 5 (beş)'te yer aldığı ve Türkiye'deki Suriyelilerin bu rakamların dışında tutulduğu anlaşılmaktadır (GİGM, 2019b).

Hızlandırılmış değerlendirme

Başvuru sahibinin başvuru sırasında gerekçelerini sunarken, uluslararası korumayı gerektirecek konulara hiç değinmemiş olması, sahte belge ya da yanıltıcı bilgi ve belge kullanarak veya kararı olumsuz etkileyebilecek bilgi ve belgeleri sunmayarak yetkilileri yanlış yönlendirmesi, kimliğinin ya da uyruğunun tespit edilmesini güçleştirmek amacıyla kimlik ya da seyahat belgelerini kötü niyetle imha etmesi veya elden çıkarması, sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altında olması, sadece, Türkiye'den gönderilmesine yol açacak bir kararın uygulanmasını erteletmek ya da engellemek amacıyla başvuruda bulunması, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturması ya da bu nedenlerle Türkiye'den daha önce sınır dışı edilmiş olması, başvurusunun geri çekilmiş sayılmasından sonra yeniden başvuruda bulunması, hâllerinde, başvurusu hızlandırılmış olarak değerlendirilir. Başvurusu hızlandırılmış olarak değerlendirilen başvuru sahibiyle, başvuru tarihinden itibaren en geç üç gün içinde mülakat yapılır. Başvuru, mülakattan sonra en geç beş gün içinde sonuçlandırılır. Bu maddeye göre değerlendirilen başvurulardan, incelenmesinin uzun süreceği anlaşılanlar, hızlandırılmış değerlendirmeden çıkarılabilir. Refakatsiz çocukların başvuruları hızlandırılmış olarak değerlendirilemez. (YUKK, 2013:M-79)

Kabul edilemez başvuru

YUKK'un 72. maddesine göre Başvuru sahibi; farklı bir gerekçe öne sürmeksizin aynı başvuruyu yenilemişse, kendi adına başvuru yapılmasına muvafakat verdikten sonra, başvurunun herhangi bir aşamasında haklı bir neden göstermeksizin veya başvurunun reddedilmesinin ardından farklı bir gerekçe öne sürmeksizin ayrı bir başvuru yapmışsa, İlk İltica ülkesinden gelmişse, Güvenli Üçüncü ülkeden gelmişse, başvurusunun kabul edilemez olduğuna karar verilir. Bu maddede belirtilen durumların, değerlendirmenin herhangi bir aşamasında ortaya çıkması hâlinde değerlendirme durdurulur ve başvurunun kabul edilemez olduğuna ilişkin karar, ilgiliye veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. İlgili kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir (YUKK, 2013:M-72).

İlk iltica ülkesinden gelenler

Başvuru sahibinin, daha önceden mülteci olarak tanındığı ve hâlen bu korumadan yararlanma imkânının olduğu veya geri göndermeme ilkesini de içeren yeterli ve etkili nitelikte korumadan hâlen faydalanabileceği bir ülkeden geldiğinin ortaya çıkması durumunda, başvuru kabul edilemez olarak değerlendirilir ve ilk iltica ülkesine gönderilmesi için işlemler başlatılır. Ancak geri gönderme işlemi gerçekleşinceye kadar ülkede kalışına izin verilir. Bu durum ilgiliye tebliğ edilir. İlgilinin, ilk iltica ülkesi olarak nitelenen ülke tarafından kabul edilmemesi hâlinde, başvuruya ilişkin işlemler devam ettirilir (YUKK, 2013:M-73).

Güvenli üçüncü ülkeden gelenler

YUKK'un 74. maddesine göre Başvuru sahibinin, Sözleşmeye uygun korumayla sonuçlanabilecek bir uluslararası koruma başvurusu yaptığı veya başvurma imkânının olduğu güvenli üçüncü bir ülkeden geldiğinin ortaya çıkması durumunda başvuru kabul edilemez olarak değerlendirilir ve güvenli üçüncü ülkeye gönderilmesi için işlemler başlatılır. Ancak geri gönderme işlemi gerçekleşinceye kadar ülkede kalışına izin verilir. Bu durum ilgiliye tebliğ edilir. İlgilinin, güvenli üçüncü ülke olarak nitelenen ülke

tarafından kabul edilmemesi hâlinde, başvuruya ilişkin işlemler devam ettirilir (YUKK, 2013:M-74).

Kişilerin hayatının veya hürriyetinin, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle tehdit altında olmaması, Kişilerin işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı ülkelere geri gönderilmemesi ilkesinin uygulanıyor olması, kişinin mülteci statüsü talep etme ve mülteci olarak nitelendirilmesi durumunda Sözleşmeye uygun olarak koruma elde etme imkânının bulunması, kişinin ciddi zarar görme riskinin olmaması, bir ülkenin başvuru sahibi için güvenli üçüncü ülke olup olmadığı, başvuru sahibinin ilgili üçüncü ülkeye gönderilmesini makul kılacak bu kişi ve ülke arasındaki bağlantılar da dâhil olmak üzere, her başvuru sahibi için ayrı olarak değerlendirilir ve bu kişiler Güvenli Üçüncü Ülkeden geldikleri kabul edilir (YUKK, 2013:M-74).

Mülakat Süreci

YUKK'un 75. maddesine göre etkin ve adil karar verebilmek amacıyla, başvuru sahibiyle kayıt tarihinden itibaren otuz gün içinde bireysel mülakat yapılır. Mülakatın mahremiyeti dikkate alınarak, kişiye kendisini en iyi şekilde ifade etme imkânı tanınır. Ancak, aile üyelerinin de bulunmasının gerekli görüldüğü durumlarda, kişinin muvafakati alınarak mülakat aile üleriyle birlikte yapılabilir. Başvuru sahibinin talebi üzerine, avukatı gözlemci olarak mülakata katılabilir. Başvuru sahibi, işlemler sırasında yetkililerle iş birliği yapmak ve uluslararası koruma başvurusunu destekleyecek tüm bilgi ve belgeleri sunmakla yükümlüdür. Özel ihtiyaç sahipleriyle yapılacak mülakatlarda, bu kişilerin özel durumları göz önünde bulundurulur. Çocuğun mülakatında psikolog, çocuk gelişimci veya sosyal çalışmacı ya da ebeveyni veya yasal temsilcisi hazır bulunabilir. Mülakatın gerçekleştirilememesi hâlinde, yeni mülakat tarihi belirlenir ve ilgili kişiye tebliğ edilir. Mülakat tarihleri arasında en az on gün bulunur. Gerekli görüldüğünde başvuru sahibiyle ek mülakatlar yapılabilir. Mülakatlar sesli veya görsel olarak kayıt altına alınabilir. Bu durumda mülakat yapılan kişi bilgilendirilir. Her mülakatın sonunda tutanak düzenlenir, bir örneği mülakat yapılan kişiye verilir (YUKK, 2013:M-75).

Başvurunun geri çekilmesi veya geri çekilmiş sayılması

YUKK'un 77. maddesine göre Başvuru sahibinin; Başvurusunu geri çektiğini yazılı olarak beyan etmesi, Mazeretsiz olarak mülakata üç defa üst üste gelmemesi, İdari gözetim altında bulunduğu yerden kaçması, Mazeretsiz olarak; bildirim yükümlülüğünü üç defa üst üste yerine getirmemesi, belirlenen ikamet yerine gitmemesi veya ikamet yerini izinsiz terk etmesi, Kişisel verilerinin alınmasına karşı çıkması, Kayıt ve mülakattaki yükümlülüklerine uymaması, hâllerinde başvurusu geri çekilmiş kabul edilerek değerlendirme durdurulur (YUKK, 2013:M-77).

Karar Süreci

YUKK'un 78. maddesine göre Başvuru, kayıt tarihinden itibaren en geç altı ay içinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü veya Valilikler tarafından sonuçlandırılır. Kararın bu süre içerisinde verilememesi hâlinde başvuru sahibi bilgilendirilir. Kararlar bireysel olarak verilir ve aile adına yapılan başvuru bütün olarak değerlendirilir ve verilen karar tüm aile üyelerini kapsar. Karar sonucunda Başvuru Sahibine durumuna göre Mülteci, Şartlı Mülteci, İkincil Koruma Statüsü verilebilir, Başvuru Sahibi Uluslararası Korumanın Haricinde tutulabilir veya Başvuru Sahibinin Uluslararası Koruma Başvurusu reddedilebilir (YUKK, 2013:M-78).

Ancak Başvuru sahibinin uluslararası korumadan hariçte tutulması hariçte tutma nedenlerinden herhangi birinin diğer aile üyeleri için oluşmaması şartıyla, başvuru sahibinin aile üyelerinin de hariçte tutulmasını gerektirmez. Başvuru hakkında karar verilirken menşe veya önceki ikamet ülkesinin mevcut genel şartları ve başvuru sahibinin kişisel şartları göz önünde bulundurulur. Başvuru sahibine, zulüm veya ciddi zarar görme tehdidine karşı vatandaşı olduğu ülke veya önceki ikamet ülkesinin belirli bir bölgesinde koruma sağlanabiliyorsa ve başvuru sahibi, ülkenin o bölgesine güvenli bir şekilde seyahat edebilecek ve yerleşebilecek durumdaysa, başvuru sahibinin uluslararası korumaya muhtaç olmadığına karar verilebilir. Ancak bu durum başvurunun tam bir incelemeye tabi tutulmasını engellemez. Karar, ilgiliye veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Olumsuz kararın tebliğinde, kararın maddi gerekçeleri ve hukuki dayanakları da belirtilir. İlgili kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa, kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir (YUKK, 2013:M-78).

Yardım ve hizmetlere erişim

YUKK'un 89. Maddesine göre başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ve aile üyeleri, ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinden faydalanır. Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden ihtiyaç sahibi olanların, sosyal yardım ve hizmetlere erişimleri sağlanabilir. Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden herhangi bir sağlık güvencesi olmayan ve ödeme gücü bulunmayanlar, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine tabidir. Genel sağlık sigortasından faydalanacak kişilerin primlerinin ödenmesi için Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün bütçesine ödenek konulur. Primleri Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından ödenenlerden ödeme güçlerine göre primin tamamı veya belli bir oranı talep edilir. Sağlık güvencesi veya ödeme gücünün bulunduğu veya başvurunun sadece tıbbi tedavi görmek amacıyla yapıldığı sonradan anlaşılanlar, genel sağlık sigortalılıklarının sona erdirilmesi için en geç on gün içinde Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirilir ve yapılan tedavi ve ilaç masrafları ilgililerden geri alınır (YUKK, 2013:M-89).

İş piyasasına erişimle ilgili olarak, başvuru sahibi veya şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilir. Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi, statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilir. Yabancıların çalışamayacağı iş ve mesleklere ilişkin diğer mevzuatta yer alan hükümler saklıdır. Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi kişiye verilecek kimlik belgesi, çalışma izni yerine de geçer ve bu durum kimlik belgesine yazılır. Mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibinin iş piyasasına erişimi, iş piyasasındaki durum ve çalışma hayatındaki gelişmeler ile istihdama ilişkin sektörel ve ekonomik şartların gerekli kıldığı hâllerde, belirli bir süre için, tarım, sanayi veya hizmet sektörleri, belirli bir meslek, iş kolu veya mülki ve coğrafi alan itibarıyla sınırlandırılabilir. Ancak, Türkiye'de üç yıl ikamet eden veya Türk vatandaşıyla evli olan ya da Türk vatandaşı çocuğu olan mülteci ve ikincil koruma statüsü sahipleri için bu sınırlamalar uygulanmaz. Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin çalışmasına ilişkin usul ve esaslar, İçişleri Bakanlığının görüşü alınarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından belirlenir. Kabul Edilemez Başvuru ve Hızlandırılmış Değerlendirme kapsamında olan Başvuru Sahipleri hariç olmak üzere, muhtaç olduğu tespit edilen

başvuru sahibine, Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak İçişleri Bakanlığının belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde harçlık verilebilir (YUKK, 2013:M-89).

Uluslararası koruma statüsünün sona ermesi

YUKK'un 85. Maddesinin 1. fıkrasına göre Uluslararası koruma statüsü sahibi kişi, vatandaşı olduğu ülkenin korumasından kendi isteğiyle tekrar yararlanırsa, kaybettiği vatandaşlığını kendi isteğiyle tekrar kazanırsa, yeni bir vatandaşlık kazanmışsa ve vatandaşlığını kazandığı ülkenin korumasından yararlanıyorsa, terk ettiği veya zulüm korkusuyla dışında bulunduğu ülkeye kendi isteğiyle tekrar dönmüşse, statü verilmesini sağlayan koşullar ortadan kalktığı için vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanabilecekse, vatansız olup da, statü verilmesine yol açan koşullar ortadan kalktığı için önceden yaşadığı ikamet ülkesine dönebilecekse, uluslararası koruma statüsü sona erer. Bu maddenin 1. Fıkrasında sayılan hallerden, statü verilmesini sağlayan koşullar ortadan kalktığı için vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanabilecekse ve vatansız olup da, statü verilmesine yol açan koşullar ortadan kalktığı için önceden yaşadığı ikamet ülkesine dönebilecekse hükümlerinin incelenmesinde statü verilmesine neden olan şartların ortadan kalkıp kalkmadığı veya önemli ve kalıcı bir şekilde değişip değişmediği göz önünde bulundurulur (YUKK, 2013:M-85).

YUKK'un 85. Maddesinin 3. Fıkrasına göre İkincil koruma statüsü verilmesine neden olan şartlar ortadan kalktığında veya korumaya gerek bırakmayacak derecede değiştiğinde de statü sona erer. İkincil koruma statüsü verilmesini gerektiren şartlardaki değişikliklerin önemli ve kalıcı olup olmadığı göz önünde bulundurulur (YUKK, 2013:M-85). YUKK'un 85. Maddesinin 1. Ve 3.fıkralarında belirtilen şartların ortaya çıkması hâlinde, statü yeniden değerlendirilebilir. Bu kişiye, statüsünün yeniden değerlendirildiği ve nedenleri yazılı olarak bildirildikten sonra, statüsünün devam etmesi gerektiğine ilişkin nedenlerini sözlü veya yazılı şekilde sunabilmesine fırsat verilir (YUKK, 2013:M-85). Maddi gerekçelerini ve hukuki dayanaklarını içeren sona erme kararı, ilgiliye veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. İlgili kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir (YUKK, 2013:M-85).

Uluslararası koruma statüsünün iptali

YUKK'un 86. Maddesine göre Uluslararası koruma statüsü verilen kişilerden, sahte belge kullanma, hile, aldatma yoluyla veya beyan etmediği gerçeklerle statü verilmesine neden olanların ve statü verildikten sonra, Uluslararası Korumanın Haricinde Tutulması gerektiği anlaşılanların, statüsü iptal edilir. Maddi gerekçelerini ve hukuki dayanaklarını içeren iptal kararı, ilgiliye veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. İlgili kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir (YUKK, 2013:M-86).

2.3.7. Türkiye'de Vatansız Kişiler

Hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan kişiye vatansız kişi denilmektedir.(YUKK, M-3/ş) Vatansız Kişiler YUKK'un 50. ve 51. maddelerinde düzenlenmiştir. Vatansızlığın tespiti Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne yapılır. Vatansız kişilere, Türkiye'de yasal olarak yaşayabilmelerini sağlayan Vatansız Kişi Kimlik Belgesi düzenlenir. Ancak başka ülkeler tarafından vatansız kişi olarak tanınanlar bu haktan yararlanamaz (YUKK, 2013:M-50/1).

Vatansız kişiler, Vatansız Kişi Kimlik Belgesi almakla yükümlüdür. Vatansız kişi kimlik belgesi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün uygun görüşü alınarak valiliklerce düzenlenir. Bu belge hiçbir harca tabi değildir, ikamet izni yerine geçer ve iki yılda bir valiliklerce yenilenir. Vatansız Kişi Kimlik Belgesinde yabancı kimlik numarası da yer alır. (YUKK, M-50/2) Vatansız Kişi Kimlik Belgesi, kişinin herhangi bir ülke vatandaşlığını kazanmasıyla birlikte geçerliliğini kaybeder (YUKK, 2013:M-50/2).

Vatansız Kişi Kimlik Belgesine sahip kişilere; YUKK'daki ikamet izinlerinden birini almak üzere talepte bulunma, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturmadıkları sürece sınır dışı edilmeme, yabancılarla ilgili işlemlerde aranan karşılıklılık şartından muaf tutulma gibi haklar sağlanır. Bu belgeye sahip kişiler çalışma izniyle ilgili iş ve işlemlerde 4817 sayılı Kanunun uygulama yönetmeliğinin yerini alan 6735 sayılı Uluslararası İş Gücü Kanunundan önce 4817 sayılı kanunun hükümlerine tabiydiler ve bu kişiler 5682 sayılı Pasaport Kanununun 18 inci maddesi hükümlerinden yararlanabilirler (YUKK, 2013:M-51).

2.3.8. Türkiye’de Düzensiz Göç ve İstatistikleri

Düzensiz Göç Hedef ülkeler için ülkelerine yasadışı yollardan gelen veya yasal yollarla gelip yasal çıkış süreleri içerisinde çıkmayan kişileri kapsarken; kaynak ülke için ülkesini terk ederken gerekli prosedürlere uymayarak ülke sınırlarını geçen kişileri içerir. Transit ülkeler içinse; kaynak ülkelerden hedef ülkeye ulaşmak için yasal ya da yasal olmayan yollarla ülkeye girip bu ülkeyi bir geçiş ülkesi olarak kullanıp ülke sınırını terk eden kişilerdir (GİGM, 2015i).

Türkiye’nin; Asya, Avrupa ve Afrika Kıtalarının birleştiği noktada, ekonomik ve politik açıdan gelişmemiş devletlerle gelişmiş ve zengin Batı ülkelerinin arasında bir köprü niteliğinde olması itibariyle düzensiz göçmenler tarafından transit güzergâh olarak kullanılmaktadır. İlâveten, Türkiye’nin bölgesinde yükselen güç olması üçüncü ülke vatandaşlarının Türkiye’yi transit ülke konumundan çıkarıp hedef ülke konumuna taşımıştır. Bununla beraber Ortadoğu, Kafkasya ve Balkanlarda yıllardır süregelen istikrarsızlıklar Türkiye’ye bireysel ve kitlesel akınlara yol açmış, tarihsel bağlar ve sorumluluk anlayışıyla, Türkiye zor durumda bulunan bu sığınmacılara kapılarını açmıştır. Özellikle 1980’lerden sonra Türkiye; sadece göç veren bir ülke değil göç alan bir ülke durumuna gelmiştir. Küreselleşmenin getirdiği iletişim ve seyahat özgürlüğü tüm dünyada göç hareketliliğinde artışa sebebiyet vermiş Türkiye’de bu küreselleşme sürecinden payına düşeni almıştır. Tüm bu sebepler Türkiye’nin düzensiz göçle mücadele için stratejiler geliştirmesine sebebiyet vermiştir (GİGM, 2015j).

Türkiye’ye yasal olmayan yollardan giriş yapan veya yasal olarak giriş yapan ancak Türkiye’de kalışı sonradan yasa dışı hale gelen düzensiz göçmen sayısı, 2005’te 57.428 kişi iken 2018 yılında 268.003 kişiye yükselmiştir. 2019 yılının ilk 5 ayında Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmen sayısı 97.157 kişi olmuştur. 2005-2019 yılları arasında Türkiye’de yakalanan ve hakkında işlem yapılan düzensiz göçe konu yabancı sayısının toplamda 1.358.775 kişi olduğu göz önüne alındığında bu rakamlar Türkiye’nin düzensiz göç konusunda ki mücadelesini göstermesi açısından önem taşımaktadır (GİGM, 2019c).

Türkiye’de 2014-2019 yılları arasında yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruklarına Göre Dağılımı incelendiğinde; Irak (79.435 kişi), Afganistan (264.608 kişi),

Suriye (260.811 kişi) ve İıan (13.594 kişi) gibi ülke vatandaşlarının düzensiz göçe konu yabancılar arasında ilk sıralarda olduğu ve Türkiye açısından potansiyel sığınmacı olarak adlandırılan Suriye, Irak, Afganistan ve İıan gibi ülke vatandaşlarının, Türkiye’de en fazla Uluslararası Koruma Başvurusu ve Geçici Koruma Başvurusu (Suriyeliler) yapan sığınmacılar olduğu anlaşılmaktadır (GİGM, 2019c).

2018 yılı itibarı ile düzensiz göçe konu yabancılarının verileri incelendiğinde Türkiye’nin sınır illerinde yakalanan düzensiz göçmenlerin sayısının 1000 kişi ve üzerinde olduğu dikkat çekmektedir. Bu verilerden anlaşıldığı üzere en fazla düzensiz göçmen bu sınır illerinde yakalanmıştır (GİGM, 2019c).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAHA ARAŞTIRMASI

1.1. AMAÇ

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'nin, coğrafi açıdan komşusu olduğu bölge ve ülkelerde meydana gelen çatışmalardan olumsuz etkilenen ve yaşadıkları topraklardan ayrılmak durumunda kalan bölge halkına yönelik yürüttüğü barışçıl ve insancıl politikaları doğrultusunda kabul ettiği dört milyona yakın sığınmacının Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısına yönelik etkileşimini ortaya koymaya çalışmaktır. Bu amaç doğrultusunda yapılacak olan çalışmanın ana enstrümanı, saha araştırmasına dayalı uygulanan anket çalışmasıdır.

1.2. YÖNTEM

Bu çalışmada gerçekleştirilen saha araştırmasında tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelde kullanılan veri toplama aracı ankettir. Göç ve uyum konularıyla ilgili literatür taraması ve alanda gerçekleştirilen araştırmalar incelenerek çalışmanın amaçları doğrultusunda anket formu oluşturulmuştur. Likert tipli olmayan anket çalışmasının tarafı, Türkiye'deki Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Başvuru Sahibi Sığınmacılara yöneliktir.

Sığınmacılara yönelik anket formu üç dilde; İngilizce, Arapça ve Farsça olarak hazırlanmıştır. Hazırlanan anket formları ilk olarak 12 kişilik bir gruba pilot olarak uygulanmış, yapılan pilot uygulama sonucu ortaya çıkan eksiklikler ve fazlalıklar tespit edilmiş ve ankete son şekli verilmiştir.

Anket, Türkiye'deki 27 ilde yaşayan 2637 adet sığınmacıya yönelik yapılandırılmış soru formu üzerinden yapılan görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Yapılandırılmış görüşme tekniği, temel olarak kişinin kendine ait bilgiyi belirli kategorilerle yanıtladığı anket çalışmalarına veya tutum ölçeklerine benzemektedir. (Wrag, 1994: 272). Yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılmasının en önemli

avantajı birden fazla görüşmeci kullanıldığı takdirde görüşmeciler arasındaki farklılığı en aza indirmek (Patton, 2002: 287) ve anket çalışmalarında sıkça karşılaşılan boş bırakma ya da kullanılmaz nitelikteki yanıtların ortaya çıkma ihtimalini azaltmaktır (Gall, Borg ve Gall, 1996: 330).

Katılımcılara yöneltilen sorular çoğunlukla kapalı uçludur. Kapalı uçlu sorularda soruların araştırmacılar tarafından belirlenen belli cevapları bulunmakta ve katılımcı bu cevap seçeneklerinden birini tercih etmek zorunluluğu ile karşı karşıya bırakılmaktadır. Çalışmada kullanılan kapalı uçlu sorularla görüşmecinin hareket özgürlüğü mümkün olduğunca en düşük düzeyde tutulmakta, böylelikle anket sonu cevaplarının sayısallaştırılması ve denetiminin kolaylaştırılması sağlanmaktadır. Yapılandırılmış görüşme tekniği bu görünümüyle anket çalışmalarına benzer tarzda nicel veri sunmaktadır. Böylece ankette elde edilen sonuçlar analitik yöntemle yorumlanarak çeşitli sonuçlar elde edilmesi amaçlanmıştır.

Kullanılan yapılandırılmış soru formu içerisinde sığınmacılara ise 55 soru sorulmuştur. Sorular, ankete katılanları sıkmamak ve en doğru bilgilere ulaşılmasını sağlamak adına çok uzun tutulmamıştır. Anket formu içerisinde, temel anahtar (demografik) sorular ile değerlendirme soruları yer almaktadır. Görüşmelerde kullanılan yapılandırılmış soru formu, formu doldurmayı kabul eden katılımcıların, kendilerine ait bilgilere ve kanaatlerine belirli kategorilere göre düzenlenmiş sorularla ulaşmayı hedefleyen sorulardan oluşmaktadır. Sığınmacılara yönelik anket soruları, katılımcıların demografik, ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklerini ortaya çıkarmaya, göç sonrası oluşan sosyal ve ekonomik etkileşimi ölçmeye çalışmaktadır.

Görüşülen kişilerin yaş, cinsiyet, medeni durumu, Türkiye'ye hangi ülkeden geldiği, çocuk sayısı, dili, eğitim durumu, dini, etnik kökeni, mezhebi gibi temel ve demografik (temel anahtar) bilgilerin ardından, dört ana başlık altında toplanan sorularla da, çalışma alanı içeriği ile ilgili bilgi/veriler alınmaya çalışılmıştır. Ankette cevapları iç içe geçmiş sorular ve soru grupları söz konusu olabilir. Ancak soruları/cevapları gruplar olarak ele almak ve değerlendirmeler yapmak daha uygun olacağı düşünülmüş ve anket soruları şu ana gruplardaki konulardan oluşturulmuştur.

- Temel Veriler

- Demografik Veriler
- Sosyo-Ekonomik veriler
- Türk İş Piyasasına Yönelik Veriler
- Toplumsal Uyum ile Algı ve Yaklaşım Dair Veriler
- Devletten, yönetimden ve sosyal çevreden beklenti ve şikâyetlere ilişkin bilgiler/veriler

1.3. ARAŞTIRMA MODELİNİN UYGULAMA ALANI

Araştırmanın genel evreni Türkiye Cumhuriyeti içerisinde yaşayan sığınmacı ve mültecilerdir. Bu evren içerisindeki örneklem ise anket uygulamasının gerçekleştirildiği 27 ildeki 2637 sığınmacıdır. Sığınmacı ve mültecilere yönelik anket uygulamasında zorunluluk olmadan isteyen sığınmacıya anket formu verilerek doldurulması yoluna gidilmiş, dolayısıyla uygulamada basit tesadüfi örnekleme tekniği kullanılmıştır.

Anket uygulaması ile elde edilen bulgular ve yorumlar elbette Türkiye'deki tüm sığınmacıların değil, ankete katılanların durumlarını yansıtmaktadır. Ancak bulgular ve üzerinde yapılan analizler, Türkiye'deki tüm sığınmacıların genel durumları hakkında önemli ipuçları verdiği düşünülmektedir. Anket sonucu elde edilen veri ve bunlara bağlı yapılan değerlendirmeler, anketin yapıldığı tarih aralığı ile sınırlıdır. Ayrıca veriler ve yapılan değerlendirmelerin geçerliliğinin, katılımcıların doğru cevap vermelerine bağlı olduğu belirtilmelidir.

Veriler, SPSS 24.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada analiz başlangıcında anket ile ilgili, özellikle likert tipli anketlerde uygulanan çeşitli kontrol mekanizmaları (faktör analizi, güvenirlik analizi v.b.), bu çalışmadaki anketin likert tipli bir anket olmadığı için uygulanmamıştır. Bununla birlikte analiz başlangıcında örneğin kayıp/girilmeyen verilerin (missing value) var olup olmadıkları ve çaprazlama (crosstabs) ile anketin uygulandığı kişilerin yanlış/hatalı bilgi verip vermedikleri kontrol edilmiştir.

Çalışmada anket sonuçlarının analizleri çoğunlukla SPSS programında frekans (frequencies) ve çaprazlama (crosstabs) analizleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Frekans analizlerinin kullanılma nedeni, anket sorularının bu analiz yöntemine uygun olarak hazırlanmış olmasıdır. Diğer taraftan çaprazlama analizlerinin yapılma nedeni ise

öncelikle yukarıda belirtildiği gibi likert tipli analizlerde yapılan çeşitli güvenilirlik testlerinin, bu araştırmada yapılamamasının getirdiği eksikliği gidermek içindir. Analiz başlangıcında, yapılacak olan çeşitli çaprazlamalarla elde edilen verilerin güvenilirliği test edilmiştir. Diğer taraftan çaprazlama ile birden fazla veri arasında ilişkinin kurulması sağlanarak katılımcıların verdikleri bilgilerden daha etkin sonuçlar çıkartmak mümkün olmaktadır.

Anket uygulamaları 01.03.2017 – 01.07.2017 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Uygulanmış anket formları elde edildikçe SPSS programına veri girişi çalışmalarına başlanmış, anket verilerinin girişi 2017 yılı Aralık ayı sonuna kadar zaman almış, bu tarihten sonra da program üzerinde istatistiksel veri analizleri ve değerlendirmelerine başlanmıştır.

Anketin uygulanış şekli, yukarıda özellikleri ve sınırlılıkları ifade edilen anket soruları, göçmenlerin çoğunluğunun kullandığı tahmin edilen üç dile (İngilizce-Arapça-Farsça) çevrilerek, göçmenlerin devamlı irtibatlı oldukları göç idaresinin illerdeki müdürlükleri vasıtasıyla uygulanması sağlanmış, göç idaresinin ilgili müdürlüğüne gelen katılımcıya, kullandığı dille hazırlanmış anket kâğıtları verilerek doldurması istenmiştir.

Anket, Türkiye genelini hedeflediği için bu genel kapsam içerisinde en fazla göçmene ulaşmanın yolunun, göç idaresinin illerdeki kurumları vasıtasıyla gerçekleştirilebileceği düşünülmüş ve tercih edilmiştir. Bu doğrultuda anket, gerek anketörler ile anket katılımcılarının dil farklılığı düşünülerek ve gerekse anketin kapsam alanının genişliği nedeniyle, uygulamanın anketörlerin ankete katılanlarla bizzat konuşarak anketin doldurması yerine, anket sorularının ilgili irtibat bürolarına gelen göçmenlere verilerek, bu kişilerin kendilerinin bizzat okudukları sorulara anket kapsamı içerisinde verilen cevap şıklarına bağlı olarak cevaplandırmaları istenerek uygulanmıştır.

1.4. SAHA ARAŞTIRMASI BULGULARI: ANKET VERİLERİ VE ANALİZİ

1.4.1. Temel Veriler

Saha araştırmasında kullanılan anket sorularının belli bir kısmı, anketin uygulama çerçevesini belirleyen temel verilerin elde edilmesine yönelik sorulardan oluşmaktadır. Aşağıda yer alan ilk dört tablo, anketin yapıldığı iller ve araştırmaya katılan kişi sayılarını,

bu kişilerin hangi ülke mensubu oldukları ve ne zamandır Türkiye’de bulduklarına yönelik sorulardan elde edilmiş frekans analizi ile oluşturulan tablolar (Tablo 1-2-4) yer almaktadır. Bu bölümde ayrıca anketin yapıldığı illerde hangi ülke mensubiyetine sahip kaç kişiye bu anketin uygulandığına yönelik çapraz (crosstabs) analizle elde edilen tablo da (Tablo 3) yer almaktadır.

Tablo 1: Anketin Gerçekleştirildiği İller

Sıra No	İller	Katılımcı Sayısı	Toplam İçindeki Payı	Sıra No	İller	Katılımcı Sayısı	Toplam İçindeki Payı
1	İstanbul	520	19,7	15	Isparta	53	2,0
2	Kahramanmaraş	274	10,4	16	Bayburt	53	2,0
3	Bilecik	235	8,9	17	Antalya	52	2,0
4	Çorum	228	8,6	18	Niğde	51	1,9
5	Van	164	6,2	19	Batman	50	1,9
6	Şırnak	105	4,0	20	Kastamonu	49	1,9
7	Şanlıurfa	104	3,9	21	Kayseri	49	1,9
8	Gümüşhane	83	3,1	22	Tokat	45	1,7
9	Balıkesir	65	2,5	23	Denizli	42	1,6
10	Trabzon	61	2,3	24	Giresun	39	1,5
11	Düzce	58	2,2	25	Eskişehir	36	1,4
12	Rize	57	2,2	26	Ordu	31	1,2
13	Adana	55	2,1	27	Ardahan	23	0,9
14	Edirne	55	2,1		Toplam	2637	100,0

Türkiye genelinde 27 ilde anket katılımcılarının araştırmaya katıldığı anlaşılmaktadır. Bu iller daha önce de belirtildiği gibi özellikle seçilmiş ve belirlenmiş iller değildir. Bu araştırmaya destek veren Göç İdaresi ve uzmanlarının gerçekleştirebildikleri miktarları ifade etmektedir. Buna göre en fazla katılım %19,7 ile İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. Suriyelilerin %50 den fazlasının bu illerde yaşadığı göz önüne alındığında, yapılan çalışmanın verimli ve sağlıklı bir sonuç ortaya koyacağı söylenebilir.

Tablo 2: Katılımcıların Nereli Oldukları

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Suriye	1632	61,9
Irak	370	14,0
İran	293	11,1
Afganistan	270	10,2
Pakistan	1	0,0
Nijerya	8	0,3
Filistin	10	0,4
Mısır	2	0,1
Somali	4	0,2
Uganda	1	0,0
Diğer	46	1,7
Toplam	2637	100,0

Anket katılımcılarının nereli olduklarının gösterildiği tablodan, katılımcıların çoğunluğunun (%61,9) Suriye vatandaşı olduğunu, sonrasında ise Irak (%14), İran (%11,1) ve Afganistan (%10,2) uyruklu göçmenlerin yer aldığı görülmektedir. Türkiye'deki sığınmacıların %95 inden fazlasının bu ülkelerden geldikleri göz önüne alındığında, genel anlamda yapılan çalışmanın verimli ve sağlıklı bir sonuç ortaya koyacağı söylenebilir.

Tablo 3: Anketin Yapıldığı İl ve Katılımcıların Vatandaşı Oldukları Ülke

Anketin Yapıldığı İller / Hangi Ülkeden Geldikleri	Suriye	Irak	İran	Afganistan	Pakistan	Nijerya	Filistin	Mısır	Somali	Uganda	Diğer	Toplam
Adana	41	2	7	5	0	0	0	0	0	0	0	55
Antalya	44	1	3	1	0	0	0	0	0	0	3	52
Balıkesir	47	8	3	2	0	0	0	0	1	0	4	65
Bilecik	54	76	41	55	0	0	2	0	0	0	7	235
Çorum	56	160	1	3	0	2	1	0	0	0	5	228
Denizli	38	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	42
Edirne	51	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	55
Eskişehir	0	0	33	3	0	0	0	0	0	0	0	36
Giresun	0	6	6	27	0	0	0	0	0	0	0	39
Gümüşhane	4	1	9	67	1	1	0	0	0	0	0	83
Isparta	15	8	19	8	0	0	1	0	2	0	0	53
İstanbul	518	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	520
Kastamonu	19	23	2	3	0	0	0	0	0	1	1	49
Kayseri	16	0	31	0	0	0	0	0	0	0	2	49
Kahramanmaraş	243	4	2	11	0	1	1	1	0	0	11	274
Niğde	27	10	12	1	0	0	1	0	0	0	0	51
Ordu	2	27	0	0	0	1	0	0	0	0	1	31
Rize	51	4	0	0	0	1	0	0	0	0	1	57
Tokat	3	4	5	33	0	0	0	0	0	0	0	45
Trabzon	46	0	6	4	0	1	2	1	0	0	1	61
Şanlıurfa	95	8	1	0	0	0	0	0	0	0	0	104
Van	26	8	93	34	0	0	0	0	1	0	2	164
Bayburt	30	9	4	10	0	0	0	0	0	0	0	53
Batman	35	8	2	3	0	1	0	0	0	0	1	50
Şırnak	102	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	105
Ardahan	21	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23
Düzce	48	1	9	0	0	0	0	0	0	0	0	58
Toplam	1632	370	293	270	1	8	10	2	4	1	46	2637

Katılımcıların illere göre nereli olduklarının gösterildiği tabloda, ankete katılan en fazla sayıda Suriyelinin İstanbul'dan, en fazla sayıda Iraklının Çorum'dan, en fazla sayıda İranlının Van'dan ve en fazla sayıda Afganistanlının Gümüşhane'den katıldığı anlaşılmaktadır. Sığınmacıların uyruklarına göre yaşadıkları iller sayısal ve oransal olarak

dikkate alındığında, sığınmacıların uyruklarına göre dağılımının ve sayısının ilden ile değiştiği görülmektedir

Tablo 4: Katılımcıların Ne Zamandır Türkiye’de Oldukları

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Bir yıldan daha az	445	16,9
1 yıl	506	19,2
2 yıl	549	20,8
3 yıl	433	16,4
4 yıl	413	15,7
5 yıl	203	7,7
6 yıl	61	2,3
7 yıl ve üzeri	27	1,0
Toplam	2637	100,0

Katılımcılara sorulan “*Ne zamandır Türkiye’desiniz?*” sorusuna, 549 katılımcının (%20,8) verdiği 2 yıl cevabı en yüksek katılımcı düzeyini göstermektedir. Diğer taraftan katılımcıların %96,7’sinin yani neredeyse tamamının 5 yıl ve daha yakın zamanı ifade ettikleri görülmektedir. Son dönemlerde Türkiye’ye gelen sığınmacı sayısındaki artışlar göz önüne alındığında, anket verilerinin verimli ve sağlıklı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

1.4.2. Demografik Veriler

Bu bölümde araştırmanın demografik verilerinin elde edildiği ve analiz kapsamındaki katılımcıların nüfus ve toplumsal yapılarının özelliklerini ortaya koyan frekans analiz sonuçlarından oluşan tablolar yer almaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların Medeni Durumu

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Evli	1810	68,6
Bekâr	673	25,5
Dul	100	3,8
Boşanmış	54	2,0
Toplam	2637	100,0

Anket katılımcılarının medeni durumlarının gösterildiği tabloda, daha fazla sayıda katılımcının evli olduğu anlaşılmaktadır. 1810 (%68,6) katılımcı “*Medeni durum*” sorusuna “*evli*” cevabı vermişken, 673 sayıda (%25,5) katılımcının “*bekâr*” olduğu, 154 kişinin (%5,8) “*dul-boşanmış*” olduğu anlaşılmaktadır. Anketlerin İl Müdürlüklerine gelen sığınmacılara uygulandığı dikkate alındığında, Ankete katılanların 1810’unun (%68) evli olması, İl Müdürlüğüne gelenlerin genelde aile reisi olmasından kaynaklanmakta olsa da, yapılan çalışmayı evli olanların bekâr, dul ve boşanmış olanlara göre daha fazla önemsedikleri sonucu da ortaya çıkmaktadır.

Tablo 6: Katılımcıların Yaş Aralıkları

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
18-25	555	21,0
26-35	1051	39,9
36-45	645	24,5
46-55	282	10,7
56 ve üstü	104	3,9
Toplam	2637	100,0

2637 anket katılımcısının yaş aralıklarına bakıldığında, katılımcıların daha çok 26-35 yaş aralığına sahip kişiler oldukları görülmektedir. 1051 katılımcının (%39,9) 26-35 yaş aralığında olduğunun gösterildiği tabloda 18-45 yaş arası katılımcı sayısının ise 2251 gibi oldukça yüksek sayıda ve %85,4 gibi oldukça yüksek bir oranda olduğu, yani katılımcılar arasında çalışma çağındaki nüfusun oldukça yüksek bir orana sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 7: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Erkek	1572	59,6
Kadın	1065	40,4
Toplam	2637	100,0

Ankete katılanların %59,6’sı (1572 kişi) erkek, %40,4’ü (1065) ise kadındır. Türkiye’deki sığınmacıların cinsiyet dağılımı göz önüne alındığında resmi makamlarla açıklanan veriler (Suriyeliler) ile anket verilerinin birbiri ile örtüştüğü sonucu yanı sıra çalışmaya erkek sığınmacılar tarafından daha fazla ilgi gösterildiği, katılımcıların evli

oldukları düşünülürken sadece ailedeki erkek bireylerin çalışmaya ilgi gösterdiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 8: Katılımcıların Ana Dili

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Arapça	1798	68,2
Farsça	456	17,3
Türkçe	118	4,5
Kürtçe	172	6,5
Urduca	8	0,3
Azerice	15	0,6
Diğer	70	2,7
Toplam	2637	100,0

Ankete katılanların “*Ana diliniz nedir?*” sorusuna büyük oranda “*Arapça*” cevabını vermeleri, çoğunluğunun Suriye ve Irak’tan gelmiş olmaları açısından elbette şaşırtıcı değildir. Katılımcıların 1798 kişisi (%68,2) ana dillerinin Arapça olduğunu beyan etmişlerdir. Bu soruya 456 kişi (%17,3) “*Farsça*”, 172 kişi (%6,5) “*Kürtçe*” cevabını vermiştir. Türkiye’deki sığınmacıların etnik kökeni ve Türkiye’ye gelmiş olduğu coğrafya göz önüne alındığında resmi makamlarca açıklanan veriler ile anket verilerinin birbiri ile örtüştüğü sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 9: Katılımcıların İkinci Dili

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Yok	1007	38,2
Arapça	413	15,7
Farsça	195	7,4
Türkçe	508	19,3
Kürtçe	124	4,7
İngilizce	327	12,4
Peştuca	42	1,6
Özbekçe	21	0,8
Total	2637	100,0

“Ana dilini dışında bildiğiniz ikinci bir yabancı dil var mı?” sorusuna anket katılımcılarından 1007 kişi (%38,2) “Yok” cevabını verirken 508 kişi gibi önemli sayıda kişinin bu soruya “Türkçe” yanıtı vermeleri dikkat çekicidir. Soruya Türkçe cevabını verenlerin oranı %19,3’tür. Katılımcılar arasında ikinci yabancı dil sıralamasında “Arapça” 413 kişi ve %15,7 oranıyla üçüncü sırada yer alırken “İngilizce” 327 kişi ve %12,4 oranla dördüncü sırada yer almıştır. İkinci yabancı dilde İngilizceden daha fazla Türkçe’nin biliniyor olması da yine bu soru için dikkat çekici bir durumu ortaya koymaktadır. “Farsça”, “Kürtçe”, “Peştuca” ve “Özbekçe” de sıralamada yer alan diğer bilinen ikinci yabancı diller arasındadır.

Tablo 10: Katılımcıların Dini Mensubiyeti

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Müslüman	2323	88,1
Hristiyan	177	6,7
Musevi	4	0,2
Bahai	29	1,1
Yezidi	9	0,3
Ataist	41	1,6
Diğer	54	2,0
Toplam	2637	100,0

Katılımcıların geldikleri coğrafya düşünüldüğünde “Dini Mensubiyetiniz nedir?” sorusuna 2323 kişi (%88,1) gibi önemli sayıda ve oranda kişinin “Müslüman” cevabını vermeleri normal karşılanmıştır. Katılımcılar arasında mensup olunan din sıralamasında “Hristiyanlık” 177 kişi ve %6,7 oranı ile ikinci sırada yer almıştır. Sıralamadaki diğer dinler, “Bahailik”, “Yezidilik” ve “Musevilik” gelmektedir. Ayrıca katılımcılardan 41 kişi (%1,6) herhangi bir dine mensup olmadığını yani “Ateist” olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 11: Katılımcıların Mezhep Durumu

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Sünni	2150	81,5
Şia	255	9,7
Katolik	34	1,3
Ortodoks	10	0,4
Protestan	115	4,4
Keldani	20	0,8
Mormon	22	0,8
Arian	8	0,3
Maturidilik	2	0,1
Zeydiyye	1	0,0
Alevi	20	0,8
Toplam	2637	100,0

2637 Anket Katılımcısının 2150 kadarı (%81,5), “*Mezhebiniz nedir?*” sorusuna “*Sünni*” cevabını vermiş, katılımcılar arasında sırasıyla “*Şia*” 255 kişi ve %9,7 oranla ikinci sırada yer alırken, “*Protestan*” mezhebi mensupları 115 kişi ve %4,4 oranla üçüncü sırada, “*Katolik*” mensubiyet ise 34 kişi ve %1,3’lük oranla dördüncü sırada yer almıştır.

Tablo 12: Katılımcıların Etnik Kökeni

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Arap	1786	67,7
Afgan	199	7,5
Fars	239	9,1
Kıldani	31	1,2
Aşuri	8	0,3
Özbek	17	0,6
Tacik	39	1,5
Dürzi	2	0,1
Berberi	5	0,2
Zaza	4	0,2
Ermeni	2	0,1
Kırgız	1	0,0
Süryani	5	0,2
Türkmen	81	3,1
Kürt	192	7,3
Peştun	4	0,2
Azeri	22	0,8
Toplam	2637	100,0

Katılımcıların etnik kökenleri farklılık ve zenginlik arz etmektedir. Buna göre 1786 katılımcı (%67,7) etnik kökeninin “*Arap*” olduğunu beyan ederken, 239 katılımcı (%9,1) “*Fars*”, 199 katılımcı (%7,5) “*Afgan*”, 192 katılımcı (%7,3) “*Kürt*” ve 81 katılımcı da (%3,1) “*Türkmen*” olarak belirtmiştir. Diğer etnik kökenler arasında “*Tacik*”, “*Kıldani*”, “*Azeri*”, “*Özbek*” ve “*Aşuri*” gibi farklı kökenler sıralanmaktadır.

1.4.3. Sosyo-Ekonomik Veriler

Bu bölümde katılımcıların Türkiye’deki sosyal ve ekonomik hayatlarına yönelik hazırlanan ve belli başlı bilgilerin elde edilmesine yönelik sorulardan elde edilen verilerin frekans analizleri ile oluşturulan tablolar yer almaktadır.

Tablo 13: Katılımcıların Çocuk Sayısı

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Çocuğum yok	908	34,4
Bir	483	18,3
İki	350	13,3
Üç	330	12,5
Dört	221	8,4
Beş	194	7,4
Altı ve üstü	151	5,7
Toplam	2637	100,0

Ankete katılanlara yönelik sorulan toplam çocuk sayısı ile ilgili soruya verilen cevaplardan katılımcıların %34,4'ünün (908 kişi) çocuğu olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca çocuk sayısının artmasıyla bu oranın azaldığı, yani giderek daha az oranda kişinin daha çok çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Buna göre 486 kişi (%18,3) bir, 350 kişi (%13,3) iki, 330 kişi (%12,5) üç, 221 kişi (%8,4) dört, 194 kişi (%7,4) beş ve 151 kişi (%5,7) ise altı ve üzeri çocuk sahibi olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 14: Katılımcıların Eğitim Durumu

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Okuma-Yazma bilmiyor	316	12,0
İlkokul	669	25,4
Ortaokul	640	24,3
Lise	485	18,4
Lisans	373	14,1
Yüksek Lisans	152	5,8
Doktora	2	0,1
Toplam	2637	100,0

Katılımcıların eğitim durumlarının büyük oranda düşük düzeyli olduğunun anlaşıldığı eğitim durumu ile ilgili tabloda, 316 kişinin (%12) okuma-yazma bilmediği, 669 kişinin (%25,4) ilkokul, 640 kişinin (%24,3) ise ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Bu verilere göre ankete katılanların %61,7'si (1625 kişi) ortaokul ve daha alt düzeyli eğitim durumuna sahiptir.

Tablo 15: Katılımcıların Aylık Ortalama Gelirleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Gelir yok	150	5,7
1000 TL ve altı	1069	40,5
1001 TL- 1500 TL	993	37,7
1501 TL-2000 TL	299	11,3
2001 TL-2500 TL	68	2,6
2501 TL-3000 TL	29	1,1
3001 TL-3500 TL	14	0,5
3501 TL-4000 TL	7	0,3
4001 TL-4500 TL	3	0,1
4500 TL üzeri	5	0,2
Toplam	2637	100,0

Katılımcılara aylık ortalama gelirlerinin tespitine yönelik sorulan “*Aylık gelirinize ne kadar?*” sorusuna yönelik elde edilen veriler, %77 oranında katılımcının 1500 TL ve daha aşağı aylık gelirle yaşadığını göstermektedir. Katılımcıların beyanları doğrultusunda 1069 katılımcının aylık gelirinin 1000 TL ve altı, 993 katılımcının aylık gelirinin ise 1001-1500 TL arasında olduğu anlaşılmaktadır. 1501-2000 TL arası geliri olan katılımcı sayısının 299 ve oranın %11,3 olduğu frekans analizi sonucuna göre, 2000 TL üzeri gelire sahip olan toplam katılımcı sayısı 126, oranı ise %4,8’dir. Ayrıca 150 katılımcının (%5,7) ise herhangi bir gelirinin olmadığı anlaşılmaktadır. Bu tablodan, katılımcıların çoğunluğunun düşük gelir sahibi kişilerden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Tablo 16: Katılımcıların En Fazla Harcama Yaptıkları Kalem

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Gıda	1093	41,4
Kira	1412	53,5
Giyecek	115	4,4
Seyahat	17	0,6
Toplam	2637	100,0

Katılımcılara yöneltilen “*Türkiye’de en fazla neye para harcıyorsunuz?*” sorusuna karşılık, 1412 katılımcı “*Kira*” cevabını vermiş bu gider seçeneği toplamda %53,5 oranla

en fazla harcama kalemi olarak tespit edilmiştir. “Gıda” seçeneği, 1093 katılımcının cevabını oluştururken bu kalem %41,4 oranla en fazla harcama kalemleri içerisinde ikinci sırada yer almıştır. 115 katılımcı (%4,4) “Giyecek”, sadece 17 katılımcı (%0,6) ise “Seyahat” kalemini belirtmiştir. Bu sonuçlar, kira ve gıda harcama kalemlerinin %94,9 oranı ile katılımcıların hemen hemen aylık tüm harcamasını oluşturduğunu göstermektedir.

Tablo 17: Katılımcıların Aylık Ortalama Gıda Giderleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
250 TL den daha az	527	20,0
250 TL-500 TL	971	36,8
501 TL-750 TL	491	18,6
751 TL-1000 TL	329	12,5
1001 TL-1250 TL	106	4,0
1251 TL-1500 TL	108	4,1
1500 TL üzeri	105	4,0
Toplam	2637	100,0

“Türkiye’de aylık gıda gideriniz ne kadar?” sorusuna katılımcıların 971’i (%36,8) 250-500 TL arası bir miktar belirtmişler, bunu 527 katılımcı (%20) ile 250 TL ve daha az miktar bildiren katılımcı grubu izlemiştir. Gıda giderlerine yönelik frekans analizinde, harcama miktarı 501-750 TL arası miktar bildiren katılımcı sayısı 491 ve oranı %18,6 iken, 751-1000 TL arası harcama miktarı bildiren katılımcı sayısı 329 ve oranı ise %12,5 olarak belirlenmiştir. Frekans analizi ile elde edilen tabloda, 1001-1250 TL arası gıda harcaması yapan katılımcı sayısı 106 ve oranı %4 olarak gerçekleşirken, 1251-1500 TL arası gıda harcaması yapan katılımcı sayısının 108, oranının ise %4,1, 1500 TL üzeri gıda mallarına yönelik harcama yapan katılımcı sayısının ise 105 oranı %4 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 18: Katılımcıların Aylık Ortalama Kira Giderleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
500 TL'den daha az	1333	50,5
500 TL-750 TL	884	33,5
751 TL-1000 TL	214	8,1
1001 TL-1250 TL	109	4,1
1251 TL-1500 TL	48	1,8
1501 TL-2000 TL	31	1,2
2000 TL üzeri	18	0,7
Toplam	2637	100,0

Katılımcılara sorulan “*Türkiye’de aylık kira gideriniz ne kadar?*” sorusuna %50,5 oranı ile 1333 katılımcı 500 TL’nin altında bir miktar belirtmiştir. Bu düzeyi, %33,5 oranında katılımcının (884 kişi) belirttiği 500-750 TL arası miktar düzeyi izlemektedir. 214 katılımcı (%8,1) 751-1000 TL arası kira gideri yaptığını belirtirken, 109 katılımcı (%4,1) 1001-1250 TL arası kira gideri belirtmiştir. Toplamda %3,7 oran ve 97 katılımcı ise 1251 TL üzeri kira gideri yaptığının dair bilgi vermiştir.

Tablo 19: Katılımcıların Tasarruflarını Nasıl Değerlendirdikleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Banka hesabında	175	6,6
Döviz olarak	66	2,5
Altın olarak	44	1,7
Ülkeme gönderiyorum	124	4,7
Herhangi bir birikime sahip değilim	2228	84,5
Toplam	2637	100,0

“*Türkiye’de tasarruflarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?*” sorusuna karşılık %84,5 oranında katılımcı, “*Herhangi bir birikime sahip değilim*” yanıtını vermiştir. 2228 katılımcıya denk gelen bu oran katılımcı profilinin, yukarıda gelir dilimindeki paylarla ilgili tablodan da anlaşılacağı gibi düşük gelire sahip bir çerçeve oluşturduğunu göstermektedir. Diğer seçenekler içerisinde var olan “*Banka hesabında*” cevabı 175 katılımcı (%6,6) tarafından, “*Ülkeme gönderiyorum*” cevabı ise 124 katılımcı (%4,7)

tarafından belirtilmiştir. Tasarrufları var olan katılımcıların 66'sı (%2,5) “Döviz olarak”, 44'ü ise “Altın olarak” tasarruflarını değerlendiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 20: Katılımcıların Türkiye’de En Fazla Neye İhtiyaç Duydukları

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Para	1371	52,0
Ev için eşya-gıda	372	14,1
Halktan anlayış-sevgiye	288	10,9
Sakin bir hayata	216	8,2
Bir işte çalışmaya	390	14,7
Toplam	2637	100,0

Katılımcıların gerek sosyal ve gerekse ekonomik durumlarını yansıtmaya çalışan sorulardan bir diğeri, “Türkiye’de en çok neye ihtiyacınız olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusudur. Tüm katılımcılardan 1371’si (%52) bu soruya “Para”, 372’si (%14,1) “Ev için eşya-gıda”, 288’i (%10,9) “Halktan anlayış-sevgi”, 216’si (%8,2) “Sakin bir hayata”, 390’ı ise (%14,7) “Bir işte çalışmaya” cevaplarını vermişlerdir. Katılımcıların cevap tercihlerine bakıldığında parasal güçlerinin yetersiz olduğu, aynı zamanda toplumdan da anlayış ve huzur beklediği ve sakin bir hayatın özlemini çektiği anlaşılabilir. Bunun yanında Seçenekler arasında ilk sırada yer alan “Paraya” seçeneğini seçenlerin büyük bir kısmının, bir işte çalışmamanın getirdiği sıkıntı ile bu seçeneği işaretledikleri düşünülürse aslında sığınmacı ve mülteciler arasında bir işte çalışmamanın getirdiği maddi ve psikolojik etkinin çok daha fazla olduğunu söylemek mümkündür.

1.4.4. Türk İş Piyasasına Yönelik Veriler

Göçün tüm olumlu-olumsuz etkilerine rağmen, özelde emek piyasasına yönelik genelde ise ekonomik düzeyde toplumlara dinamizm kazandıran önemli bir hareketlilik olduğunu söyleyebiliriz. Literatürde daha çok işgücü piyasaları açısından göçün etki analizlerinin yapılması, hem olumlu ve hem de olumsuz yönleriyle göç olgusunun tahlilini önemli hale getirmektedir. Bu çalışmada Türkiye’nin 27 ilinde ve 2637 katılımcı ile gerçekleştirilen anket çalışmasında sorulan soruların bir kısmı göçün emek piyasası açısından etki derecesinin tespitine yönelik hazırlanmış sorulardan oluşmaktadır.

Tablo 21: Katılımcıların Mesleki Durumları

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
İşçi	617	23,4
Memur	145	5,5
Esnaf –Ticaretçi	109	4,1
Şoför	166	6,3
Ev Hanımı	515	19,5
Öğrenci	338	12,8
Zanaatkâr	191	7,2
Emekli	25	0,9
Öğretmen	95	3,6
Doktor	17	0,6
Mühendis	37	1,4
Bilgisayar Programcılığı	47	1,8
Aşçı	20	0,8
Araba Tamircisi	25	0,9
Satış Elemanı	44	1,7
Garson	41	1,6
Diğer	205	7,8
Toplam	2637	100,0

Katılımcılara yöneltilen “*Kendi ülkenizdeki mesleki durumunuz nedir?*” sorusuna %23,4’ü (617 katılımcı) “*İşçi*” cevabını vermiştir. Katılımcıların belirttiği öne çıkan diğer meslek grupları arasında sırasıyla %7,2 (191 katılımcı) “*Zanaatkârlık*”, %6,3 (515 katılımcı) “*Şoför*”, %5,5 (145 katılımcı) “*Memur*”, %4,1 (109) “*Esnaf-Ticaretçi*” ve %3,6 (95 katılımcı) “*Öğretmen*” meslekleri yer almaktadır. Ayrıca, “*Bilgisayar Programcılığı*” (47 katılımcı, %1,8), “*Satış elemanı*” (44 katılımcı, %1,7), “*Garson*”, (41 katılımcı, %1,6), “*Mühendis*”, “*Araba tamircisi*” (25 katılımcı, %0,9), “*Aşçı*”, (20 katılımcı, %0,8) ve “*Doktor*” (17 kişi, %0,6) ankette belirtilen diğer meslek grupları arasında görülmektedir. Ankette katılanlar bu soruya, %19,5 oranda ve 515 katılımcı sayısı ile “*Ev hanımı*”, %12,8 oranda ve 338 katılımcı sayısı ile “*Öğrenci*” ve %0,9 oranda ve 25 katılımcı sayısı ile “*Emekli*” olarak cevap vermişlerdir.

Tablo 22: Katılımcıların Türkiye’deki İstihdam Durumları (Geldikleri Ülkelere Göre)

	Devamlı çalışıyor	Toplam İçindeki Payı (%)	Çalışmıyor	Toplam İçindeki Payı (%)	Arada sırada (Günlük) çalışıyor	Toplam İçindeki Payı (%)	Toplam	Toplam İçindeki Payı (%)
Suriye	448	27,5	544	33,3	640	39,2	1632	61,9
Irak	44	11,9	195	52,7	131	35,4	370	14,0
İran	37	12,6	119	40,6	137	46,8	293	11,1
Afganistan	30	11,1	73	27,0	167	61,9	270	10,2
Pakistan	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	0,0
Nijerya	1	12,5	4	50,0	3	37,5	8	0,3
Filistin	0	0,0	8	80,0	2	20,0	10	0,4
Mısır	0	0,0	2	100,0	0	0,0	2	0,1
Somali	2	50,0	1	25,0	1	25,0	4	0,2
Uganda	0	0,0	0	0,0	1	100,0	1	0,0
Diğer	8	17,4	19	41,3	19	41,3	46	1,7
Toplam	571	21,7	965	36,6	1101	41,8	2637	100,0

Ankete katılanlara yöneltilen “Türkiye’de iş durumunuz” sorusuna, %41,8 oranda ve 1101 katılımcı “Arada sırada-günlüklü” çalıştığını, %21,7 oranda ve 571 katılımcı ise “Devamlı” olarak çalıştığını belirtmiştir. Ankete katılanların %36,6’sı yani 965 katılımcı herhangi bir işte çalışmadığını belirtmiştir. Türkiye gelen ve ankete katılan sığınmacılar içinde %61,9 gibi önemli bir orana sahip Suriyelilerin %27,5’i tam zamanlı çalışırken, %72,5’i ya çalışmamakta veya günlük yevmiyeli şekilde çalışmaktadır. Yukardaki tablo çaprazlama analizle elde edilen verilerden, hem katılımcıların ülkelere göre dağılımları yanında aynı zamanda Türkiye’de iş sahibi olup olmadıklarını, geldikleri ülkelere göre bir ayırım ile görmek mümkündür. Buna göre ankete katılan Iraklıların sadece %11,9’u devamlı statüde çalışırken bu oran İranlılarda %12,6, Afganlılarda ise %11,1’dir.

Tablo 23: Katılımcıların Herhangi Bir İşte Çalışmama Nedenleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Herhangi bir iş bulamamak	355	36,8
Niteliğime uygun iş bulamamak	255	26,4
Gerek görmemek	122	12,6
Çalışma iznim yok	233	24,1
Toplam	965	100,0

“Türkiye’de çalışmıyor iseniz çalışmama nedeniniz nedir?” sorusuna, çalışmadığını belirten 965 katılımcıdan 355’i (%36,8), herhangi bir iş bulamadığı için çalışmadığını belirtirken, 255’i (%26,4) kendi niteliğine uygun bir iş bulamadığını, 122’si ise (%12,6) çalışmaya gerek görmediğini belirtmiştir. Diğer taraftan 233 katılımcı (%24,1) çalışma iznine sahip olmadığı için çalışmadığını belirtmiştir. Bu durum, anket katılımcılarının Türkiye’de çalışma izni almadan çalışamayacakları bu durumun da daimi bir işten ziyade günü birlik çalışmanın önünü açtığı ve çalıştıklarında piyasanın altındaki ücret düzeylerinde çalıştıkları şeklinde yorumlanabilir. Önemle belirtmek gerekir ki sığınmacıların ucuz iş gücü olarak görüldüğü sektörlerde kaçak da olsa sığınmacılar tercih edilmekte bu da bahse konu sektörlerde yerleşiklerin istihdamını zorlaştırmaktadır.

Tablo 24: Katılımcılardan Çalışanların Çalışma Statüleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
İşçi	868	51,4
Memur	31	1,8
Esnaf-Ticaretçi	32	1,9
Garson	74	4,4
Satış Elemanı	11	0,7
Araba Tamircisi	26	1,5
Doktor	6	0,4
Öğretmen	29	1,7
Bilgisayar Programcılığı	13	0,8
Mühendis	9	0,5
Şoför	13	0,8
Diğer	278	16,5
Serbest Meslek	298	17,7
Toplam	1672	100,0

Yukardaki tabloda Türkiye’de çalıştığını (tam ve yarı zamanlı) belirten katılımcıların, “Türkiye’de çalışıyor iseniz çalışma durumunuz nedir?” sorusuna 864 katılımcı gibi büyük oranda (%51,4) katılımcının “İşçi” olarak cevap verdiğini görmekteyiz. Ayrıca bu soruya 74 katılımcının (%4,4) “Garson”, 32 katılımcının (%1,9) “Esnaf-ticaretçi” ve 31 katılımcının da (%1,8) “Memur” cevabını verdiği görülmektedir. Türkiye’de vatandaş olmayanların memurluk yapamayacağı göz önüne alındığında

Türkiye’de memur olarak çalıştığını söyleyen katılımcıların soruyu kendi ülkenizdeki mesleğiniz nedir olarak algıladıkları tahmin edilmektedir.

Tablo 25: Katılımcılardan Çalışanların Bağlı Oldukları Birim

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Kamu-Devlet	207	12,4
Özel Girişim	790	47,3
Kendi işi	675	40,4
Toplam	1672	100,0

Türkiye’de çalıştığını (tam ve yarı zamanlı) belirten 1672 katılımcının “Türkiye’de çalışıyor iseniz işinizi kime bağlı olarak yapıyorsunuz?” sorusuna verdiği cevaplar arasında %47,3 (790 katılımcı) ile “Özel girişim” ilk sırada yer alırken %12,4 oranında (207) katılımcı ise “Kamu-Devlete” bağlı çalıştığını ifade etmiştir. Ayrıca 675 katılımcı (%40,4) ise kendi işini yaparak çalıştığını belirtmiştir. Türkiye’de vatandaş olmayanların kamu da sadece işçi olarak çalışma izni ile çalışabilecekleri göz önüne alındığında Türkiye’de kamusal alanda çalıştığını söyleyen katılımcıların soruyu kendi ülkenizdeki mesleğiniz nedir olarak algıladıkları veya çalışma izni ile kamuda işçi olarak çalıştıkları tahmin edilmektedir.

Tablo 26: Katılımcılardan Çalışanların Çalışılan İşyeri/Alanın Mesleki Durumlarına Uygunluğu

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Evet	388	23,1
Kısmen	832	50,0
Hayır	448	26,9
Toplam	1672	100,0

“Türkiye’de çalışıyor iseniz çalıştığınız işyeri/alan mesleki durumunuza uygun mu?”, sorusuna ankete katılan ve çalıştığını belirten 1672 katılımcının yarısı (%50) “Kısmen” cevabını verirken %23,1’i (388 katılımcı) “Evet”, %26,9’u (448 katılımcı) ise “Hayır” cevabını vermiştir. Frekans analizi, katılımcılardan çalışanların çoğunluğunun (%76,9) mesleki durumlarına uygun iş bulamadıklarını göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 27: Katılımcılardan Çalışanların Ücret Memnuniyeti

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Evet	171	10,1
Kısmen	818	48,9
Hayır	683	40,9
Toplam	1672	100,0

“Türkiye’de çalışıyor iseniz çalıştığınız işyerinden aldığınız ücretten memnun musunuz?” sorusuna, çalışan katılımcılardan 683’ü (%40,9) “Hayır”, 818’i (%48,9) ise “Kısmen” cevabını vermiştir. Bu sonuç bir önceki tabloda elde edilen verilerle birlikte yorumlandığında, katılımcılardan çalışanların hem işlerinden ve hem de aldıkları ücretten memnun olmadıkları anlaşılmaktadır. Sadece 171 katılımcı (%10,1), çalıştığı işten aldığı ücretten memnun olduğunu ifade etmiştir. Anket katılımcılarının Türkiye’de gelir durumunuz nedir sorusuna vermiş oldukları cevaplar göz önüne alındığında anket katılımcılarının %90’ına yakınının ücretinden memnun olmaması normal karşılanabilir.

1.4.5. Toplumsal Uyum İle Algı Ve Yaklaşım Dair Veriler

Bu bölüm soruları katılımcıların toplumsal uyumları ile içinde yaşadıkları toplumun kendilerine karşı algısını, mülteci ve sığınmacı bakışı ile ölçmeye çalışmaktadır.

Tablo 28: Katılımcıların Türkiye’ye Göç Etme Nedeni
(Katılımcılar birden fazla seçenek seçebilmektedirler)

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Eğitim	154	4,1
Daha iyi yaşam koşulları	411	10,9
Can güvenliği	1281	34,0
Tanıdıklarım olduğu için	57	1,5
İş imkânları için	229	6,1
Savaş dolayısıyla	1467	38,9
Seyahat ve turizm amaçlı	24	0,6
Bir başka ülkeye geçiş için	150	4,0
Toplam	3773	100,0

Katılımcılara yöneltilen “*Neden Türkiye’ye göç ettiniz?*” sorusuna, 1467 katılımcı (%38,9) “*Savaş*”, 1281 katılımcı (%34) ise “*Can güvenliği*” nedenlerini göstermişlerdir. Bu iki neden diğer tüm nedenler içerisinde zaten katılımcıların %72,9’una denk geldiği için katılımcıların çoğunluğunun savaş dolayısıyla oluşan can güvenliği nedeniyle zoraki göçe maruz kaldıkları anlaşılmaktadır. Savaş ve oluşturduğu can güvenliği sorunu dışında katılımcıların %10,9’u (411 katılımcı) göçün nedeni sorusuna “*Daha iyi yaşam koşullarını*” cevabını vermeyi tercih ederken, %6,1’i (229 katılımcı) ise göçü, kendilerine sağlayacağı “*İş imkânları*” dolayısıyla tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Diğer nedenler içinde “*Eğitim*” 154 katılımcının (%4,1), “*Bir başka ülkeye geçiş*” 150 katılımcının (%4), “*Tanıdıklarım olduğu için*” 57 katılımcının (%1,5) ve “*Seyahat ve turizm amaçlı*” nedeni ise 24 katılımcının (%0,6) tercihidir.

Tablo 29: Katılımcıların Çocuklarının Türkiye’de Eğitim Alıp Almadıkları

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Çocuğum yok	908	34,4
Türkiye’de bulunan çocuğum yok	271	10,3
Evet, eğitim alıyor	534	20,3
Hayır, eğitim almıyor	924	35,0
Toplam	2637	100,0

Toplumsal uyumda çocukların eğitim durumları da önemli bir gösterge niteliğindedir. Katılımcılara yöneltilen “*Çocuklarınız Türkiye’de eğitim alıyor mu?*” sorusuna toplamda 1179 katılımcı, çocukları olmadığı (908 katılımcı) veya Türkiye’de bulunan çocuklarının bulunmadığı (271 katılımcı) cevabını vermişlerdir. Türkiye’de çocuklarının var olduğunu belirten 1458 katılımcının 534’ü (%36,6) çocuklarının Türkiye’de eğitim aldığını, 924 katılımcı ise (%63,4) eğitim almadığını belirtmişlerdir. Çocukların eğitim durumları ile ilgili bu veri, katılımcıların çocuk eğitimi konusunda mümkün olduğu kadar hassas davrandıklarını göstermekte ve toplumsal uyumda çocukların eğitimi ile belli bir mesafe kat edildiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan eğitim alamayan çocuk oranları düşünüldüğünde göç deniyle eğitimde kayıp nesillerin olduğu gerçeğini göstermesi açısından anket sonucu önem arz etmektedir.

Tablo 30: Katılımcıların Kendi Ülkelerine Kıyasla Buradaki Ekonomik Durumlarını Nasıl Gördükleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Çok iyi	414	15,7
İyi	787	29,8
Aynı	555	21,0
Kötü	600	22,8
Çok kötü	281	10,7
Toplam	2637	100,0

“Kendi ülkenize kıyasla buradaki ekonomik durumunuzu nasıl görüyorsunuz?” sorusuna katılımcıların %15,7’si (414 katılımcı) “Çok iyi” derken, %29,8’si (787 katılımcı) “İyi” cevabını vermiştir. Dolayısıyla katılımcıların toplamda %45,5’i kendi ülkelerindeki ekonomik durumlarına kıyasla Türkiye’deki ekonomik şartları, oldukça iyi görmekte ve buradaki şartlardan memnun olduğunu ifade etmektedir. Ancak bir kısım katılımcının memnuniyetsizliği de dikkat çekici orandadır. 600 katılımcı (%22,8) buldukları ekonomik şartları “Kötü” olarak nitelerken 281 katılımcı (%10,7) “Çok kötü” olarak değerlendirmektedir. Anket katılımcılarının Türkiye’de en çok neye ihtiyacınız var sorusuna vermiş oldukları cevaplar, Türkiye’ye geldikleri ülkelerindeki istihdam ve mesleki durumları göz önüne alındığında anket verileri ile bu sorunun verileri arasında anlamlı bir bağ olduğu, katılımcıların kendi ülkelerine kıyasla Türkiye’deki ekonomik durumlarını genel olarak (%45,5) daha iyi gördükleri söylenebilir.

Tablo 31: Katılımcılardan Çalışanların İşyerindeki Yerel Çalışanların Kendilerine Yaklaşımı Konusundaki Düşünceleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Olumlu	870	52,0
Olumsuz	337	20,1
Duyarsız	465	27,8
Toplam	1672	100,0

Katılımcıların toplumsal uyum noktasında verdikleri en önemli cevaplardan biri “Türkiye’de çalışıyor iseniz çalıştığınız yerde diğer çalışanların size yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu ile ilgilidir. Zira 2637 katılımcıdan 1672’sinin iş gücü

içerisinde tam veya yarı zamanlı çalıştıkları bilgisi, daha önceki frekans analizlerinden elde edilmişti. 1672 çalışan katılımcının işyerindeki yerel çalışanların kendilerine yaklaşımının %52 oranında (870 katılımcı) olumlu olduğunu belirtmeleri, göçmenlere yönelik özellikle emek piyasasında ön yargılı davranılmadığı ve dolayısıyla yabancıların işgücü piyasasında toplumsal uyum açısından önemli bir sorun teşkil etmediklerini göstermektedir. Ancak 337 katılımcı (%20,1) bu soruyu yerel çalışanların kendilerine bakış açılarının “*Olumsuz*” olduğu şeklinde cevaplandırırken, 465 katılımcı (%27,8) yerli çalışanların “*Duyarsız*” olduğunu belirtmektedirler. Toplamda yaklaşık %48’lik bu oran yerel çalışanların kendilerine yönelik yaklaşımını bir şekilde tasvip etmeyen kişileri oluşturmakta ve bu husus, ortak yaşamı tehdit eden olumsuz bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 32: Katılımcıların Türkiye’de Dini İnançlarını Rahatça Yaşayıp Yaşayamadıklarına Dair Düşünceleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Evet	1724	65,4
Kısmen	734	27,8
Hayır	179	6,8
Toplam	2637	100,0

Toplumsal uyum, algı ve yaklaşıma dair yapılacak olan tespitlere bir diğer katkı sağlayan soru; “*Türkiye’de dini inancınızı rahatça yaşayabiliyor musunuz?*” sorusudur. Katılımcıların %65,4’ü (1724 katılımcı) bu soruya “*Evet*” cevabı vererek toplumsal düzeyde sağlıklı bir gelişmenin gerçekleştiği bulgusunu göstermiş olmaktadır. Hatta “*Kısmen*” cevapları da bu olumlu gelişmeye dâhil edilebilir. 734 katılımcı %27,8 oranla bu soruya kısmen cevabı vermiş, ancak 179 katılımcı da %6,8’lik oranla soruyu “*Hayır*” olarak cevaplandırmıştır.

Tablo 33: Katılımcıların Türkiye’de Tanıdık/Akrabalarının Olup Olmadığı

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Evet	1212	46,0
Hayır	1055	40,0
Cevap vermek istemiyorum	370	14,0
Toplam	2637	100,0

“Türkiye’de bulunduğunuz yerde akrabanız veya geldiğiniz yöreden tanıdığınız var mı?” sorusuna karşılık anket katılımcılarının %46’sı (1212 katılımcı) “Evet” cevabını verirken, %40’ı (1055 katılımcı) “Hayır” cevabını vermiştir. Soruya olumlu cevap verenlerin önemli bir orana sahip olması, katılımcılar ölçeğinde göçmenlerin aile-akraba-tanıdık aracılığı ile oluşturdukları gruplar vasıtasıyla geldikleri yerlerde çeşitli zorluklarla daha kolay mücadele ettikleri anlaşılmaktadır. Bu tür oluşumlar aynı zamanda göçün devamlılığını da sağlayan bir etki meydana getirmektedir. Diğer taraftan frekans analizi ile elde edilen tabloda soruya cevap vermek istemeyen 370 katılımcının olması da dikkat çekicidir. Bu durum, savaşın olduğu güvensiz bir ortamdan göç edenlerin kendileri ve aile-akraba-tanıdıkları hakkında bilgi vermeyi güvenlik endişesi nedeniyle istemeyebilecekleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 34: Katılımcıların Çevrenin Kendilerine Bakış Açısı İle İlgili Düşünceleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Olumlu	1586	60,1
Olumsuz	249	9,4
Duyarsız	802	30,4
Toplam	2637	100,0

Tablo 31’de katılımcılara işyerinde yerel çalışanların, kendilerine yönelik tutum ve davranışlarındaki yaklaşımları ile ilgili sorunun frekans analizinde büyük oranda (%52) olumlu cevabı elde edilmişti. Katılımcılara sorulan “Türkiye’de bulunduğunuz yerde komşularınızın ve çevrenizdeki insanların size bakışını nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna karşılık anket katılımcılarının %60,1 gibi önemli bir kısmı (1586 katılımcı) “Olumlu” cevabını vermiştir. Bu durum toplumsal uyumda sadece işyerinde değil sosyal hayatın diğer kesimlerinde de yerel insanların göçmenlere karşı

çoğunlukla olumlu bir bakışa sahip olduğunu göstermektedir. Soruya “Duyarsız” cevabı 802 katılımcı ve %30,4 oranında gerçekleşmiştir. Katılımcılarda yerel halkın “Olumsuz” bakış düşüncesi sadece %9,4’ünde (249 katılımcı) oluşmuştur.

Tablo 35: Katılımcıların Kendileri Hakkında Çevrenin Resmi Bir Şikâyetinin Olup Olmadığı

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Evet	1009	38,3
Hayır	1015	38,5
Cevap vermek istemiyorum	613	23,2
Toplam	2637	100,0

Katılımcılara sorulan “*Türkiye’de bulunduğunuz yerde komşularınızdan veya çevrenizdeki insanlardan, sizden resmi olarak şikâyette bulunan oldu mu?*” sorusuna 1009 katılımcı ve %38,3 oranla “*Evet*”, 1015 katılımcı ve %38,5 oranla da “*Hayır*” cevabı elde edilmiştir. Katılımcılar hakkında resmi şikâyetlerin bu kadar yüksek bir oranla olduğu şeklinde bir sonuç, bundan önceki toplumsal uyum ile alakalı olumlu çıkan analiz sonuçlarına göre şaşırtıcıdır. Bu durum şikâyetlerin nedenlerinin ve sonuçlarının birlikte tahlil edilmesi gerektiğini göstermektedir. Ancak bu şekilde toplumsal uyum ile ilgili bundan önceki sorularla alınan olumlu izlenimi az da olsa tersine çeviren bu sonuç daha iyi yorumlanabilir. Frekans analiz sonrası elde edilen tabloda 613 katılımcının bu soruya cevap vermek istemediği de görülmektedir. Daha önce de açıklandığı gibi bu durum katılımcıların duydukları güvenlik endişesi nedeniyle gerçekleşmiş olabilir.

Tablo 36: Katılımcıların Ülkelerine Geri Dönmek İsteyip İstemedikleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Evet	746	28,3
Hayır	1029	39,0
Kararsızım	862	32,7
Toplam	2637	100,0

“*Tekrar ülkenize dönmeyi istiyor musunuz?*” sorusu, göçmenlerin geldikleri coğrafyalardaki olağanüstü durum nedeniyle geri dönmeyi istememeleri yanında Türkiye’deki yaşantılarından memnuniyetlerini de ortaya koymasından açısından

değerlendirilebilir. Buna göre 1029 katılımcı (%39) soruya geri dönmeyi düşünmediklerini kesin ifade eden “Hayır” ile cevaplandırmıştır. Ayrıca bu düşünceye tamamen olmasa da kısmen katılımı ifade eden “Kararsızım” cevabı da 862 katılımcı ve %32,7’lik oranla önemli bir düzeyi göstermektedir. Yani katılımcıların toplamda %61,7’si, geri dönmeyi en azından şimdilik düşünmeyen bir kesimi oluşturmaktadır. Katılımcılardan 746’sı (%28,3) geri dönmeyi düşündüğünü doğrudan ifade etmek üzere soruya “Evet” cevabı ile karşılık vermiştir.

Tablo 37: Katılımcıların Çevre İle İletişim Kurmada Zorluk Hakkındaki Düşünceleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Evet	756	28,7
Hayır	1027	38,9
Kısmen	854	32,4
Toplam	2637	100,0

Katılımcılara sorulan “Türkiye’de bulunduğunuz yerdeki insanlarla iletişim kurmakta zorluk çekiyor musunuz?” sorusuna, 1027 katılımcı ve %38,9 oranda “Hayır” cevabı verirken, 854 katılımcı ve %32,4 oranda “Kısmen” cevabını vermiştir. Aynı soruya 756 katılımcının ise %28,7 oranda “Evet” cevabı verdiği görülmüştür. Bu durum soruya evet ve kısmen cevaplarının verilme nedenlerinin de öğrenilmesini gerekli kıldığı için bir sonraki soruda bu iki cevabı veren 1610 katılımcıdan iletişim zorluğunun nedenleri istenmiştir.

Tablo 38: Katılımcıların “Zorluk Çekiyoruz” Düşüncesinin Nedeni Hakkındaki Düşünceleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Dil	1006	62,5
Gelenek/Görenek/Yaşantı farklılığı	351	21,8
Yabancı muamelesine tabi olmak	253	15,7
Toplam	1610	100,0

“Bir önceki soruya Evet/Kısmen cevabı verirdiyseniz, iletişim kurmakta yaşanan zorluğun nedeni nedir?” sorusuna karşılık elde edilen cevaplar arasında iletişimdeki en

büyük engel, 1610 katılımcının 1006'sı tarafından ve %62,5 oranda “*Dil*” seçeneği ile ifade edilmiştir. Yerel halkla olan iletişim ve dolayısıyla toplumsal uyum konusunda elde edilen bu tablo konuşma dilindeki farklılığın önemli bir sorun oluşturduğunu göstermektedir. Ayrıca 351 katılımcı yerel halkla olan kültürel farklılığı “*Gelenek/Görenek/Yaşantı farklılığı*” seçeneği ifade etmeye çalışmıştır. Gerek dil seçeneği ve gerekse yaşam tarzlarındaki farklılıklar dolayısıyla ifade edilen iletişim ve uyum sorunları aslında anlaşılabilir. Zira farklı etnik ve coğrafi kimliklere sahip insanların zorunlu veya insani nedenler dolayısıyla bir arada yaşama durumunda kalmış olmaları en başta konuşulan dildeki farklılık ile ve kültürel birikimdeki farklılık nedenleri ile çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmalarına neden olacaktır. Ancak anket sorusundaki “*Yabancı muamelesine tabi olmak*” seçeneğinin 253 katılımcı ve %15,7 oranında bir yanıt miktarına ulaşması, katılımcılar nezdinde yerel halkla olan ilişkilerinde dil ve kültürel farklılığı aşan ve çok daha tehlikeli olarak görülebilecek yabancı düşmanlığı sorununu gündeme getirmektedir.

Tablo 39: Katılımcıların Türkiye’de Kendilerini Yabancı Hissedip Hissetmedikleri Hakkındaki Düşünceleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Evet	794	30,1
Hayır	705	26,7
Kısmen	1138	43,2
Toplam	2637	100,0

Toplumsal uyum ile algı ve yaklaşıma dair veriler başlığı altında ele alınan bir diğer soru “*Türkiye’de bulunduğunuz yerde kendinizi yabancı hissediyor musunuz?*” sorusudur. Bu soruya 794 katılımcı (%30,1) “*Evet*” cevabı verirken 1138 katılımcı ise (%43,2) “*Kısmen*” cevabı vermiştir. Toplamda 1932 katılımcı %73,3 oranda yaşadıkları çevrede kendilerini kısmen de olsa yabancı hissettiklerini, toplumsal düzeyde uyum konusunda temel bazı sorunların olduğunu ifade etmeye çalışmaktadır. Bu soruya 705 katılımcı (%26,7) “*Hayır*” cevabı vermiş, uyum konusunda bir anlamda önemli bir sorun yaşamadığını ifade etmeye çalışmıştır. %26,7’lik bu oran, toplumsal uyumda iddialı bir olumlu çerçeve çizmemizi engellemektedir. Bu sonuç, katılımcıların çoğunlukla güvenlik

endişesi nedeniyle geldikleri ve yaşadıkları bu toplumda adeta “zoraki” yaşamının getirdiği sınırlılıkları göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 40: Katılımcıların Türkiye’de Ayrımcılığa Maruz Kalıp Kalmadıkları Hakkındaki Düşünceleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Evet	499	18,9
Hayır	961	36,4
Bazen	1177	44,6
Toplam	2637	100,0

“Türkiye’de bulunduğunuz yerde ayrımcılığa maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?” sorusunun, katılımcıların 961’i (%36,4) “Hayır” derken, 499 katılımcı (%18,9) “Evet”, 1177 katılımcı (%44,6) ise “Kısmen” cevabını vermiştir. Tablo 38’de katılımcıların çevreyle iletişimde yaşadıkları sorunun temel nedenini sorgulayan frekans analiz sonucu gösterilmiş ve analizde “Yabancı muamelesine tabi olmak” seçeneğinin %15,7 gibi önemli bir orana sahip olduğu görülmüştür. Bu soruyla elde edilen veriler Tablo 38’deki sonucu teyit eder niteliktedir. Bu soruyla ilgili elde edilen verilerin frekans analizinde bazen de olsa ayrımcılığa maruz kaldığını söyleyen katılımcılar, toplam katılımcıların 1676’sını ve %63,5’i gibi önemli bir oranını teşkil etmektedir.

Tablo 41: Katılımcıların Türkiye’de İnsanların Sığınmacılara Yönelik Yaklaşımına Dair Düşünceleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Olumlu	1235	46,8
Olumsuz	299	11,3
Duyarsız	1103	41,8
Toplam	2637	100,0

Yukarıda Tablo 31 ve Tablo 34 ile gösterilen frekans analiz verilerinden ayrı, ancak onlarla hemen hemen aynı yönde sonuçlar ortaya koyan, katılımcıların kendileri dışında diğer sığınmacı ve mültecilere yönelik Türk insanının yaklaşımını kendi gözlemleriyle ölçmeye çalışan soru; “Türkiye’de bulunduğunuz yerdeki insanların göçmenlere/sığınmacılara yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?” şeklindedir.

Katılımcılar %46,8 oranında ve 1235 katılımcı sayısı ile soruya “*Olumlu*” cevabı verirken %41,8 oranında ve 1103 katılımcı sayısı ile “*Duyarsız*”, %11,3 oranında ve 299 katılımcı sayısı ile “*Olumsuz*” cevabı vermişlerdir. Yerelin bakış açısını %46,8 oranı gibi yüksek bir seviyede olumlu değerlendiren katılımcılar, toplamda %53,2 oranında da olumsuz yönde düşüncelerini ortaya koyan cevaplar vermişlerdir. Bu sonuç, Tablo 31 ve 34’ün elde edilmesini sağlayan sorulardaki yerel halkın “yabancı” duygusunu uyandıran yaklaşımı ile birlikte değerlendirildiğinde mülteci ve sığınmacıların toplumsal hayatlarında tedirgin ancak ihtiyatlı bir iyimserlik içerisinde oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 42: Katılımcıların Kendilerini Türkiye’de Mutlu ve Güvende Hissedip Hissetmediklerine Dair Düşünceleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Evet	1340	50,8
Hayır	258	9,8
Kısmen	1039	39,4
Toplam	2637	100,0

“*Türkiye’de kendinizi mutlu ve güvenli hissediyor musunuz?*” sorusuna yönelik yapılan frekans analizinde elde edilen veriler, katılımcıların bu soruya %50,8 oranında ve 1340 kişi ile “*Evet*” cevabı verdiklerini göstermektedir. 1039 katılımcı ve %39,4 oranında “*Kısmen*” ve 258 katılımcı ve %9,8 oranında “*Hayır*” cevabının gösterildiği tablo, kısmen cevabını verenleri de dâhil ettiğimizde toplamda %90,2 oranında katılımcının Türkiye’de kendisini mutlu ve güvende hissettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 43: Katılımcıların Yerel Halkla Benzer Gördüğü Özellikler
(Katılımcılar birden fazla seçenek seçebilmektedirler)

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Din	1828	40,5
Kültür	562	12,5
Yaşam Tarzı	539	11,9
Dil	280	6,2
Ahlak Anlayışı	688	15,3
Eğitim Seviyesi	226	5,0
Ekonomik Durum	169	3,7
Benzerlik Yok	219	4,9
Toplam	4511	100,0

Toplumsal uyumda mülteci ve sığınmacıların kendilerinin, buldukları toplumla benzeşen ve farklılaşan noktaları fark etmeleri oldukça önemli olmalıdır. “*Türkiye’de bulunduğunuz yerdeki insanlarla kendinizi benzer gördüğünüz özellikler nelerdir?*” sorusunu katılımcılar diledikleri ve eğer isterlerse birden fazla seçenek işaretleyerek yanıtlamışlardır. 4511 tercih arasında en önemli benzeşen konular tercih sırasına göre %40,5 ile “*Din*”, %15,3 ile “*Ahlak anlayışı*”, %12,5 ile “*Kültür*” ve %11,9 ile “*Yaşam tarzı*” gelmektedir. Katılımcıların bu soruyla ilgili yaptıkları tercihlerin %4,9 oranında, herhangi bir benzerlik bulunmadığını ifade eden “*Benzerlik yok*” seçeneği ile gerçekleşmiş olması da dikkat çekicidir.

Tablo 44: Katılımcıların Yerel Halkla Farklı Gördüğü Özellikler
(Katılımcılar birden fazla seçenek seçebilmektedirler)

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Din	495	11,4
Kültür	439	10,1
Yaşam Tarzı	772	17,8
Dil	1134	26,1
Ahlak Anlayışı	257	5,9
Eğitim Seviyesi	271	6,2
Ekonomik Durum	640	14,7
Farklılık Yok	339	7,8
Toplam	4347	100,0

Ankete katılanlara sorulan ve bir önceki tablo verilerinin elde edilmesi ile ilgili sorunun tam tersi olan “Türkiye’de bulunduğunuz yerdeki insanlarla kendinizi farklı gördüğünüz özellikler nelerdir?” sorusunu katılımcılar diledikleri ve eğer isterlerse birden fazla seçenek işaretleyerek yanıtlamışlardır. Soruyla ilgili yapılan frekans analizinde elde edilen veriler, Tablo 38’de katılımcıların çevreleri ile ilgili iletişimde yaşadıkları zorlukların nedenleri ile ilgili sorgulamada “Dil” seçeneğinin en fazla zorluk nedeni tercih edilmesini teyit eder niteliktedir. Bu soruya yönelik yapılan 4347 tercih arasında en önemli farklılaşan konular tercih sırasına göre %26,1 ile “Dil”, %17,8 ile “Yaşam tarzı”, %14,7 ile “Ekonomik durum”, %11,4 ile “Din”, %10,1 ile “Kültür”, %6,2 ile “Eğitim seviyesi” ve %5,9 ile “Ahlak anlayışı” gelmektedir. Bu soruda tercihlerin %7,8’i “Farklılık yok” seçeneğinin işaretlenmesi ile sonuçlanmıştır.

Tablo 45: Katılımcıların Mağduriyet Yaşadığını Düşündüğü Konular
(Katılımcılar birden fazla seçenek seçebilmektedirler)

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Barınma	495	16,0
Sağlık	439	14,2
Çocukların Eğitimi	772	24,9
Ekonomik	1134	36,6
Yerel İnsanlarla İletişim	257	8,3
Toplam	3097	100,0

“Türkiye’de en çok hangi konuda mağduriyet yaşadığınızı düşünüyorsunuz?” sorusu, katılımcıların diledikleri ve eğer isterlerse birden fazla seçenek işaretleyerek yanıtlayacakları nitelikte hazırlanmış bir diğer sorudur. Toplumsal uyum konusunda ele alınan bu soruyla ilgili yapılan frekans değerlendirmesinde, katılımcıların Türkiye’de mağduriyetlerine neden olan konuların başında “*Ekonomik*” sıkıntının geldiğini görmekteyiz. Bu seçenek yapılan 3097 tercih işleminde %36,6 ile ilk sırada gelirken, “*Çocukların eğitimi*” konusu %24,9 oranı ile ikinci sırada yer almıştır. “*Barınma*” %16 ile “*Sağlık*” %14,2 ile ve “*Yerel insanlarla iletişim*” %8,3 seçenekleri diğer tercihler olarak sıralanmaktadır. Katılımcıların barınma ve sağlık konusundan daha önemli gördükleri çocuklarının eğitimi konusu, topluma uyum sağlamaya yönelik olumlu isteklerini ve beklentilerini ifade etmektedir. Diğer taraftan ekonomik unsurun ilk tercih olarak sıralamada yer alması, sıkıntının diğer bir boyutunun ekonomik olduğu ve bunun barınma ve sağlık gibi diğer önemli mağduriyetlerin temelini oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 46: Katılımcıların Tanıdıklarına Türkiye’ye Göçü Tavsiye Edip Etmedikleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Evet	1228	46,6
Hayır	451	17,1
Henüz bir fikrim yok	958	36,3
Total	2637	100,0

“Ülkenizdeki tanıdıklarınıza Türkiye’ye göçü tavsiye ediyor musunuz?” sorusu, Tablo 33’de elde edilen ve Türkiye’deki akraba veya tanıdıklarının olup olmadığı ile ilgili analiz sonucu ile de ilgilidir. Tablo 33’de katılımcıların %46’sı Türkiye’de yaşadıkları yörede tanıdık ve akrabalarının varlığını ve toplumsal ilişkilerinin devam ettiğini göstermektedir. Burada da 1228 katılımcı (%46,6), tanıdıklarına Türkiye’ye göçü tavsiye ettiklerini söyleyerek Tablo 33’de elde edilen sonucun meydana gelmesine büyük oranda katkı sağladıkları anlaşılmaktadır. Soruya 451 katılımcı (%17,1) “Hayır” cevabı vermiş, 958 katılımcı (%36,3) ise “Henüz bir fikrim yok” seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 47: Katılımcıların Yurtlarında Barış ve Huzur Sağlandığında Ne Yapacaklarına Dair Düşünceleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Türkiye’de kalmak	848	32,2
Kendi ülkeme geri dönmek	1256	47,6
Bir başka ülkeye geçiş yapmak	533	20,2
Toplam	2637	100,0

Tablo 36’da elde edilen ve şu anda ülkelerine geri dönmeyi isteyip istemediklerine yönelik sorunun frekans analizi sonuçlarında katılımcıların evet-hayır-kararsızım seçeneklerinden “Hayır” seçeneğini ilk seçenek olarak tercih ettikleri ve “Kararsızım” seçeneği ile birlikte toplamda %61,7’lik oranda geri dönmeyi en azından şimdilik düşünmeyen bir kesimi oluşturdukları anlaşılmıştı. “Ülkenizde barış ve huzur sağlandığı takdirde aşağıdakilerden hangisi sizin için çok daha önceliklidir?” sorusuna “Kendi ülkeme geri dönmek” seçeneği, 1256 katılımcı tarafından tercih edilmiş ve bu tercih toplamda %47,6’lık bir orana denk gelmiştir. Katılımcılara sunulan diğer seçenekler arasında “Türkiye’de kalmak” seçeneği 848 katılımcı ve %32,2’lik bir oranla ikinci sırada tercih edilen seçeneği oluşturmuştur. Geriye kalan 533 katılımcı (%20,2) “Bir başka ülkeye geçiş yapmak” tercihinde bulunmuştur. Katılımcıların toplamda %52,4’ü kendi ülkelerinde barış ve huzurun sağlanması durumunda dahi kendi ülkesine geri dönmeyi düşünmediğini söylemekte, büyük oranda Türkiye veya daha sınırlı oranda da bir başka ülke tercihinde bulunmaktadır.

1.4.6. Devletten, Yönetimden Ve Sosyal Çevreden Beklenti Ve Şikâyetlere İlişkin Veriler

Mülteci ve sığınmacıların göç ve göç edenlerle ilgili devlet politikalarına yönelik beklentileri ile genel, bölgesel ve yerel unsurların ve sosyal çevrenin konu ile ilgili yaklaşımı ve bu unsurlarca yürütülen idari ve insani işlemlerle ilgili beklenti ve şikâyetlerinin tespiti, sığınmacı ve mültecilerin politik, sosyal ve ekonomik bir sorun haline gelmesini önleyici tedbir ve uygulamaları sağlayıcı etkileri söz konusu olabilir. Bu doğrultuda çalışmada katılımcılara yönelik yedi adet soru sorulmuş, cevapları frekans analizi sonrası oluşturulan tablolarla aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 48: Katılımcıların Türkiye’de İhtiyaçlarını Nasıl Karşıladıkları

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Çalışarak	1490	56,5
Devletten	276	10,5
Birikimim var	234	8,9
Komşu/Çevre yardımı	298	11,3
Akrabalarımın yardımı	339	12,9
Toplam	2637	100,0

“Türkiye’de bulunduğunuz yerdeki ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyorsunuz?” sorusu, dolaylı olarak katılımcıların hangi unsurlar tarafından desteklendiğinin ortaya çıkarılması açısından önemlidir. Soruya 1490 katılımcı (%56,5) “Çalışarak”, 234 katılımcı (%8,9) ise “Birikimim var” cevabını vermişler, ihtiyaçlarını karşılamada toplamda %65,4 oranında katılımcı kendi birikimlerinin, gayret ve çabalarının öncelikli olduğunu belirtmişlerdir. %12,9 oranında ve 339 katılımcı tarafından “Akrabalarımın yardımı” seçeneği, %11,3 oranı ve 298 katılımcı ile de “Komşu-Çevre yardımı” seçeneği tercih edilmiştir. Toplamda %24,2’lik bir katılımcı düzeyi ihtiyaçlarının akraba ve komşu-çevre desteği ile sağlandığını belirtmişlerdir. Bu durum, sosyal çevrenin sığınmacı ve mültecilere yönelik olumlu bakışını ortaya koyması açısından önemli bir sonuç olarak değerlendirilebilir. 276 katılımcı %10,5 oranı ile ihtiyaçlarını devlet kanalı ile sağlandığını belirten “Devletten” seçeneğini tercih etmiştir. Sığınmacı ve mültecilere yönelik Devletin yapmış olduğu aynı ve nakdi yardım dışında eğitim ve sağlık gibi hizmet desteğinin, katılımcılar arasında bu kapsamda değerlendirilmemesi, Devlet desteğinin

farkındalığı açısından böylesi zayıf bir oranın ortaya çıkmasına neden olduğu söylenebilir.

Tablo 49: Katılımcıların Devletten Çalışma İzni Alınabileceği Farkındalığı

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Evet	849	32,2
Hayır	1586	60,1
Çalışma iznim var	202	7,7
Toplam	2637	100,0

“Türkiye’de çalışma izni alabileceğinizi biliyor musunuz?” sorusuna katılımcılar, %60,1 oranında “Hayır”, %32,2 oranında “Evet” ve %7,7 oranında da “Çalışma iznim var” seçeneklerini tercih etmişlerdir. 1586 gibi önemli sayıda katılımcının, devletten çalışma izni alınabileceğini ve böylelikle çalışma hayatında daha güvenli ve uygun çalışma koşullarında istihdam edileceklerini bilmemesi, devletin sağladığı katkı ve desteklerin farkındalığı açısından yine düşük bir düzeyi göstermektedir. Bu durum, bir önceki tablo verileri ile de birlikte değerlendirildiğinde, katılımcılarca devletin sağladığı katkı ve desteğin doğrudan yapılan ayni ve nakdi ödemeler şeklinde olduğu kanısını uyandırmaktadır. 849 katılımcının bu desteği biliyor olmasına rağmen çalışma izninin bulunduğunu belirten katılımcı sayısının 202 gibi düşük bir düzeyde gerçekleşmiş olması ise katılımcıların çalışma hayatında kayıtlı istihdama olan ilgilerinin bir nedenden dolayı azlığını göstermektedir.

Tablo 50: Katılımcıların Devletin / İş Çevrelerinin Kendilerini İşgücü Olarak Değerlendirme Yeterliliği Konusundaki Düşünceleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Evet	585	22,2
Kısmen	1586	60,1
Hayır	466	17,7
Toplam	2637	100,0

“Devletin işgücü olarak sizi yeterli ölçüde değerlendirdiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna karşılıklı katılımcıların %22,2’i (585 katılımcı) “Evet” ve %60,1’i (1586 katılımcı) “Kısmen” cevabını vermişlerdir. Anket sonuçlarının değerlendirildiği

dördüncü grup veri bölümü olan Türk İş Piyasasına Yönelik Verilerde de ortaya konulduğu gibi nitelik düzeyi çok yüksek olmayan ve çoğunlukla “İşçi” statüsündeki katılımcıların genelde vasıfsız işlerde istihdam edilmeleri dolayısıyla böyle bir sonucun ortaya çıktığı söylenebilir. Ancak yine de işgücü olarak uygun yeterlilikte değerlendirilmediğini düşünen %17,7 (466 katılımcı) gibi oranın varlığı da önemlidir. Bu kesim katılımcıların nitelikli işgücü içerisinde değerlendirilen ancak Türk iş piyasasında çeşitli nedenler dolayısıyla niteliğine uygun istihdam olanağı elde edemeyen kişiler olduğu düşünülmektedir.

Tablo 51: Katılımcıların Barınma İhtiyaçlarını Nasıl Karşıladıkları

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Kiralık ev	2248	85,2
Kendi evim	119	4,5
Sığınmacı Kampı	67	2,5
Boş / Harabe ev	58	2,2
Çadır	24	0,9
Parklar	10	0,4
Tanıdığım / Yakınımın evi	111	4,2
Toplam	2637	100,0

“Türkiye’de bulunduğunuz yerde barınma ihtiyacınızı nasıl karşılıyorsunuz?” sorusu katılımcılar tarafından büyük oranda “Kiralık ev” olarak cevaplandırılmıştır. 2248 katılımcı (%85,2) kiralık ev vasıtasıyla barınma ihtiyacını karşıladığını söylerken, Tablo 16’da katılımcılara yöneltilen en fazla harcama yaptığınız kalem sorusunun frekans analizi ile ilgili elde edilen verilerde de görüldüğü gibi %53,5 oranında katılımcı en fazla harcama yaptıkları kalemin kira olduğunu belirtmişlerdi. Barınma ihtiyacının nasıl karşılandığına dair sorulan soruda diğer cevap tercihleri arasında “Kendi evimde” seçeneği 119 katılımcı tarafından (%4,5), “Tanıdığım-Yakınımın evi” seçeneği 111 katılımcı (%4,2) tarafından “Sığınmacı kampı” seçeneği 67 katılımcı (%2,5) tarafından, “Boş-Harabe ev” seçeneği ise 58 katılımcı (%2,2) tarafından tercih edilmiştir. “Çadır” seçeneği 24, “Parklar” seçeneği ise 10 katılımcı tarafından anket sorusuna verilen diğer cevaplar arasındadır.

Tablo 52: Katılımcıların Kendilerine En Çok Yardım Eden Konusundaki Düşünceleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Devlet	686	26,0
Halk	398	15,1
Sivil Toplum Kuruluşları	149	5,7
Uluslararası kuruluşlar	199	7,5
Yardım almıyorum	1205	45,7
Toplam	2637	100,0

Katılımcılara yöneltilen “*Türkiye’de size en çok yardım eden hangisi?*” sorusuna karşılık katılımcıların verdikleri cevaplar arasında en önemli unsurun “*Devlet*” olduğu anlaşılmaktadır. Soruya bu cevabı veren katılımcıların sayısı 686 ve toplam içerisindeki oranı ise %26’dır. Katılımcılar, “*Halk*” cevabını ise %15,1 oranında 398 kişi ile tercih etmişlerdir. Böylece katılımcılara göre kendilerine en çok yardım eden unsurların başında Devlet gelmekte, ikinci olarak da yerel halkın gösterilmesi aslında toplumsal uyumun olumlu yönde gelişimi açısından son derece önemli bir gösterge olarak düşünülebilir. Anket sorusuna “*Uluslararası kuruluşlar*” cevabını veren katılımcı sayısı 199 ve toplam içindeki oranı %7,5 olarak gerçekleşmişken, “*Sivil toplum kuruluşları*” cevabı 149 kişi ve %5,7 oranı ile sıralama girmiştir. Bu anket sorusunda “*Yardım almıyorum*” cevabı 1205 katılımcı sayısı gibi yüksek miktarda ve %45,7 gibi yüksek bir oranda tercih edilmiştir. Anket katılımcılarının bundan önceki sorulara vermiş oldukları cevaplar ve Türkiye’nin sığınmacılar için yapmış olduğu maddi ve manevi destek ve yardımlar dikkate alındığında yardım almıyorum diyen katılımcı sayısının çokluğu, bazı sığınmacıların aldıkları yardımı saklama gereği duymaları, yeni yardımlar alabileceği düşüncesinde olmaları veya alınan yardımların kesilebileceği endişesini taşımaları ile yakından ilgilidir.

Tablo 53: Katılımcıların Devletin Kendilerine Yönelik Politikaları Hakkındaki Düşünceleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Yeterli / Uygun	1156	43,8
Yetersiz	495	18,8
Kısmen yeterli	986	37,4
Toplam	2637	100,0

“Devletin size yönelik uyguladığı politikaları nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna 1156 katılımcı (%43,8) “*Yeterli-Uygun*” cevabı vermiş, 986 katılımcı (%37,4) ise “*Kısmen yeterli*” seçeneğini tercih etmiştir. Böylece kısmen de olsa anket sonucundan toplamda 2142 katılımcının (%81,2) devlet politikalarını olumlu yönde değerlendirmekte olduğu anlaşılmaktadır. Ankete katılan 2637 katılımcının 495’i ise (%18,8) devlet politikalarını “*Yetersiz*” olarak değerlendirmektedir.

Tablo 54: Katılımcıların TC Vatandaşı Olmak Yönündeki Düşünceleri

	Katılımcı Sayısı	Toplam içindeki Payı (%)
Evet	1373	52,1
Hayır	471	17,9
Kararsızım	793	30,1
Toplam	2637	100,0

“*Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayı ister misiniz?*” sorusu, katılımcıların hem toplumsal uyum ve hem de çeşitli ulusal unsurların kendilerine yönelik desteğinin değerlendirilmesi konusundaki düşüncelerinin elde edilmesini sağlayacaktır. Anketin bu sorusuna katılımcıların %52,1’i ve 1373 katılımcı “*Evet*” cevabını vermiş, 471 katılımcı %17,9 oranla da “*Hayır*” cevabını uygun görmüştür. 793 katılımcı %30,1 oranda “*Kararsızım*” cevabı ile soruya karşılık vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayı isteyen katılımcıların en azından istemeyen kişilere göre önemli ölçüde fazla olması katılımcıların Türkiye’de kendilerini hem devlet desteği ile güvende hissetmeleri ve hem de toplumsal uyumda önemli bir aşama kaydedilmiş olmasının getirdiği rahatlığın bir sonucudur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tanımlayıcı İstatistikler, frekans tabloları ve çapraz frekans bulgularının analiz sonuçları maddeler halinde şu şekilde sıralanabilir:

Yapılan saha çalışmasının temel ve demografik veriler itibarıyla ortaya çıkan sonuçları şu şekildedir.

- Tez çalışması konusu ile ilgili yapılan saha araştırması Türkiye'nin 27 ilinde ve 2637 kişi üzerinde gerçekleşmiştir. Suriyelilerin %50 den fazlasının bu illerde yaşadığı göz önüne alındığında, yapılan çalışmanın verimli ve sağlıklı bir sonuç ortaya koyacağı söylenebilir.
- Anket katılımcıların çoğunluğunun (%61,9) Suriye vatandaşı olduğunu, sonrasında ise Irak (%14), İran (%11,1) ve Afganistan (%10,2) uyruklu göçmenlerin yer aldığı görülmektedir. Türkiye'deki sığınmacıların %95 inden fazlasının bu ülkelerden geldikleri göz önüne alındığında, genel anlamda yapılan çalışmanın verimli ve sağlıklı bir sonuç ortaya koyacağı söylenebilir.
- Sığınmacıların uyruklarına göre yaşadıkları iller sayısal ve oransal olarak dikkate alındığında, sığınmacıların uyruklarına göre dağılımının ve sayısının ilden ile değiştiği görülmektedir. Ayrıca anket katılımcıların %96,7'sinin yani neredeyse tamamının 5 yıl ve daha yakın zamandır Türkiye'de oldukları anlaşılmaktadır.
- 1810 (%68,6) katılımcının evli 673 sayıda (%25,5) katılımcının bekâr, 154 kişinin (%5,8) dul-boşanmış olduğu anlaşılmaktadır. Ankete katılan 1051 katılımcının (%39,9) 26-35 yaş aralığında olduğu, 18-45 yaş arası katılımcı sayısının ise 2251 gibi oldukça yüksek sayıda ve %85,4 gibi oldukça yüksek bir oranda olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'deki sığınmacıların yaş ortalaması göz önüne alındığında çalışmanın tabana yayılması açısından verimli ve sağlıklı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

- Ankete katılanların %59,6'sı (1572 kişi) erkek, %40,4'ü (1065) ise kadındır. Katılımcıların 1798 kişisi (%68,2) ana dillerinin Arapça olduğunu beyan etmişler, 456 katılımcı (%17,3) “Farsça”, 172 katılımcı ise (%6,5) “Kürtçe” olarak ana dillerini bildirmişlerdir. Türkiye de ki sığınmacıların etnik kökeni ve Türkiye’ye gelmiş olduğu coğrafya göz önüne alındığında resmi makamlarca açıklanan veriler ile anket verilerinin birbiri ile örtüştüğü sonucu ortaya çıkmaktadır.
- Anket katılımcılarından 1007 kişi (%38,2) ikinci yabancı dil bilgisinin olmadığını beyan ederken, 508 kişi gibi önemli sayıda ve %19,3 gibi oranda kişinin ikinci dil olarak “*Türkçe*” bilmeleri dikkat çekicidir. Katılımcılar arasında ikinci yabancı dil sıralamasında “*Arapça*” 413 kişi ve %15,7 oranıyla üçüncü sırada yer alırken “*İngilizce*” 327 kişi ve %12,4 oranla dördüncü sırada yer almıştır. Türkiye de ki sığınmacıların genel olarak az gelişmiş ülkelerden geldiği dikkate alındığında gelişmişlik seviyesi ile ikinci bir dil bilme arasında anlamlı bir bağ bulunamamış, ancak sığınmacıların geldikleri ülkede birden fazla etnik kimliğe mensup kişilerce bir arada yaşadığı düşünüldüğünde ikinci bir dil bilmeleri de normal karşılanmıştır.
- Katılımcılardan 2323 kişi (%88,1) dini mensubiyetlerini “*Müslüman*” olarak belirtirken katılımcılar arasında mensup olunan din sıralamasında “*Hristiyanlık*” 177 kişi ve %6,7 oranı ile ikinci sırada yer alırken diğer dinler arasında “*Bahailik*”, “*Yezidilik*” ve “*Musevilik*” gelmektedir. Ayrıca katılımcılardan 41 kişi (%1,6) herhangi bir dine mensup olmadığını yani “*Ateist*” olduğunu ifade etmiştir. Türkiye de ki sığınmacıların gelmiş oldukları coğrafya ve etnik kökenleri göz önüne alındığında anket verilerinin verimli ve sağlıklı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.
- Anket Katılımcılarının 2150 kadarı (%81,5), Sünni mezhebinde olduğunu belirtmiş, katılımcılar arasında sırasıyla “*Şia*” 255 kişi ve %9,7 oranla ikinci sırada yer alırken, “*Protestan*” mezhebi mensupları 115 kişi ve %4,4

oranla üçüncü sırada, “*Katolik*” mensubiyet ise 34 kişi ve %1,3’lük oranla dördüncü sırada yer almıştır.

- Etnik köken itibarıyla 1786 katılımcı (%67,7) “*Arap*” olduğunu beyan ederken, 239 katılımcı (%9,1) “*Fars*”, 199 katılımcı (%7,5) “*Afgan*”, 192 katılımcı (%7,3) “*Kürt*” ve 81 katılımcı da (%3,1) “*Türkmen*” olarak belirtmiştir. Diğer etnik kökenler arasında “*Tacik*”, “*Kıldani*”, “*Azeri*”, “*Özbek*” ve “*Aşuri*” gibi farklı kökenler sıralanmaktadır. Türkiye de ki sığınmacıların gelmiş oldukları coğrafya ve etnik kökenleri ile resmi makamlarca açıklanan veriler göz önüne alındığında anket verilerinin verimli ve sağlıklı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yapılan saha çalışmasının sosyo-ekonomik veriler itibarıyla ortaya çıkan sonuçları şu şekildedir.

- Ankete katılımcılarının %34,4’ünün (908 kişi) çocuğu olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca ankete katılan 486 kişi (%18,3) bir, 350 kişi (%13,3) iki, 330 kişi (%12,5) üç, 221 kişi (%8,4) dört, 194 kişi (%7,4) beş ve 151 kişi (%5,7) ise altı ve üzeri çocuk sahibi olduklarını ifade etmişlerdir.
- Katılımcıların eğitim durumlarının büyük oranda düşük düzeyli olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılardan 316 kişinin (%12) okuma-yazma bilmediği, 669 kişinin (%25,4) ilkokul, 640 kişinin (%24,3) ise ortaokul mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Bu verilere göre ankete katılanların %61,7’si (1625 kişi) ortaokul ve daha alt düzeyli eğitim durumuna sahiptir.
- Anket sonuçlarından katılımcıların %77’sinin 1500 TL ve daha aşağı aylık gelire yaşadığı anlaşılmıştır. 1501-2000 TL arası geliri olan katılımcı sayısının 299 ve oranın ise %11,3 olduğu görülmektedir. 2000 TL üzeri gelire sahip olan toplam katılımcı sayısı 126, oranı ise %4,8’dir. Ayrıca 150 katılımcının (%5,7) ise herhangi bir gelirin olmadığı anlaşılmaktadır.

- 1412 katılımcı %53,5 oranında, Türkiye’de en fazla harcama yaptığı kalemin “*Kira*” olduğunu belirtmiş, “*Gıda*” seçeneği, 1093 katılımcı ve %41,4 oranla en fazla harcama kalemleri içerisinde ikinci sırada yer almıştır. 115 katılımcı (%4,4) “*Giyecek*”, sadece 17 katılımcı (%0,6) ise “*Seyahat*” kalemini belirtmiştir. Anket katılımcılarının Türkiye’deki gelir düzeyleri göz önüne alındığında Türkiye’de en fazla gıdaya ve kiraya para harcamalarının normal karşılanması gerektiği anlaşılmaktadır.
- Katılımcıların aylık gıda giderleri, 971’i için (%36,8) 250-500 TL arası, 527 katılımcı için (%20) ise 250 TL ve daha az miktar olarak ortaya çıkmaktadır. Harcama miktarı 501-750 TL arası miktar bildiren katılımcı sayısı 491 ve oranı %18,6 iken, 751-1000 TL arası harcama miktarı bildiren katılımcı sayısı 329 ve oranı ise %12,5 olarak belirlenmiştir. 1001-1250 TL arası gıda harcaması yapan katılımcı sayısı 106 ve oranı %4 olarak gerçekleşirken, 1251-1500 TL arası gıda harcaması yapan katılımcı sayısının 108, oranının ise %4,1, 1500 TL üzeri gıda mallarına yönelik harcama yapan katılımcı sayısının ise 105 oranı %4 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Anket katılımcılarının Türkiye de ki gelir düzeyleri göz önüne alındığında katılımcıların %80’inden fazlasının gıdaya aylık olarak 1000 Tl ve altında para harcaması normal karşılanmaktadır.
- Katılımcıların aylık kira giderlerinin %50,5 oran ve 1333 katılımcı ile 500 TL’nin altında olduğu anlaşılmaktadır. %33,5 oranında katılımcı (884 kişi) 500-750 TL arası kira gideri yapıyorken, 214 katılımcı (%8,1) 751-1000 TL, 109 katılımcı (%4,1) 1001-1250 TL arası kira gideri yaptığı anlaşılmaktadır. Toplamda %3,7 oran ve 97 katılımcı ise 1251 TL üzeri kira gideri yaptığına dair bilgi vermiştir. Anket katılımcılarının Türkiye de ki gelir düzeyleri göz önüne alındığında katılımcıların %80’inden fazlasının kiraya aylık olarak 750 TL ve altında para harcadığı tespit edilmiştir.
- Katılımcıların %84,5 oranında (2228 katılımcı) herhangi bir tasarruflarını olmadığını beyan ederken bu oran katılımcı profilinin, gelir dilimindeki

paylarla ilgili sonuçtan da anlaşılacağı gibi düşük gelire sahip bir çerçeve oluşturduğunu göstermektedir.

- Tüm katılımcılardan 1371'si (%52) en çok paraya ihtiyacı olduğunu beyan ederken 372'si (%14,1) ev için eşya-gıdaya, 288'i (%10,9) halktan anlayış-sevgiye, 216'sı (%8,2) sakin bir hayata, 390'ı ise (%14,7) bir işte çalışmaya olan ihtiyaçlarını bildirmişlerdir. Anket katılımcılarının Türkiye de ki gelir düzeyleri göz önüne alındığında katılımcıların en çok paraya, dolaylı olarak ta bir işe ihtiyaç duymaları normal karşılanmaktadır.

Yapılan saha çalışmasının Türk iş piyasasına yönelik veriler itibarıyla ortaya çıkan sonuçları şu şekildedir.

- %23,4'ü (617 katılımcı) kendi ülkesinde işçi statüsünde çalışırken, %7,2 (191 katılımcı) zanaatkârlık, %6,3 (515 katılımcı) şoför, %5,5 (145 katılımcı) memur, %4,1 (109) esnaf-ticaretçi ve %3,6 (95 katılımcı) öğretmen mesleklerini belirtmişlerdir. Diğer taraftan katılımcıların Türkiye'deki çalışma statüleri konusundaki beyanlarına bakıldığında ise 864 katılımcı gibi büyük oranda (%51,4) katılımcının kendi ülkelerinde olduğu gibi işçi olarak çalıştığı görülmektedir. Ayrıca 74 katılımcının (%4,4) garson, 32 katılımcının (%1,9) esnaf –ticaretçi olarak çalıştığı anlaşılmaktadır.
- Ankete katılanların, %41,8'i ve 1101 katılımcı devamlı olmayan işlerde arada sırada çalıştığını, %21,7 oranda ve 571 katılımcı ise devamlı olarak çalıştığını belirtmiştir. Ankete katılanların %36,6'sı yani 965 katılımcı herhangi bir işte çalışmadığını yani işsiz olduğunu belirtmiştir.
- Türkiye'de çalışmayan katılımcıların bunun nedeni konusundaki fikirleri, çalışmadığını belirten 965 katılımcıdan 355'i (%36,8), herhangi bir iş bulamadığı yönüyle, 255'i (%26,4) kendi niteliğine uygun bir iş bulamadığı, 122'si ise (%12,6) çalışmaya gerek görmediği şeklindedir. 233 katılımcı (%24,1) ise çalışma iznine sahip olmadığı için çalışmadığını belirtmiştir. Anket katılımcılarının Türkiye de çalışma izni almadan

çalışamayacakları bu durumun da daimi bir işten ziyade günü birlik çalışmanın önünü açtığı göz önüne alındığında anket verilerinin verimli ve sağlıklı olduğu sonuç türettiği söylenebilir.

- Türkiye’de çalışan katılımcıların %47,3’ü (790 katılımcı) özel kesimde çalıştığı, %12,4 oranında (207) katılımcının ise “*Kamu-Devlete*” bağlı çalıştığı anlaşılmaktadır. Ankette 675 katılımcı (%40,4) ise kendi işini yaparak çalıştığını belirtmiştir. Türkiye’de vatandaş olmayanların kamu da sadece işçi olarak çalışma izni ile çalışabilecekleri göz önüne alındığında Türkiye’de kamusal alanda çalıştığını söyleyen katılımcıların soruyu kendi ülkenizdeki mesleğiniz nedir olarak algıladıkları veya çalışma izni ile kamuda işçi olarak çalıştıkları tahmin edilmektedir.
- Katılımcıların Türkiye’deki istihdam alanlarının kendi niteliklerine uygunluğuna yönelik düşünceleri, %50 oranında “*Kısmen*” iken, %23,1 oranında “*Evet*” %26,9 oranında ise “*Hayır*” şeklinde gerçekleşmiştir.
- Çalışan katılımcıların %40,9 aldığı ücretten memnun olmadıklarını beyan etmişler, %48,9 ise “*Kısmen*” memnuniyetlerini beyan etmişlerdir. Sadece %10,1’i, çalıştığı işten aldığı ücretten memnun olduğunu ifade etmiştir.

Yapılan saha çalışmasının toplumsal uyum ile algı ve yaklaşıma dair veriler itibarıyla ortaya çıkan sonuçları şu şekildedir.

- Katılımcıların Türkiye’ye göç etme nedenleri arasında en önemlisinin 1467 katılımcının (%38,9) belirttiği “*Savaş*” ve 1281 katılımcının (%34) beyan ettiği “*Can güvenliği*” nedenlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Savaş ve oluşturduğu can güvenliği sorunu dışında katılımcıların %10,9’u (411 katılımcı) göçün nedeni sorusuna “*Daha iyi yaşam koşullarını*” cevabını vermeyi tercih ederken, %6,1’i (229 katılımcı) ise göçü, kendilerine sağlayacağı “*İş imkânları*” dolayısıyla tercih ettiklerini belirtmişlerdir.
- Türkiye’de çocuklarının var olduğunu belirten 1458 katılımcının 534’ü (%36,6) çocuklarının Türkiye’de eğitim aldığını, 924 katılımcı ise (%63,4)

eğitim almadığını belirtmişlerdir. Eğitim alamayan çocuk oranları düşünüldüğünde göç deniyle eğitimde kayıp nesillerin olduğu gerçeğini göstermesi açısından anket sonucu önem arz etmektedir.

- Katılımcıların %15,7'si (414 katılımcı) Türkiye'deki ekonomik durumlarını “Çok iyi” olarak değerlendirirken, %29,8'si (787 katılımcı) “İyi” olarak değerlendirmektedir. 600 katılımcı (%22,8) buldukları ekonomik şartları “Kötü” olarak nitelerken 281 katılımcı (%10,7) “Çok kötü” olarak değerlendirmektedir.
- 2637 katılımcıdan 1672 çalışan katılımcının işyerindeki yerel çalışanların kendilerine yaklaşımının %52 oranında (870 katılımcı) “Olumlu” olduğunu beyan etmişlerdir. 337 katılımcı (%20,1) yerel çalışanların kendilerine bakış açılarının “Olumsuz” olduğu şeklinde düşünceye sahipken, 465 katılımcı (%27,8) yerli çalışanların “Duyarsız” olduğu yönünde değerlendirme yapmıştır.
- Katılımcıların %65,4'ü (1724 katılımcı) Türkiye'de dini inançlarını rahatça yaşayabildiğini beyan ederken, 734 katılımcı %27,8 oranla bu soruya kısmen cevabı vermiş, ancak 179 katılımcı da %6,8'lik oranla soruyu “Hayır” olarak cevaplandırmıştır.
- Anket katılımcılarının %46'sı (1212 katılımcı) Türkiye'de akraba veya tanıdıklarının olduğunu, %40'ı (1055 katılımcı) ise böyle bir çevreye sahip olmadığını beyan etmişlerdir. Geri kalan katılımcılar konu ile ilgili bilgi vermekten kaçınmışlardır.
- Katılımcıların toplumun kendilerine yönelik bakış açılarının değerlendirilmesinde %60,1 oranında (1586 katılımcı) “Olumlu” cevabı elde edilmişken, “Duyarsız” cevabı 802 katılımcı ve %30,4 oranında gerçekleşmiştir. Katılımcılarda toplumun kendilerine “Olumsuz” bakış düşüncesi sadece %9,4'ünde (249 katılımcı) oluşmuştur.
- Diğer taraftan katılımcıların kendileri hakkında yerleşiklerin resmi bir şikâyetinin olup olmadığına yönelik sorusuna, 1009 katılımcı ve %38,3

oranla “*Evet*”, 1015 katılımcı ve %38,5 oranla da “*Hayır*” cevabını vermiştir. Geri kalan katılımcılar konu ile ilgili bilgi vermekten kaçınmışlardır.

- Katılımcıların şu an için ülkelerine geri dönmek isteyip istemediklerine yönelik düşünceleri, 1029 katılımcı %39 oranla “*Hayır*”, 862 katılımcı ve %32,7’lik oranla “*Karasızım*”, 746 katılımcı %28,3 oranla geri dönmeyi düşündüğünü doğrudan ifade eden “*Evet*” cevabı ile karşılık bulmuştur.
- Buldukları yerde yerleşik toplumla bir iletişim sorunu olup olmadığına yönelik olarak 1027 katılımcı ve %38,9 oranla “*Hayır*” cevabı verirken, 854 katılımcı ve %32,4 oranda “*Kısmen*” cevabını, 756 katılımcı ise %28,7 oranda “*Evet*” cevabını vermiştir. İletişimde sorunu yaşayan katılımcılara bunun nedeni sorgulandığında ise 1610 katılımcının 1006’sı yani %62,5’inin “*Dil*” konusunda sorun yaşadığı anlaşılmıştır. “*Gelenek/Görenek/Yaşantı farklılığı*” 351 katılımcı ve %21, 8 oranında tercih edilmiş, “*Yabancı muamelesine tabi olmak*” seçeneği ise 253 katılımcı ve %15,7 oranında ifade edilmiştir. Anket katılımcılarının geldikleri ülkeler, etnik kökenleri ve bildikleri diller göz önüne alındığında anket verilerinin verimli ve sağlıklı olduğu sonucuna ulaşılabılır.
- Katılımcıların %30,1’i (794 katılımcı) buldukları yerde kendini yabancı hissettiğini ifade ederken 1138 katılımcı (%43,2) kısmen, 705 katılımcı (%26,7) ise yabancılık hissetmediğini belirtmiştir. Bu soruyla ilintili olarak katılımcıların Türkiye’de ayrımcılığa maruz kalıp kalmadıkları yönündeki düşünceleri, %36,4 oranında (961 katılımcı) hayır cevabı ile yanıt bulurken, %18,9 oranında (499 katılımcı) “*Evet*”, %44,6 oranında (1177 katılımcı) ise “*Kısmen*” cevabı ile karşılık bulmuştur.
- Türkiye’de insanların sığınmacılara yönelik yaklaşımına dair katılımcı düşünceleri, %46,8 oranında ve 1235 katılımcı sayısı ile “*Olumlu*”, %41,8 oranında ve 1103 katılımcı sayısı ile “*Duyarsız*”, %11,3 oranında ve 299 katılımcı sayısı ile “*Olumsuz*” olarak gerçekleşmiştir.

- Ankette, %50,8 oranında katılımcının Türkiye’de kendini mutlu ve güvende hissettiği, 1039 katılımcı ve %39,4 oranında “Kısmen” ve 258 katılımcı ve %9,8 oranında kendini Türkiye’de mutlu hissetmediği anlaşılmaktadır. Kısmen cevabını verenleri de dâhil ettiğimizde toplamda %90,2 oranında katılımcının Türkiye’de kendisini mutlu ve güvende hissettiği anlaşılmaktadır.
- 4511 tercih arasında, katılımcıların Türkiye’de yerleşik insanlarla olan önemli benzeşen konular arasında tercih sırasına göre %40,5 ile “*Din*”, %15,3 ile “*Ahlak anlayışı*”, %12,5 ile “*Kültür*” ve %11,9 ile “*Yaşam tarzı*” gelmektedir. Aynı kesimler arasında farklılaşan konular sıralamasında en önemlileri, tercih sırasına göre %26,1 ile “*Dil*”, %17,8 ile “*Yaşam tarzı*”, %14,7 ile “*Ekonomik durum*”, %11,4 ile “*Din*”, %10,1 ile “*Kültür*”, %6,2 ile “*Eğitim seviyesi*” ve %5,9 ile “*Ahlak anlayışı*” olduğu anlaşılmaktadır.
- Katılımcıların Türkiye’de mağduriyetlerine neden olan konuların başında “*Ekonomik*” sıkıntının geldiğini görmekteyiz. Bu seçenek yapılan 3097 tercih işleminde %36,6 ile ilk sırada gelirken, “*Çocukların eğitimi*” konusu %24,9 oranı ile ikinci sırada yer almıştır. “*Barınma*” %16 ile “*Sağlık*” %14,2 ile ve “*Yerel insanlarla iletişim*” %8,3 seçenekleri diğer tercihler olarak sıralanmaktadır.
- Ankette 1228 katılımcı (%46,6), tanıdıklarına Türkiye’ye göçü tavsiye ettiğini söylerken, 451 katılımcı (%17,1) herhangi bir tavsiyede bulunmadığını, 958 katılımcı (%36,3) ise konu ile ilgili herhangi bir fikrinin olmadığını ifade etmiştir.
- 1256 katılımcı %47,6 oranında barış ve huzur sağlandığında kendi ülkesine geri dönmeyi arzuladığını ifade ederken, 848 katılımcı ve %32,2’lik oranla Türkiye’de kalmayı, geriye kalan 533 katılımcı (%20,2) ise bir başka ülkeye geçiş yapmayı istediğini beyan etmiştir. Katılımcıların toplamda %52,4’ü kendi ülkelerinde barış ve huzurun sağlanması durumunda dahi kendi ülkesine geri dönmeyi düşünmediğini söylemekte,

büyük oranda Türkiye veya daha sınırlı oranda da bir başka ülke tercihinde bulunmaktadır.

Yapılan saha çalışmasının Devletten, yönetimden ve sosyal çevreden beklenti ve şikâyetlere ilişkin veriler itibarıyla ortaya çıkan sonuçları şu şekildedir.

- Katılımcıların Türkiye’de buldukları yerde ihtiyaçlarını, 1490 katılımcı ve %56,5 oranla çalışarak, 234 katılımcı %8,9 oranla da var olan birikimleri sayesinde karşıladıkları anlaşılmaktadır. Böylelikle ihtiyaçlarını karşılamada toplamda %65,4 oranında katılımcı, kendi birikimlerinin, gayret ve çabalarının öncelikli olduğunu belirtmişlerdir. %12,9 oranında ve 339 katılımcı akrabaları tarafından desteklenirken %11,3 oranı ve 298 katılımcı ile de komşu ve çevre desteği ön plana çıkmaktadır. Ayrıca 276 katılımcı %10,5 oranı ile ihtiyaçlarını devlet kanalı ile sağlandığını belirtmiştir.
- Türk istihdam sektörünü doğrudan ilgilendiren katılımcıların Türkiye’de çalışma izni alacaklarının farkındalığı üzerine elde edilen sonuçlar, %60,1 oranında “Hayır”, %32,2 oranında “Evet” ve %7,7 oranında da “Çalışma iznim var” şeklinde gerçekleşmiştir.
- 585 katılımcı (%22,2) Devletin işgücü sektöründe kendilerine yeterince değerlendirdiğini düşünmekte, 1586 katılımcı (%60,1) kısmen değerlendirildiğini düşünmektedir. Ayrıca işgücü olarak uygun yeterlilikte değerlendirilmediğini düşünen %17,7 (466 katılımcı) gibi oranın varlığı da anket çalışmasından çıkarılan önemli bir sonuçtur.
- Ankete katılan 2637 katılımcının 2248’i (%85,2) barınma ihtiyacını kiralık ev aracılığı ile karşılamaktayken, 119 katılımcı (%4,5) “Kendi evimde”, 111 katılımcı (%4,2) “Tanıdığım-Yakınımın evi”, 67 katılımcı (%2,5), “Sığınmacı kampı”, 58 katılımcı (%2,2) “Boş-Harabe ev” aracılığı ile barınma ihtiyacını karşıladığı anlaşılmaktadır.
- Katılımcılara Türkiye’de en fazla yardım eden kuruluşun, 686 ve toplam içerisindeki oranı olan %26 ile Devlet, 398 kişi ve %15,1 oranı ile de

“Halk” olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca *Uluslararası kuruluşlar*” 199 katılımcı ve %7,5 oranla, “*Sivil toplum kuruluşları*” 149 kişi ve %5,7 oranı ile diğer yardımcı kuruluşlar olarak sıralanmaktadır. 1205 katılımcı ve %45,7 oranla herhangi bir yardım almadığını ifade etmiştir.

- Katılımcıların kendilerine yönelik Devlet politikalarının yeterliliği konusundaki düşünceleri, 1156 katılımcı (%43,8) için “*Yeterli-Uygun*” iken, 986 katılımcı (%37,4) için “*Kısmen yeterli*”, 495 katılımcı ise (%18,8) “*Yetersiz*” şeklinde değerlendirilmiştir.
- Anket katılımcılarının %52,1’i ve 1373 katılımcı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayı tercih ederken, 471 katılımcı ve %17,9 oranla böyle bir tercihlerinin bulunmadığını, 793 katılımcı %30,1 oranla da konu hakkında kararsız olduklarını beyan etmişlerdir.

Türkiye’de yıllardır, örneğin enerji hatları konusunda Türkiye’nin jeopolitik konumunun önemini ortaya koyan hatta AB ile olan ilişkilerinde bu üstünlüğünü nasıl kullanması gerektiği yönünde çeşitli akademik çalışmalar yapılmıştır. Bugün göç konusunda Türkiye’nin jeopolitik konumu, onun stratejik çıkarları konusunda kullanabileceği bir araçtan olmaktan öte, özellikle Suriye’den gelen göç akını dolayısıyla hem ekonomik ve hem de sosyolojik olarak çeşitli alanlarda mücadele etmesi gereken önemli bir sorun haline gelmiştir.

Son dönem Suriye’den ve diğer ülkelerden gelen mülteci ve sığınmacılar, Türkiye’de hem ekonomik ve hem de toplumsal temelde birçok sıkıntı kaynağı oluşturabilecek potansiyeldedir. Aynı zamanda mülteci ve sığınmacılar sosyal zenginleşmenin ve ekonomik canlanmanın getirdiği olumlu yöndeki gelişmelere de kaynak olabilirler. Göçün hangi yönde etki doğuracağı, bu çalışma gibi alanda ve sahada yapılan araştırmalarla netlik kazanarak ülke yöneticilerinin konu ile ilgili alacağı karar ve politikaların oluşmasına katkı sağlayabilir.

Mart 2011’den bu yana Türkiye’de sığınmacı ve mültecilerin çalışma hakları ve ekonomide istihdamı en fazla tartışılan konulardan birisi haline gelmiştir. Zira göç eden topluluk ile göç akınına uğrayan yerel halkın en fazla tedirginlik duydukları hususlardan biri göç edenlerin sürekli ve güvenli bir iş ortamı sağlamak için talepte bulunmaları, göç

alan yerel halk için ise emek piyasasındaki arz artışı nedeniyle ucuz işgücü ile rekabet etmek ve belki de kendi işini kaybetme riski ile karşı karşıya kalmalarıdır.

Türkiye’de bulunan sığınmacı ve mülteciler arasında genç işsizliğin önemli ölçüde yüksek ve genel işsizlik oranının üzerinde olması, işgücünün çoğunluğunun genç olduğu Türkiye’de, yıllardır yapısal bir sorun olarak mücadele edilen işsizlik sorunun çok daha büyük bir sorun haline gelmesi demektir. Ayrıca Türkiye’deki sığınmacı ve mültecilerin önemli bir kısmını oluşturan Suriyelilerin önemli bir kısmının 15-24 yaş grubu genç nüfusa sahip olduğu düşünüldüğünde Türkiye’deki işgücü piyasasının sığınmacı ve mültecilerden etkilenmemesinin mümkün olmadığı anlaşılacaktır.

Türkiye’nin her şehrinde yaşamakta olan başta Suriyeliler olmak üzere mülteci ve sığınmacılar, yaşadıkları yere uyum gösterebilme, alışabilme, toplum ile anlaşabilme, uyumsuzluk gösterme ve çatışma gibi birçok konuda problem yaşayabilmektedirler. Ayrıca bir işte çalışabilme dolayısıyla gelecek kaygıları ve çocukları adına yeni bir gelecek kurma düşünceleri gibi birçok konuda sıkıntı duymaktadırlar. Yaşanan süreçte Türkiye’deki mülteci ve sığınmacıların hem şehre hem de sosyal hayata alışmalarında Türk insanının merhametli ve yardımsever olması en önemli unsurlardandır.

Göçmenlerin yaşadıkları kente uyum gösterebilmelerinde komşularının ve iş arkadaşlarının oldukça önemli bir payı vardır. Çocukların ise okul çevrelerinde tanıştıkları arkadaşları ve özellikle öğretmenlerinin onlara karşı gösterdikleri içtenlikleri oldukça önemlidir. Yani başta Suriyeliler olmak üzere mülteci ve sığınmacıların topluma uyum sağlamalarındaki en büyük etken yerel halk ile olan iletişimleri ve yakınlaşmalarıdır.

Mülteci ve sığınmacılara sunulan hizmetler yerel halkın hassasiyetlerine özen gösterilerek yerine getirilmelidir. Aksi takdirde yerel halk ikna edilmeden yapılabilecek her hizmet farklı ve telafisi mümkün olmayan ve toplumsal uyumla ilgili sorunların yaşanmasına neden olabilir. Bunun için ülke ve yaşanan şehirler özelinde oryantasyon programları düzenlenerek sığınmacıların buldukları bölge ve yerel halkla ilgili önemli hususları öğrenmeleri sağlanmalıdır.

Anket çalışması analizlerinde de elde edildiği gibi mülteci ve sığınmacıların Türkiye’de olmaktan dolayı şu an için mutlu oldukları, mülteci ve sığınmacıların geri

dönmeyi çok fazla düşünmedikleri ve Türkiye’de gelecek planları kurdukları göze çarpmaktadır. Bu durumda sığınmacılar için devlet tarafında uygulanan ve uygulanması planlanan politikalar son derece önem kazanmaktadır.

Gelişmiş ülkelerdeki uyum ve entegrasyon politikalarına bakıldığında mülteci ve sığınmacıların, bulunduğu ülkenin dilinin öğrenilmesi toplumsal iletişim ve uyum konusunda ilk sırada yer almaktadır. Sığınmacıların toplumla iletişim kurmasında ve kaynaşmasında dil en önemli araç olarak görülmektedir. Özellikle eğitim çağındaki genç nüfusun dil öğrenmesi teşvik edilmelidir. Yapılan anket çalışmasından da katılımcıların toplumsal uyum konusundaki en önemli sorunun dil konusundaki yetersizlikleri olduğu anlaşılmaktadır.

Dil öğrenildikten sonra iş piyasasına yasal olarak erişimin önü açılmaktadır. Bu sayede sığınmacıların ülkenin ihtiyaç duyduğu alanlarda çalışması sağlanmakta, hem üretimde katma değer oluşmakta ve hem de sığınmacıların kendi kendine yeterliliği sağlanmaktadır. Bu durumda devlet tarafından yapılan doğrudan ve dolaylı yardımlar kesileceğinden devletin üzerindeki mali külfet azalmaktadır. Bu tarz gelişmiş ülkelerde dil kurslarının ve özellikle ülkenin ihtiyaç duyduğu alanlarda meslek edindirme kurslarının önemli ve yaygın olduğu görülmektedir.

Sığınmacıların sosyal ve ekonomik hayatta bilgilendirilmesi de önem arz etmektedir. Çünkü bulunduğu toplumun dili ve kültürü ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmayan sığınmacıların bu yüzden sömürülmesi hem halkın huzurunu hem de sığınmacıların huzurunu kaçırarak bir sonuç oluşturacaktır. Örneğin mülteci ve sığınmacıların kayıt altına alındıktan sonra çalışma izni alabilecekleri bilgisinden, bilgisizlik, sistemin karmaşıklığı veya dil bilinmemenin getirdiği nedenlerle bir şekilde mahrum olmaları yasadışı çalışmalarına neden olmaktadır.

Ankete katılanlar içinde önemli bir sayıya sahip Suriyelilerin çoğunluğunun ya çalışmamakta veya günlük yevmiyeli şekilde çalışmakta oldukları ve dolayısıyla Suriyeliler içinde Türkiye’deki kayıt dışı çalışan işgücünün önemli bir seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Bu kayıt dışılık işveren açısından değerlendirildiğinde; sigortasız ve vergisiz sığınmacı işçi çalıştırmanın ucuz iş gücü temini açısından avantaj gibi görüldüğü düşünülebilir. Ancak böyle bir durumda yerel iş gücünün yerini ucuz sığınmacı iş

gücünün alması, yerel halk ile sığınmacı işçiler arasında yerel halk aleyhine sonuçlar doğurmaktadır. Böylesi eksik rekabet koşullarında Türk vatandaşlarının sığınmacılara karşı olumsuz bakış açıları haklılık kazanabilmektedir. Devlet vergi kaybına uğramakta, bir de işverenin ödemesi gereken sigorta hizmetini de karşılamak zorunda kalmaktadır. Zira sığınmacıların sağlık giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Sonuç olarak sığınmacıların çalışmasının önündeki engellerin kaldırılması, devletin üzerindeki mali yükün azaltılması açısından olumlu sonuçlar doğuracağı sonucu ortaya çıkmakla birlikte Sığınmacıların çalışma hayatına katılımının genel işsizlik oranını olumsuz yönde etkileyebileceği unutulmamalıdır. Kayıt dışı sektörde, yerli işgücü yerine Suriyelilerin tercih edilmesi, özellikle kadınlarda olmak üzere yerli işgücünün bir kısmının işgücü piyasasından çekilmesi ile sonuçlanmıştır. İşgücü piyasasında ücretli işçiler yönünden oluşan haksız rekabet ortamı ücret seviyelerini düşürerek vasıfsız yerli işgücünün kazançlarını düşürmüştür. Yerel ve bölgesel düzeyde ise işsizlik oranında şehirlerin gelişmişlik düzeyi ve işgücü piyasalarının özelliklerine göre farklılıklar görülse de, gıda ve kira fiyatlarındaki artış hem enflasyonu arttırmakta hem de özellikle alt ve orta gelir seviyesinin alım gücünü düşürmektedir. Sığınmacıların işsizlik ve genel ücret seviyesine etkilerini inceleyen saha araştırmalarının bulgularına göre; yerel halkın ve yerli işgücünün yaşadığı sorunların bölgesel ve yerel düzeyde benzerlikler içerdiğini görülmektedir.

İşsizlik oranındaki artış ve özellikle vasıfsız işçilerin ücretlerinde yaşanan düşüş, Suriyelilerin uzun vadede işgücü piyasasında oluşturacağı ekonomik tehditlerin başında gelmektedir. Emek yoğun sektörlerin vasıfsız işgücü taleplerini karşılayan Suriyeliler, Türkiye’de kayıtdışı iş piyasasının genişliği sayesinde iş imkanlarına sahip olabilmektedirler. Düşük ücretle kayıtdışı çalışan Suriyeliler, kayıtdışı alanda çalışan yerli işgücünün yerini almaktadır. Yerli işgücünün bir kısmı çalışma hayatından çekilmekte, diğer kısmı ise kayıtlı çalışmaya devam etmektedirler. Böylelikle yerli işgücünün kayıtdışı istihdam oranında azalma yaşanmaktadır. Ancak çalışma hayatına katılımda Suriyeliler yerli işgücü ile birlikte dikkate alındığında, kayıt dışı çalışma oranı artış gösterecektir.

Kayıt dışı çalışmanın neden olduğu diğer sorun ise, piyasada haksız rekabet yaratılarak uzun vadede piyasa dengelerinin bozulma riski ile karşı karşıya kalmasıdır. Kayıt dışı işçi çalıştıran firmalar üretim ve işgücü maliyetlerini düşürmekte ve haksız rekabete neden olmaktadır.

Suriyelilere karşı sosyal dışlanmanın önüne geçilmesi ve Suriyelilerin çalışma hayatına entegre edilmesi meseleleri ise geniş kapsamlı göç yönetim politikaları ile ele alınarak çözüme kavuşturulmalıdır

Suriyelilerin sınır kentleri ve büyükşehirlerde olmak üzere belirli bölgelerde yoğun olarak yaşaması, kentsel altyapı sorunlarını beraberinde getirmekte ve kentsel hizmetlerin sunumu yetersiz kalmaktadır. Suriyeliler için eğitim ve sağlık alanlarında yapılan kamusal harcamaların finansmanı ise vergi gelirlerinden sağlanmaktadır. Kayıtdışı çalışan Suriyelilerin vergi gelirlerine katkıda bulunamadığından, vergiler Türk vatandaşlarından tahsil edilmektedir. Bu harcamaların sürekli artış göstermesi Türkiye ekonomisi için orta ve uzun vadede riskleri barındırmaktadır.

Ankete katılan sığınmacı ve mültecilerin çoğunluğunun düzenli ve devamlı bir işte çalışmadıkları ve dolayısıyla emek piyasasında bir arz fazlalığı oluşturdukları anlaşılmıştır. İşgücü açısından kalifiyesiz işgücünün özellikle Türk vatandaşlarının tercih etmediği sektörler için meslek edindirme kurslarına yönlendirilmesi, bu insanların topluma faydalı bireyler olarak kazanılmasını temin etmiş olacaktır. Bununla birlikte bu yönetim Türkiye’de belli sektörlerde var olan kalifiye personel ihtiyacına çözüm üretilmesi, emek verimliliğinin artırılması ve ucuz iş gücü temini açısından da önem arz etmektedir.

Dolayısıyla saha araştırmasına katılan sığınmacı ve mültecilerin önemli bir kısmının, ekonomik olarak iyi bir durumda olmadıkları ve Türkiye’de emek piyasası açısından buldukları konumdan çoğunlukla memnun olmamalarına rağmen önemli bir alternatif arz kaynağı olabilecekleri anlaşılmaktadır.

Ayrıca sığınmacılar içinde kalifiye birçok insanın olduğu varsayıldığında bu insanların doğru sektörde değerlendirilmesi, ülkeye katma değer açısında önemli bir katkı sağlayacaktır. Ayrıca girişimci sığınmacıların ülkede katma değer ürettiği sürece vatandaşlara sağlanan ayrıcalıklara erişimi sağlanabilir.

Mevcut mevzuatta sığınmacılar kayıt altına alındıktan altı ay sonra çalışma izni alabilmektedirler. Dolayısıyla uyum politikalarının önemli bir parçası olan istihdam politikaları kayıtlama sonrası sığınmacıların mesleki yeterlilikleri çerçevesinde ayrıntılı bir nitelik analizi yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Sığınmacıların çalışma hayatına

katılmasına yönelik temel bir politikanın belirlenmesi, iletişim problemlerini aşmak için temel eğitim kurslarının açılması, mesleki eğitim faaliyetlerinin yerel işbirlikçiler (işverenler, sanayi ve ticaret odaları) ile birlikte arttırılması, konu ile ilgili yapılacak eylemler arasındadır.

Halkın sığınmacılar ile ilgili gelişmeleri ulusal ve yerel basın aracılığı ile öğrendiği gerçeğinden hareketle medya kuruluşlarının ve sosyal medya organlarının sığınmacılar ile ilgili yayınladıkları haberlerin takip edilmesi de önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplum ile sığınmacılar arasında kargaşa ortamı oluşturmaya yönelik birçok haber yer alabilmektedir. Bunlara karşı bilinçlenmek yerel halkın ve yönetici kesimin bilinçlendirilmesi önem arz etmektedir. Devlet yayın organlarına karşı bu hassas konularda tedbir alınmalıdır.

Yerleşiklerle göç edenlerin komşuluk ilişkileri, gündelik ihtiyaçlardan kaynaklı iletişimleri ve ekonomik ve kültürel alışverişleri mevcuttur. Türkçeyi öğrendikçe dış çevreyle daha fazla iletişime geçen mülteci ve sığınmacılar, dil problemlerinin ortadan kalkmasıyla toplumla daha yakınlaşabilecek ve doğal olarak daha iyi anlaşabilecekler, sosyal yaşama daha kolay uyum sağlayabileceklerdir. Sığınmacıların genelini dil bilmemesi ve tercümanların yetersiz olması sağlık ve eğitim başta olmak üzere diğer kamusal ve sosyal alanlarda sunulan hizmetlerde farkındalığı, verimliliği ve memnuniyeti azaltmaktadır. Sığınmacıların kamusal ve sosyal hayata erişimi ne kadar fazlaysa toplumla uyumu da o denli hızlı ve sağlıklı olacaktır.

Dil farklılığı, sosyal izolasyon, sağlık ve eğitim hizmetlerinde farkındalık eksikliği ilgili alanlarda sığınmacı ve mültecilerin yaşadığı sorunların temelinde yatan nedenler olarak görülmektedir. Eğitimin bir araç olarak kullanılması ile hem uyum sorunu aşılabilir hem de kayıp bir neslin yetişmesinin önüne geçilebilir.

Sığınmacılara hizmet veren kamu kurum ve kuruluşlarındaki personelin sığınmacılar konusunda bilgi sahibi olması, onlara yerleşiklerden ayırt etmeden hizmet vermeye çalışması, mülteci ve sığınmacılar ile toplum arasındaki ön yargıların azalmasını ve dolayısıyla toplumsal uyumu sağlayacaktır.

Aile içerisinde dahi anlaşabilme noktasında problemler yaşandığı göz önünde bulundurulursa, farklı bir milletin, farklı bir dil ile yabancı bir ülkede yaşadığı anlaşmazlıklar çok doğal karşılanmalıdır. Sığınmacı ve mülteci nüfus hakkında özellikle alana dair çalışmaların artması onların geldikleri ülkelere uyumlarını kolaylaştırmak ve sosyal hayata katılım sürecini kısaltmak açısından oldukça önemlidir. Sığınmacı ve mülteciler siyasi tartışmalardan ayrı bir yere konumlandırılmalı, sosyolojik gerçekler üzerinden konu irdelenerek çözüm önerileri geliştirilmelidir.

Özellikle kayıt dışı sığınmacılar ile görüşülerek sığınmacıların yaşadığı sorunlar derinlemesine incelenmeli ve çözüm önerileri türetilmelidir. Ayrıca mevcut kısıtlar ortadan kaldırılarak sığınmacıların ikamet ettikleri coğrafya, kültürel farklılıklar ve ülkenin/bölgenin/yörenin gelişmişlik düzeyi de birer değişken olarak kabul edilerek yaşanan sorunların belirlenmesi önem arz etmektedir.

Mülteci ve sığınmacılara yönelik insani yardım operasyonlarının başarısı, dünyadaki fakirliği ve acıları tamamen yok etmeleri ile ölçülmemektedir. Bu başarı ancak insani yardımın etkili ve verimli biçimde taşınması, ulaştırılması, dağıtılması, yani insani yardım lojistiğinin düzgün yapılıp yapılmadığı belirlenerek ölçülmektedir.

Anket sonucu ortaya çıkan diğer önemli bir sonuç da sığınmacılar arasında doğurganlığın çok yüksek düzeylerde olmasıdır. Bu konuda yetkili kurum ve kuruluşların sığınmacılar ile ilgili gerekli bilgilendirme çalışmaları yapması önem arz etmektedir.

Türkiye'ye göçün nedenlerinin ve sonuçlarının tartışılması sadece Türkiye'de yapılması gerekenlerle sınırlı değildir. Bunun için göçün kaynağı niteliğindeki ülkeler Türk hükümetinin yapacağı geri kabul anlaşmaları aracılığı ile veya Türkiye sınırı dışında ve kaynak ülke yakınında oluşturulacak tampon bölgelerle sorun kısmen de olsa sınır dışı edilmelidir.

Göç hareketlerinin toplum üzerinde birçok etkisi olmaktadır. Bunlardan birisi de ekonomik nedenler olmakla birlikte göç olgusunun yönetilme düşüncesini oluşturmaktadır. Gerçekleştirilecek olan yönetimler göçmenlerin ve göç eden grupların göç ettikleri ülkelerin toplum istikrarını ve ekonomik göstergelerini bozmayacak şekilde hayatlarını devam ettirmeyi amaç edinmelidir. Göç hareketleriyle insanların hali hazırda

sahip oldukları ekonomik imkânları ve birikimleri göçmen kişilerden dolayı sarsılmayacak politikalar geliştirilmelidir.

Toplum üzerinde oluşturduğu etki bakımından birey, aile yapısı, göçün yönetilme düşüncesini tamamen destekler niteliktedir. Ekonomik göç yönetimine baktığımız zaman, göç hareketlerinde çözülmesi gereken sorunlar; büyüme, yatırım beşeri, sermaye ve refah düzeyinin yükselmesi gibi konularda göç yönetimi ve politikaları ile olumlu etkiler göstermektedir. Göç ister zorunlu ister gönüllü yapılsın, ülkelerde çok önemli ekonomik sorunlara neden olmaktadır.

Siyasal ve sosyo ekonomi türündeki göç hareketi en sorunlu göç türü olmakla birlikte hükümetlerin bu göç ile baş edebilmeleri için büyük ekonomik kaynaklara sahip olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra bu tür göç ile karşılaşan ülkelerin çok büyük kamuoyu itirazlarına maruz kaldığı görülmektedir. Bu kapsamda Suriye'den Türkiye'ye yapılan göçün siyasal ve çarpık bir kentleşme sorunları doğuracağı gibi suç oranındaki artış, topluma uyum, sağlık gibi birçok sosyal sorunlara da neden olacaktır. Dolayısıyla siyasal ve sosyo ekonomik göçün topluma ve hükümetlere yüklediği yükler göz ardı edilemez. Göçmen kabul konusunda liberal davranan ülkelerin bile siyasal ve sosyo ekonomik göç ile karşılaştığında koruyucu ve yasakçı bir tutum sergiledikleri görülmektedir.

Yapılan saha araştırması ile politika yapıcılarının son dönemde sayıları önemli ölçüde artan sığınmacı ve mültecilerin, kendi ülkelerine dönüşlerinin zaman alacağı gerçeğini de dikkate alarak, toplumsal uyum sürecinde değerlendirmek üzere aldıkları mevzuat tedbirlerini, yerel halkın bu konudaki endişelerini de dikkate alarak genişletmeleri ve uyum konusunda daha verimli bir şekilde değerlendirilmesini sağlayıcı yönde adım atılmasının yanında, göç'ün siyasal, ekonomik sosyal, toplumsal ve güvenlik konuları açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi ve buna uygun gerçekçi politikalar oluşturması gerektiği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- AÇSHB, (2019), Çalışma İzni Sıkça Sorulan Sorular, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (Erişim: 29 Haziran 2019, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uigm/sikca-sorulan-sorular/>).
- BM Genel Kurulu 2312 Sayılı Karar (1967), (Erişim: 12 Mayıs 2019, http://uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflioz/bm/bm_25.pdf).
- BMMYK Türkiye Temsilciliği, (1998), Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler, Ankara: Damla Matbaası.
- BMMYK Türkiye Temsilciliği ve T.C. İçişleri Bakanlığı E.G.M., (2005), İltica ve Göç Mevzuatı, Ankara: Başkent Matbaası.
- Canpolat Hasan, Arıner Hakkı Onur. , Küresel Göç ve Avrupa Birliği İle Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi, s. 15 ORSAM Rapor No: 123The Black Sea International (Erişim: 22 Haziran 2012, <http://madde14.org/images/3/3a/Orsamkureselgoc2012.pdf>).
- Castles, Stephan and Mark J., Miller, (2009), The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Cohen, Robin, (1987), The New Helots: Migrants in the International Division of Labour, Aldershot: Gower Publishing Group.
- Çay, Abdulhaluk Mehmet, (2009), Türk Tarihi ve Kültürü, Kavimler Göçü ve Doğu Orta Avrupa'da Türkler, Kültür Portalı (Erişim :02 Mayıs 2019, <https://www.kulturportali.gov.tr/medya/dokuman/dokumandetay/47>).
- Çelik, Neşe Baran (2015), Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan Veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri, (Erişim: 03 Haziran 2019, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/208372>).
- ÇSGB, (2016), Yabancıların Çalışma İzinleri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Hayatı İstatistikleri, (Erişim: 13 Eylül 2018 <https://www.cs.gb.gov.tr/media/7315/yabancilarin-%C3%A7ali%C5%9Fma-%C4%B0z%C4%B0nler%C4%B0-2016.pdf>).
- de Haas, Hein., (2008), Migration and Development a Theoretical Perspective, Working Paper Presented for International Migration Institute, James Martin 21st Century School, University of Oxford, Paper 9, Oxford, (Erişim: 26 Şubat 2019 <https://www.imi.ox.ac.uk/publications/wp-09-08/@@download/file>).
- Deniz, Orhan, (2008), “Türkiye'nin Doğu Sınırı Ve Mülteci Sorunu”, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Başkanlığı 2005-FED-B11 No.lu Proje Raporu, Van.
- Deniz, Taşkın (2014), Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye, (Erişim: 03 Mayıs 2019, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/200514>).

- Eraldemir, Zeynep (2013). Türkiye’de Göç Sorunu Göçlerin Sosyo- Ekonomik Yansımaları İskenderun- Dört Yol Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Erdoğan, M.Murat, (2015), Türkiye’deki Suriyeliler, Toplumsal Kabul ve Uyum, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan M.Murat ve Can Ünver, (2015), Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara.
- Ergüven, Nasıh Sarp ve Özturanlı, Beyza (2013), Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye, (Erişim: 03 Mayıs 2019, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1882/19732.pdf>).
- Gall, Meredith D., Walter R. Borg, Joyce P. Gall, (1996), Educational Research: An Introduction, White Plains, New York: Longman Publishing.
- Geçici Koruma Yönetmeliği (2014), T.C. Resmi Gazete, 29153, 13 Ekim.
- Gezgin, Mehmet F., (1991) “İşgücü Göçü Teorileri”, Sosyoloji Konferansları Dergisi, 23, 31-50.
- GİGM, (Temmuz 2014), Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları: Ankara, Yayın No:18.
- GİGM, (Aralık 2015a), Türkiye’de Geçici Koruma, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 03 Mayıs 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik3/turkiye'de-gecici-koruma_409_558_1097).
- GİGM, (Şubat 2015b), Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Geçici Koruma, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 03 Mayıs 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik3/yabancilar-ve-uluslararasi-koruma-kanununda-gecici-koruma_409_558_1098).
- GİGM, (Şubat 2015c), Geçici Korumanın Unsurları, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 25 Mayıs 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumanin-unsurlari_409_558_1095).
- GİGM, (Aralık 2015d), Geçici Korumaya İlişkin kayıt İşlemleri, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 03 Mayıs 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumaya-iliskin-kayit-islemleri_558_560_8966).
- GİGM, (Mart 2015e), Geçici Koruma Genel Bilgi, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 25 Mayıs 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-bilgi_409_558_1094_icerik).
- GİGM, (2015f), Geçici Koruma Evlilik İşlemleri, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 25 Mayıs 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik3/evlilik-islemleri_558_560_8967).
- GİGM, (Aralık 2015g), Geçici Koruma Gönüllü Geri Dönüş İşlemleri, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 03 Mayıs 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gonullu-geri-donus-islemleri_558_560_8968).

- GİGM, (Aralık 2015h), Geçici Koruma Üçüncü Ülkeye Çıkış İşlemleri, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 25 Mayıs 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik6/ucuncu-ulkeye-cikis-islemleri_558_560_8970_icerik).
- GİGM, (Şubat 2015I), Geçici Koruma Düzenlenecek Belgeler, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 24 Mayıs 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik3/duzenlecek-belgelerbelge_409_546_555).
- GİGM, (Şubat 2015k), Avrupa Birliğinde Geçici Koruma, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 03 Mayıs 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik3/avrupa-birliginde-gecici-koruma_409_558_1096).
- GİGM, (Mart 2015i), Geçici Koruma Genel Bilgi İçerik, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim:24 Mayıs 2019,http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-bilgi_409_422_423_icerik).
- GİGM, (Mart 2015J), Düzensiz Göçle Mücadele, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 03 Mayıs 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik6/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi_409_422_424_icerik).
- GİGM, (Aralık 2016), Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 02 Mayıs 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler_409_558_560).
- GİGM, (Şubat 2017a), Vatansızlığın Tespiti, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim:25 Mayıs 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik3/vatansizligin-tespiti_409_421_536).
- GİGM, (Kasım 2017b), Uyum, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 25 Mayıs 2019 http://www.goc.gov.tr/icerik/uyum_409_564).
- GİGM, (2019), Geçici Koruma Yönetmeliğinin Getirdiği Yenilikler, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 25 Mart 2019, http://www.goc.gov.tr/files/files/gk_yon_getirdigi_yenilikler.pdf).
- GİGM, (Mayıs 2019a), Geçici Koruma İstatistikleri, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 25 Mart 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecicikoruma_363_378_4713_icerik).
- GİGM, (Mayıs 2019b), Uluslararası Koruma İstatistikleri, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 25 Mart 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma_363_378_4712).
- GİGM, (Mayıs 2019c), Düzensiz Göç İstatistikleri, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 25 Mart 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik3/duzensiz-goc_363_378_4710).
- GİGM, (Nisan 2019d), Sınır Dışı Etme, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 25 Mart 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik3/sinir-disi-etme_409_422_834).
- GİGM, (Mayıs 2019e), Geri Kabul Alım İstatistikleri, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 25 Mayıs 2019), http://www.goc.gov.tr/icerik3/geri-alim_363_378_10093).
- GİGM, (Mayıs 2019f), Faaliyetler, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 25 Mayıs 2019, http://www.goc.gov.tr/icerik/faaliyetler_350_361).

- Gök, Gonca Oğuz(2016). Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü, (Erişim: 01 Haziran 2019, <http://kosbed.kocaeli.edu.tr/sayi31/4.pdf>).
- Güllüpnar, Fuat (2012). Göç Olgusunun Ekonomi- Politik ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme, (Erişim: 30 Mayıs 2019, <http://yusbed.yalova.edu.tr/article/view/5000001702>).
- IOM, (2009), Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü yayın no:18 Editör Bülent çiçekli (Erişim. 22.Mart.2019, http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf,).
- İnat, Kemal (2016), Kavimler Göçü ve Mülteci Sorunu, SETAV, (Erişim 28 Nisan 2019), <https://www.setav.org/yeni-kavimler-gocu-ve-multeci-sorunu/>).
- Kalkınma Bakanlığı, (2014), Onuncu Kalkınma Planı 2014–2018, Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu–2023, Ankara.
- Kayapınar, Levent ve Ayönü, Yusuf(2015), ‘Türkiye’ nin Göç Tarihi/ 14. Yüzyılda ve 21 Yüzyılda Göçler’, Erdoğan, M. Murat ve Kaya, Ayhan(Ed.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, ss.17-45.
- Kesgin, Selman Salim(2018), Beklentiler ve gerçeklikler arasında Göç Konusunda Küresel Mutabakat, Time Turk, (Erişim 28 Mayıs 2019),<https://www.timeturk.com/analiz-beklentiler-ve-gerceklikler-arasinda-goc-konusunda-kuresel-mutabakat/haber-1011398>).
- Koçak, Yüksel ve Terzi, Elvan (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri, Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3 (3): 3-19.
- Lewis, Gareth, (1982), Human Migration A Geographical Perspective, New York: St. Martin’s Press.
- Marfleet, Philip, (2006), Refugees in a Global Era, Basingstoke:Palgrave Macmillan.
- MHSİS (Temmuz 1951), Mültecileri Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi,Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim:22.Mart.2019,<http://www.goc.gov.tr/files/files/multec%c4%b1ler%c4%b1nhukuk%c4%b1statusune%c4%b1l%c4%b1sk%c4%b1nsozlesme.pdf>).
- MHSİS Protokolü, (1967), Mültecileri Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmenin Protokolü, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (Erişim: 02 5 Mayıs), [http://www.goc.gov.tr/files/files/M%c3%9cLTEC%c4%b0LER%c4%b0N%20HUKUK%20STAT%c3%9cS%c3%9cNE%20%c4%b0L%c4%b0%c5%9eK%c4%b0N%201967%20PROTOKOL%c3%9c\(1\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/M%c3%9cLTEC%c4%b0LER%c4%b0N%20HUKUK%20STAT%c3%9cS%c3%9cNE%20%c4%b0L%c4%b0%c5%9eK%c4%b0N%201967%20PROTOKOL%c3%9c(1).pdf)).
- Naz, Yasemin (2015). Türkiye’nin Uluslar Arası Göç Politikası Ve Uluslar Arası Göçün Türkiye’deki Güncel Sorunları, Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

- Özcan, Mehmet (2005). *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*. Ankara: USAK.
- Patton, Micheal Q., (2002), *Qualitative Research and Evaluation Methods*, Thousand Oaks, California: Sage Pablucation.
- Sirkeci, İbrahim, (2006), “Küresel Kontrol Çabalarına Karşı Bireysel Aşma Çabalar: Türkiye Ve Irak Örneklerinde Uluslararası Göçün Evrimi”, *Uluslararası Göç Sempozyumu*, 8-11 Aralık 2005, İstanbul, 33-39.
- UNHCR (Ocak-Haziran 2017), *Umutsuz Yolculuklar Raporu*, BMMYK, (Erişim: 02 Mayıs, <https://www.unhcr.org/tr/17738-europe-refugee-migrant-arrivals-fall-reports-abuses-deaths-persist.html>).
- UNHCR, (2018), (Erişim: 12 Eylül 2018, <http://www.unhcr.org/tr/>).
- UNHCR, (Haziran 2018a), *Zorla Yerinden Edilen İnsan Sayısı*, BMMYK, (Erişim: 02 Mayıs 2019, <https://www.unhcr.org/tr/19707-zorla-yerinden-edilen-insan-sayisi-2017de-68-milyonu-asti-multeciler-icin-kuresel-bir-anlasmanin-saglanmasi-kritik-onemde.html>,).
- UNHCR, (Haziran 2018b), *Bir Bakışta Eğilimler*, BMMYK, (Erişim: 06 Mayıs 2019, <https://www.unhcr.org/tr/ilk-bakista-rakamlar-2>).
- UNHCR, (2019a), *Sığınmacılar*, BMMYK, (Erişim: 22 Nisan 2019, <https://www.unhcr.org/tr/siginmacilar>,).
- UNHCR, (2019b), *Çocuklar*, BMMYK, (Erişim: 22 Nisan 2019, <https://www.unhcr.org/tr/cocuklar>,).
- UNHCR, (2019b), *Azınlık Grupları*, BMMYK, (Erişim: 22 Nisan 2019, <https://www.unhcr.org/tr/azinlik-gruplari>,).
- UNHCR, (2019b), *Kadınlar*, BMMYK, (Erişim: 22 Nisan 2019, <https://www.unhcr.org/tr/kadinlar>,).
- UNHCR, (2019b), *Gençler*, BMMYK, (Erişim: 22 Nisan 2019, <https://www.unhcr.org/tr/youth>,).
- UNHCR, (2019b), *LGBTİ Bireyler*, BMMYK, (Erişim: 22 Nisan 2019, <https://www.unhcr.org/tr/lgbti-people>).
- UNHCR, (2019b), *Erkekler*, BMMYK, (Erişim: 22 Nisan 2019, <https://www.unhcr.org/tr/men>,).
- UNHCR, (2019b), *Engelli Bireyler*, BMMYK, (Erişim: 22 Nisan 2019, <https://www.unhcr.org/tr/people-with-disabilities>).
- UNHCR, (2019b), *Yaşlı Bireyler*, BMMYK, (Erişim: 22 Nisan 2019, <https://www.unhcr.org/tr/yasli-bireyler>).

- UNHCR (2019c), Mültecilere İlişkin Küresel Mutabakat, Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi, (Erişim: 22 Mayıs 2019, <https://www.bmdergi.org/language/tr/multeci-krizlerine-daha-etkili-ve-daha-adil-bir-mudahale-icin-devletler-arasinda-tarihi-anlasma/>).
- TBMM, (Mart 2018), Göç ve Uyum Raporu, İnsan Hakları Komisyonu, (Erişim: 26 Mart 2019, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf).
- Türkdoğan, Mehmet Akif (2018), Avrupa Birliğinde Mülteci ve Sığınmacı Politikaları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- TÜİK (2018) Yıllara Göre İl Nüfusları, (Erişim: 02 Mayıs 2019, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>).
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, (2013), T. C. Resmi Gazete, 28615, 11 Nisan.
- Yaman, Ahmet, (2016), Suriyeli Sosyal Sermayenin İnşası ve Yeniden Üretim Sürecinin Sivil Toplum ve Ekonomik Hayat Alanlarında İncelenmesi, Göç Araştırmaları Dergisi, 2 (3), 94-127. (Erişim: 02 Haziran 2019).
- Wragg, Edward C., (1994), “Conducting and Analysing Interviewies”, Improving Educational Management Through Research and Consultancy, (Editors: N. Bennett, R. Glatter, R. Levacic), The Openuniversity, 267-282.

EKLER

Ek-1: Anket Soruları (Türkçe)

Bu anket, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat ABD'nda yürütülen "Türkiye'deki Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Başvuru Sahibi Sığınmacıların Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkisi: Bir Saha Araştırması" başlıklı Yüksek Lisans Tezi için, çalışma kapsamındaki illerde uygulanmaktadır. Anket, Türkiye'de bulunan ve araştırma kapsamındaki sığınmacıların Türkiye'ye uyum sağlama konusundaki sorunlarının tespitine ve bu göçmenlerin Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısını ne ölçüde ve nasıl etkide bulunduğuna yöneliktir. Anket katılımcılarının kişisel bilgileri hiçbir şekilde deşifre edilmeyecektir.

Araştırmacılar:

Doç.Dr. İsmail Hakkı İŞCAN

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
İİBF-İktisat Bölümü Öğretim Üyesi
(ismailhakkii.iscan@bilecik.edu.tr)

Mesut ÇAKIR

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
(mesut.cakir@goc.gov.tr)

ANKET (SİĞİNMACI)

- 1- Anketin yapıldığı il : _____
- 2- Anketin yapıldığı tarih :/...../2017
- 3- Cinsiyet : E K
- 4- Yaş : (18-25) (26-35) (36-45) (46-55)
(56-üstü)
- 5- Medeni durum : Evli Bekar Dul Boşanmış
- 6- Nerelisiniz? : Suriye Irak İran Afganistan
Pakistan Nijerya Filistin Mısır Somali Uganda
Diğer _____
- 7- Ne kadar zamandır Türkiye'desiniz? Bir yıldan daha az 1 Yıl 2 Yıl
3 Yıl 4 Yıl 5 Yıl 6 yıl 7 yıl ve üzeri
- 8- Toplam çocuk sayısı: (1) (2) (3) (4)
(5) (6 ve üstü)
- 9- Türkiye'de doğan çocuk sayısı: (1) (2) (3) (4)
(5) (6 ve üstü)
- 10- Çocuklarınız Türkiye'de eğitim alıyor mu? : Çocuğum yok Türkiye'de bulunan
çocuğum yok Evet eğitim alıyor Hayır eğitim almıyor

- 11- Öğrenim durumunuz:** Okuma/Yazma bilmiyor İlkokul
Ortaokul Lise Lisans Yüksek Lisans Doktora
- 12- Ana Diliniz :** Arapça Farsça Türkçe Kürtçe Urduca
Azerice Diğer : _____
- 13- Ana diliniz dışında bildiğiniz ikinci dil:** Yok Arapça Farsça
Türkçe Kürtçe İngilizce Peştuca Özbekçe Urduca
- 14- Dini Mensubiyetiniz :** Müslüman Hristiyan Musevi Bahai
Yezidi Ateist Diğer : _____
- 15- Mezhep Durumunuz:** Sünni Şia Katolik Ortodoks
Protestan Keldani Mormon Arian Maturidilik Zeydiyye
Amish Alevi
- 16- Etnik Kökeniniz:** Arap Afgan Fars Kıldani Aşuri
Özbek Tacik Dürzi Berberi Zaza Ermeni Kırgız
Süryani Türkmen Kürt Peştun Azeri
- 17- Aylık ortalama geliriniz (TL):** Gelir yok (1000 ve altı) (1001- 1500) (1501-2000)
(2001-2500) (2501-3000) (3001-3500) (3501-4000)
4001-4500 4500 üzeri
- 18- Kendi ülkenize kıyasla buradaki ekonomik durumunuzu nasıl görüyorsunuz ?:**
Çok iyi İyi Aynı Kötü Çok kötü
- 19- Türkiye’de en çok neye para harcıyorsunuz?** Gıda Kira Giyecek Seyahat
- 20- Türkiye’de tasarruflarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?** Banka hesabında
Döviz olarak Altın olarak Ülkeme gönderiyorum
Herhangi bir birikime sahip değilim
- 21- Türkiye’de aylık gıda gideriniz ne kadar? (TL):** 250’den daha az 250-500
501-750 751-1000 1001-1250 1251-1500
1500 üzeri
- 22- Türkiye’de aylık kira gideriniz ne kadar? (TL):** 500’den daha az 500-750
751-1000 1000-1250 1251-1500 1501-2000
2000 üzeri

23- Neden Türkiye'ye göç ettiniz? (Birden çok seçenek işaretlenebilir)

Eğitim için Daha iyi yaşam koşulları için Can güvenliği için Tanıdıklarım olduğu için İş imkânları için Savaş olduğu için Seyahat / Turizm amaçlı Başka bir ülkeye gitmek için

24- Türkiye de bulunduğunuz yerdeki ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyorsunuz?

Çalışarak Devletten Birikimim var Komşu/Çevre yardımı Akrabalarımın yardımı

25- Kendi ülkenizdeki meslek durumunuz : İşçi Memur Esnaf – Ticaretçi Şoför Ev Hanımı Öğrenci Zanaatkâr Emekli Öğretmen Doktor Mühendis Bilgisayar Programcılığı Aşçı Araba Tamircisi Satış Elemanı Garson Diğer: _____

26- Türkiye de bulunduğunuz yerdeki İş durumunuz :

Devamlı çalışıyor Çalışmıyor Arada sırada –Günlük çalışıyor

27- Türkiye de bulunduğunuz Yerde Çalışmıyor iseniz çalışmama nedeniniz?

Herhangi bir iş bulamamak Niteliğime uygun iş bulamamak Gerek görmemek Çalışma iznim yok

28- Türkiye de bulunduğunuz yerde çalışıyor iseniz çalışma durumunuz :

İşçi Memur Esnaf-Ticaretçi Garson Satış Elemanı Araba Tamircisi Doktor Öğretmen Bilgisayar Programcılığı Mühendis Şoför Diğer: _____

29- Türkiye de bulunduğunuz yerde çalışıyor iseniz işinizi kime bağlı olarak yapıyorsunuz?

Kamu-Devlet Özel Girişim Kendi işi

30- Türkiye de bulunduğunuz yerde çalışıyor iseniz çalıştığınız işyeri/alan mesleki

durumunuza uygun mu? Evet Kısmen Hayır

31- Türkiye de bulunduğunuz yerde çalışıyor iseniz çalıştığınız işyerinden aldığınız ücretten

memnun musunuz? Evet Kısmen Hayır

32- Türkiye de çalışma izni alabileceğinizi biliyor musunuz?

Evet Hayır Çalışma iznim var

33- Devletin işgücü olarak sizi yeterli ölçüde değerlendirdiğini düşünüyor musunuz?

Evet Kısmen Hayır

34- Türkiye de bulunduğunuz yerde çalışıyor iseniz çalıştığınız yerde diğer çalışanların size yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Olumlu

Olumsuz

Duyarsız

35- Türkiye de bulunduğunuz yerde barınma ihtiyacınızı nasıl karşılıyorsunuz?

Kiralık ev

Kendi evim

Sığınmacı Kampı

Boş/Harabe ev

Çadır

Parklar

Tanıdığım/Yakınımın Evi

36- Türkiye de bulunduğunuz yerde size en çok yardım eden hangisi?

Devlet

Halk

Sivil Toplum Kuruluşları

Uluslararası kuruluşlar

Yardım almıyorum

37- Türkiye de bulunduğunuz yerde en çok neye ihtiyacınız olduğunu düşünüyorsunuz?

Paraya

Ev için eşya-gıda

Halktan anlayış-sevgiye

Sakin bir hayata

Bir işte çalışmaya

38- Türkiye de bulunduğunuz yerde dini inancınızı rahatça yaşayabiliyor musunuz?

Evet

Kısmen

Hayır

39- Türkiye de bulunduğunuz yerde akrabanız veya geldiğiniz yöreden tanıdığınız var mı?

Evet

Hayır

Cevap vermek istemiyorum

40- Türkiye de bulunduğunuz yerde komşularınızın ve çevrenizdeki insanların size bakışını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Olumlu

Olumsuz

Duyarsız

41- Türkiye de bulunduğunuz yerde komşularınızdan veya çevrenizdeki insanlardan, sizden resmi olarak şikâyette bulunan oldu mu?

Evet

Hayır

Cevap vermek istemiyorum

42- Tekrar ülkenize dönmeyi istiyor musunuz? Evet Hayır Kararsızım

43- Türkiye de bulunduğunuz yerdeki insanlarla iletişim kurmakta zorluk çekiyor musunuz?

Evet

Hayır

Kısmen

44- Bir önceki soruya Evet/Kısmen cevabı verirdiyse iletişim kurmakta yaşanan zorluğun nedeni nedir?

Dil

Gelenek/Görenek/Yaşantı farklılığı

Yabancı muamelesine tabi olmak

45- Türkiye de bulunduğunuz yerde kendinizi yabancı hissediyor musunuz?

Evet

Hayır

Kısmen

46-Türkiye de bulunduğunuz yerde ayrımcılığa maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?

Evet Hayır Bazen

47- Türkiye de bulunduğunuz yerdeki insanların göçmenlere/sığınmacılara yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz? Olumlu Olumsuz Duyarsız

48- Türkiye’de kendinizi mutlu ve güvenli hissediyor musunuz?

Evet Hayır Kısmen

49- Devletin size yönelik uyguladığı politikaları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yeterli/Uygun Yetersiz Kısmen yeterli

50- Türkiye de bulunduğunuz yerdeki insanlarla kendinizi benzer gördüğünüz özellikler nelerdir(Birden çok seçenek işaretlenebilir)

Din Kültür Yaşam Tarzı Dil Ahlak
Anlayışı Eğitim Seviyesi Ekonomik Durum Yok

51- Türkiye de bulunduğunuz yerdeki insanlarla kendinizi farklı gördüğünüz özellikler nelerdir(Birden çok seçenek işaretlenebilir)

Din Kültür Yaşam Tarzı Dil Ahlak
Anlayışı Eğitim Seviyesi Ekonomik Durum Yok

52- Türkiye’de en çok hangi konuda mağduriyet yaşadığınız düşünüyorsunuz?(Birden çok seçenek işaretlenebilir)

Barınma Sağlık Çocukların Eğitimi Ekonomik Yerel halkla iletişim

53- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayı ister misiniz?

Evet Hayır Kararsızım

54-Ülkenizdeki tanıdıklarınıza Türkiye’ye göçü tavsiye ediyor musunuz?

Evet Hayır Henüz bir fikrim yok

55- Ülkenizde barış ve huzur sağlandığı takdirde aşağıdakilerden hangisi sizin için çok daha önceliklidir? Türkiye’de kalmak Kendi ülkeme geri dönmek Bir başka ülkeye geçiş yapmak

Anketörün Adı ve Soyadı : _____

İmza : _____

Ek-2: Anket Soruları (Arapça)

تم هذه الدراسة في جامعة ومعهد الشيخ اديبالي بيلجيك للعلوم الاجتماعية وقسم الاقتصاد لقد أجريت الدراسات الرئيسية على قسم الحماية الدولية ومقدمي الطلب المؤقت وطالبي اللجوء وتأثيرها في الهيكل الاجتماعي والاقتصادي في تركيا . دراسة ميدانية لرسالة الماجستير بعنوان أطروحة على الدراسة يجري على نطاق واسع للعمل ولتتم تطبيقها في المحافظات . ويهدف البحث ولتعرف على المشاكل طالبي اللجوء والمهاجرين الاجتماعي والاقتصادي والتكيفهم الاجتماعي والاقتصادي في تركيا . إن يتم اطلاقا كشف المعلومات الشخصية لأفراد الذين يقدمون استفتائهم بأي شكل من الأشكال.

Doç.Dr. İsmail Hakkı İŞCAN

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
İİBF-İktisat Bölümü Öğretim Üyesi
(ismailhakki.iscan@bilecik.edu.tr)

Mesut ÇAKIR

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
mesut.cakir@goc.gov.tr

استطلاع الرأي لطالبي اللجوء

1- المدينة الذي تم فيه الاستفتاء _____ :

2- التاريخ الاستطلاع 2017 / / :

3- الجنس : ذكر مؤنث

4- العمر (56) (46-55) (36-45) (26-35) (18-25) :فما فوق

5- حالة الزوجية :متزوج أعزب أرملة مطلقة

6- من أين أنت؟ : سوريا العراق إيران أفغانستان باكستان

نيجيريا فلسطين مصر الصومال أوغندا
الآخرى _____

7- منذ متى وانت تم في تركيا :أقل من سنة 1 1 السنة 2 السنة 3 السنة

4 سنوات 5 سنوات 6 سنوات 7 سنوات فما فوق

8- إجمالي عدد الأطفال : لا يوجد 1 2 3 4 5 6 فما فوق

9- عدد الأطفال الذين ولدوا في تركيا :ل : لا يوجد 1 2 3 4 5 6 فما فوق

10. هل تدرس طفلك ا في تركيا؟ : ما عندي طفل لا يوجد لي أطفال في تركيا

يدرس في البيت لا لا يدرسون

11. مستواك التعليمي :لا اعرف القراءة والكتابة المدرسة الابتدائية متوسطة الثانوية معهد

الماجستير الدكتوراة

12. اللغة الام : العربية □ والفارسية □ التركية □ الكردية □ اوردو □ الازرية □ أخرى :

13. هل تعرف لغة ثانية غير لغتك الأم : لا □ العربية □ الفارسية □ التركية □ الكردية □

الإنجليزية □ البشتوية □ الأوزبكية □
اوردوية □

14- ما هو دينك : الاسلام □ مسيحي □ موسوي □ البهائي □ اليزيدية □ بدون دين □ أخرى :

15- ماهي طائفتك : السني □ الشيعي □ الكاثوليكي □ اورثوذكس □ البروتستانت □ الكلداني □
المورموني □

الارباي □ متروليك □ الزيدية □ اميشية □ علوي □

16- ماهي قوميتك : العربية □ الأفغانية □ الفارسية □ الكلدانية □ اشورية □ الأوزبكية □

الطاجيكية □ الدرزية □ البربرية □ الزازاية □ الأرمنية □ قرقزية □ سوريانية □
تركمانية □ كردية □ بشتوية □ ازرية □

17- ماهو متوسط الدخل الشهري لديك (TL) : ما عندي دخل □ تحت 1000 □ (1001- 1500) □ (1501- 2000)

(2001-2500) □ (2501-3000) □ (3001-3500) □ 4001-4500 □ (3501-4000) 4500 □
فما فوق □

18- كيف ترى الوضع الاقتصادي هنا مقارنة ببلدك؟: جيد جدا □ جيد □ نفس شئ □ رديئ □ رديئ
جدا □

19- بماذا تنفق أكبر قدر من المال في تركيا؟ في شراء الغذاء □ في تأجير السكن □ شراء ملابس □ في
السفر □

20- كيف يمكنك تقييم توفيرات الخاصة بك في تركيا؟ في حسابي البنكي □ بالعملات الأجنبية □
بشراء الذهب □ ارسلها لبلدي □ ليس لدي أي وفورات □

21- كم من مصاريف الغذائية الشهرية لديك في تركيا؟ (TL) : أقل من 250 □ 250- 500 □

501- 750 □ 751- 1000 □ 1000- 1250 □ 1251- 1500 □ أكثر من 1500 □

22- ماهي النفقات الخاصة بك للإيجار الشهري في تركيا؟ (TL) : أقل من 500 □ 500-750 □ 751-1000 □
500 □

1000-1250 □ 1251-1500 □ 1501-2000 □ أكثر من 2000 □

23 -لماذا هاجرت الى تركيا؟ (خيارات متعددة يمكن أن تكون علامة)

للتعليم □ لظروف معيشية أفضل □ للامان حياتي □ لوجود معارفي □ لوجود العمل □

بسبب الحرب لغرض / السياحة و السفر لذهاب الى دولة الاخرى

24- في مكان وجودك كيفية تلبية الاحتياجات الخاصة بك ؟

من العمل منالدولة لديه توفير مالي بمساعدة الجيران/ وبمساعدة البيئة الموجودة بمساعدة اقربائي

25- ماهو عملك قبل مجيئك :

عامل موظف مهارة/ تاجر سائق ربة بيت طالب صاحب مهنة
متقاعد مدرس دكتور مهندس مبرمج كومبيوتر طبخ مصلح السيارات مندوب مبيعات
عامل مطعم أخرى _____ :

26- في مكانك الحالي وضعك للعمل : اعمل دائمي لا اعمل بعض احيان - اعمل يومي

27- في مكانك الحالي ماهي الأسباب الذي يجعلك ان لاتعمل ؟

لعدم العثور على اي العمل عدم قدرتي العثور على المؤهلات الوظيفية الملائمة لعدم حاجتي الماسة لها لعدم وجود اجازة عمل لي

28- في مكانك الحالي في حالة العمل ماهي نوع عملك :

عامل موظف تاجر- واعمل في التجار عامل مطعم مندوب مبيعات مصلح السيارات دكتور مدرس مبرمج كومبيوتر مهندس سائق أخرى :

29- في مكانك الحالي إذا كنت تعمل، بمن مربوط عملك ؟

العامه للدولة المشاريع الخاصة شعلي الخاص

30 - في تركيا بمكان تواجدك ان تعمل /مهنتك ملائم ومناسب لك: نعم نوعا ما لا

31 - في مكان تواجدك هل أنت راض عن الأجور التي تتلقاها من مكان عملك إذا كنت تعمل؟

نعم نوعا ما لا

32 -هل تعلم ان بإمكانك الحصول على تصريح عمل؟ نعم لا لدي تصريح عمل

33- هل تعتقد في تقييمك ايدي العاملة في الدولة كاف ؟

نعم نوعا ما لا

34- إذا كنت تعمل في مكان عملك ماهي تقييمك لمعاملة يعاملونك العمال والموظفين معك؟

إيجابي سلبي لا ابالي

35 -كيف يمكنك تلبية احتياجاتك لتوفير السكن في منطقتك؟

اسكن في بيت ايجار اسكن في بيتي مجمع للاجئين اسكن في بيت خالي/ شبيه خراب اسكن في خيمة اسكن في الحدائق في بيت معارف/ اقربائ أ

36- في مكانك الحالي من يساعدك اكثر ؟

الدولة الناس المنظمات غير الحكومية والمنظمات الدولية ما اخذ

37- مكانك الحالي هل تعتقد ما هو شئ الذي تحتاج أكثر من غيرها ؟

النقود احتياجات منزلية - المواد الغذاء الفهم الناس - وحبهم حياة هادئ لبدء بالعمل

38- بمكانك الحالي هل يمكن أن تعيش بشكل مريح بممارسة معتقداتك دينية ؟

نعم نوعا ما لا

39 -في مكانك الحالي هل لديك معارف وهل تعرفت على احد كان سابقا تعرفه ؟

نعم لا لا أريد أن الإجاب

40- في تركيا بمكانك الحالي كيف تقيم علاقة جيرانك ومن حواليك والناس معك ؟

إيجابي سلبي لا ابالي

41 -في مكانك الحالي الناس محيطون بك من جيران كيفية معاملتهم معك؟ نعم لا لا أريد أن الإجاب

42 -هل تفكر بالعودة إلى المكان الذي جنت منه مرة أخرى؟

نعم لا ما عندي قرار

43- في تركيا بمكانك الحالي هل لديك صعوبة في التواصل مع الناس ؟

نعم لا نوعا ما

44- اذا كان جوابك نعم / ما هو سبب صعوبات ؟

اللغة فرق المعيشة/ فرق المعاملة/ ثقافة دمج اجنبي بصورة طبيعية

45- في مكانك الحالي هل تحس بانك غريب ؟

نعم لا نوعا ما

46- في مكانك الحالي هل تعتقد أنك قد تعرضت للتمييز؟ نعم لا أحيانا

47 -في مكانك الحالي ماهو تقييمك / بالتقرب للناس المهاجرين ؟ إيجابي سلبي لا ابالي

48 -هل تظن نفسك سعيدة وآمن في تركيا؟ نعم لا نوعا ما

49 -كيف تقيم سياسة الدولة وقانونها الذي طبق معك ؟ الكافي / المناسب غير كافية نوعا ما كافي

50 -في تركيا بمكانك الحالي ماهي اشياء متشابهة بينك وبينهم (هناك خيارات متعددة عليك بوضع علامة

(

الدين الثقافة حياة معيشية لغة الأخلاقهم وفهمه

مستوي التعليمي الوضع الاقتصادي غير موجود

51- ما هي الفرق الاثنية التي ترى نفسك مع الناس في مكانك الحالي بتركيا (خيارات متعددة يمكن اختيار)

الدين الثقافة حياة معيشية اللغة لأخلاقهم وفهمه المستوى التعليمي الوضع الاقتصادي لا يوجد

52- برايك ماهو اكثر شئ انت ترى مظلوم فيها في تركيا؟ (الاختيار متعدد يمكنك أن تضع علامة)

السكن الصحة التعليم تعليم اطفال الاقتصاد مخالطة الناس سيئين

53- هل تريد أن تكون مواطنا في جمهورية تركية؟ نعم لا محايد

54- هل تنصح معارفك بالهجرة الى تركيا ؟ نعم لا ليس لدي أي فكرة بعد

55- إذا وفرت بلدك الامن والسلام والهدوء ماهي أولوية أكثر بالنسبة لك ؟

البقاء في تركيا للعودة إلى بلدك للذهاب إلى بلد آخر

اسم المقابلة واللقب _____ :

التوقيع _____ :

Ek-3: Anket Soruları (Farsça)

این بررسی ایالات متحده امریکا بخاطر حفاظت بین المللی در موسسه علوم اجتماعی و اقتصادی در دانشگاه شیخ ادیبالی بلجیک در ترکیه و حفاظت موقت متقاضی اثر پناهجویان در ساختار اجتماعی و اقتصادی ترکیه در یک ساحه تحقیقاتی حوزه بی برای ماستری دفاع از دیپلوم به راه انداخته شده است. برای انطباق مهاجرین برای تثبیت مشکلات و ساختار اجتماعی و اقتصادی ترکیه تا چه حد و چگونه تاثیر می گذارد معلومات شخصی از پاسخ دهندگان به هیچ صورت افشا نمی گردد.

تحقیق کنندگان:

مسعود چاکر	دو چند. داکتر اسماعیل حق اشجان
دانشگاه شیخ ادیبالی- بلجیک	دانشگاه شیخ ادیبالی- بلجیک
انستیتیوت علوم سیاسی	فاکولته علوم اقتصادی و اجتماعی
(mesut.cakir@goc.gov.tr)	(ismailhakki.iscan@bilecik.edu.tr)

(بررسی)

(پناهجو)

- 1- ولایت که بررسی در آن صورت گرفته است _____
- 2- تاریخ بررسی:/...../2017
- 3- جنسیت: زن مرد
- 4- سن: (18-25) (26-35) (36-45) (46-55) (56 - بالاتر)
- 5- حالت مدنی: متاهل مجرد بیوه طلاق شده
- 6- سکونت اصلی: سوریه عراق ایران افغانستان پاکستان نیجریه فلسطین مصر سومالیا یوگاندا دیگر _____
- 7- مدت اقامت در ترکیه: کمتر از یک سال یک سال دو سال سه سال چهار سال پنج سال شش سال هفت سال یا زیادتر
- 8- تعداد فرزندان: ندارم 1 2 3 4 5 6 یا بالاتر
- 9- تعداد فرزندان متولد در ترکیه: هیچ 1 2 3 4 5 زیادتر از 6
- 10- آیا فرزندان تان در ترکیه آموزش می بینند: فرزند ندارم فرزندم در ترکیه نیست بلی نخیر
- 11- وضعیت آموزشی: خواندن و نوشتن را نمی فهمد ابتداییه متوسطه لیسه لیسانس ماستر دوکتورا
- 12- زبان مادری: عربی فارسی ترکی کردی اردو آذری دیگر
- 13- زبان دوم: نه عربی فارسی ترکی کردی انگلیسی پشتو ازبکی اردو
- 14- دین: اسلام عیسویت یهودیت بهایی یزیدی بی دین دیگر

15- مذهب: سنی شیعه کاتولیک اورتادوکس پروتستان کیلدانی مورمون
 آری ماتورودلیک زیدیه آمیش علوی

16- قومیت: عرب افغان فارس کیلدانی عاشوری ازبک تاجک
درزی بربری زا زا ارمنی قرغز سوری ترکمن کرد پشتون
آذری

17- درآمد ماهوار: بدون درآمد 1000 و پایینتر از آن 1500-1001
2000-1501 2500-2001 3000-2501 3500-3001 4000-3501

4500-4001 بالاتر از 4500

18- فرق وضعیت اقتصادی در کشور اصلی و فعلی: بسیار خوب خوب عین وضعیت (کشور اصلی) بد بسیار بد

19- بیشترین مورد مصرف پول در ترکیه: مواد غذایی کرایه پوشاک سیاحت

20- تصرفات پولی تان چگونه است: حساب بانکی صرافی طلا به کشور می فرستم بودیجه ندارم

21- مصرف مواد غذایی تان در ترکیه چقدر است: کمتر از 250

500-250 750-501 1000-751 1250-1001 1500-1251 بالاتر از 1500

22- مقدار پرداخت کرایه ماهانه در ترکیه: کمتر از 500

750-500 1000-751 1250-1000 1500-1251 2000-1501 زیادت از

2000

23- دلیل مهاجرت شما به ترکیه: برای آموزش برای شرایط بهتر زندگی برای حفظ جان توصل و معیشت با آشنایان امکانات کاری گریز از جنگ برای سیاحت

برای رفتن به کشور دیگر دیگر _____
24- نیازمندی های خود را در ترکیه چگونه مرفوع میدارید:

کارگیری از دولت ذخیره کمک همسایگان کمک اقارب

25- مسلک در کشور اصلی: کاریگر مامور تاجر راننده خانم خانه دانش

آموز صنعت کار متقاعد معلم داکتر انجنیر کمپیوتر کار آشپز
میخانیک موتو فروشنده گارسون و غیره

26- وضعیت کاری تان در ترکیه چگونه است: کار دایمی بیکار روز مزد

27- دلیل بیکار بودن در ولایت مقیم در ترکیه: نبود کار مناسب عدم ضرورت عدم وجود جواز کار

28- نوعیت کار تان در ترکیه چه میباشد: کاریگر مامور دوکاندار / تاجر گارسون
فروشنده میخانیک موتو داکتر معلم کمپیوتر کار انجنیر راننده

دیگر _____

29- اگر شمادر ترکیه کار می کنید کار تان وابسته به کی است:

دولت طرح ویژه کار شخصی

- 30- آیا مکان و مسلک کاری تان در ترکیه مناسب است: بلی تاحدی نخیر
- 31- آیا از معاشی که برای تان در ترکیه پرداخت می گردد راضی هستید:
بلی تا حدی نخیر
- 32- آیا از پروسه اخذ جواز کار در ترکیه آگاه هستید: بلی نخیر جواز کار دارم
- 33- توانمندی دولت ترکیه را در مهیا سازی فرصت های کاری کافی ارزیابی می کنید یا خیر:
بلی تا حدی نخیر
- 34- در ترکیه جای که کار می کنید رفتار کاربگران با شما چگونه است:
مثبت منفی بی تفاوت
- 35- نوعیت پناهگاه تان در ترکیه چی است:
خانه کرایه خانه شخصی کمپ خانه خرابه خیمه پارک ها خانه اقارب
- 36- در ترکیه جای که شما هستید بیشترین کمک را کی به شما می کند:
دولت مردم سازمان های غیر انتفاعی سازمان های بین المللی کمک دریافت نمی نمایم
- 37- در ترکیه بیشترین مورد احتیاج تان که در مورد آن فکر می کنید چه است:
پول وسایل خانه مواد غذایی محبت و درک از مردم زندگی آرام برای کار کردن
- 38- در ترکیه جای که هستید می توانید با عقیده دینی که دارید راحت زندگی کنید: بلی تا حدی نخیر
- 39- در ترکیه جای که زندگی می کنید آیا اقارب و آشنایان خود را با خود دارید:
بلی نخیر نمی خواهم جواب بدهم
- 40- در ترکیه جای که هستید دیدگاه همسایگان و اطرافیان تانرا چگونه ارزیابی می نمایید:
مثبت منفی بی تفاوت
- 41- آیا همسایگان و اطرافیان شما در محل زیست تان از شما شکایت رسمی درج نموده اند:
بلی نخیر نمی خواهم جواب بدهم
- 42- آیا می خواهید دو باره به وطن تان بر گردید: بلی نخیر تصمیم ندارم
- 43- در ترکیه جای که هستید با مردم برای برقرار کردن ارتباط با مشکلات مواجه هستید: بلی نخیر تا حدی
- 44- در صورت بلی و یا تاحدی دلیل تان چیست: زبان سنت و طرز زندگی به خاطر خارجی بودن
- 45- در ترکیه خود را بیگانه احساس می کنید: بلی نخیر تا حدی
- 46- در ترکیه با تعصب و تبعیض مواجه شده اید: بلی نخیر بعضا
- 47- طرز برخورد مردم ترکیه را با مهاجرین چگونه ارزیابی می نماید: مثبت منفی بی تفاوت
- 48- در ترکیه خود را خوش و امن احساس می کنید: بلی نخیر تا حدی
- 49- طرح های سیاسی دولت ترکیه را در قبال خود چگونه ارزیابی می کنید:
مناسب و کافی کافی نیست تاحد کافی

50- مشخصات مشابه شما با مردم ترکیه کدام ها اند:

دین فرهنگ طرز زندگی زبان اخلاق سویه تعلیمی وضعیت اقتصادی هیچ

51- مشخصات غیر مشابه شما با مردم ترکیه کدام ها اند: دین فرهنگ طرز زندگی زبان اخلاق سویه تعلیمی وضعیت اقتصادی هیچ

52- در ترکیه در کدام موارد بیشترین مشکلات را دارید: پناهگاه صحت تعلیم اطفال اقتصاد ارتباط با مردم بومی

53- آیا می خواهید تابعیت ترکیه را داشته باشید: بلی نخیر نمی دانم

54- آیا آشنایان خود را ترغیب و تشویق برای آمدن به ترکیه می کنید: بلی نخیر تا هنوز فکر نکرده ام

55- در صورت تامین صلح و آرامش در کشور تان اولویت برای شما کدام یک از موارد ذیل است: ماندن به ترکیه برگشت به وطن رفتن به کشور دیگر

اسم و تخلص مصاحبه شونده:

امضاء

Ek-4: Anket Soruları (İngilizce)

“The Impact of Asylum Seekers Applying for International Protection and Temporary Protection in Turkey on the Socio-Economic Structure of Turkey: A Field Survey”

Assist. Prof. İsmail Hakkı İŞCAN

& Offic. Mesut ÇAKIR

This survey is applied within the cities “The Impact of Asylum Seekers Applying for International Protection and Temporary Protection in Turkey on Socio-Economic Structure of Turkey: A Field Survey” titled Master’s Degree thesis presents. This questionnaire is aimed at identifying the problems found in Turkey and how the asylum seekers within the scope of Turkey are adapting on how these immigrants are influencing the socio-economic structure of Turkey. The personal information of the survey participants will not be decrypted.

Assist. Prof. İsmail Hakkı İŞCAN

Mesut ÇAKIR

University of Bilecik Şeyh Edebali -

Provincial Migration Expert

Teacher in the Faculty of Economics

University of Bilecik Şeyh Edebali -

and Administrative Sciences

Institute of Social Sciences

(ismailhakkı.iscan@bilecik.edu.tr)

(mesutcakir88@hotmail.com)

Survey (ASYLUM)

1- Provincence where the questionnaire is presented : _____

2- Date of the Questionnaire :/...../2017

3- Gender : Male Female

4- Your Age : (18-25) (26-35) (36-45) (46-55)
(55+)

5- Marital Status : Married Single Widowed Divorced

6- Where are you from? : Syria Iraq Iran Afghanistan

Pakistan Nigeria Palestine Egypt Somalia Uganda Other : _____

7- How long have you been in Turkey? Less Than a Year 1 Year 2 Years
3 Years 4 Years 5 Years 6 Years 7 Years Other
: _____

8- Total number of children : I don't have kids (1) (2) (3) (4) (5) (6+)

- 9- Number of children born in Turkey:** I don't have kids (1) (2) (3) (4) (5) (6+)
- 10- Do your children study in Turkey :** I don't have kids My kids are not in Turkey Yes, they do No, they do not
- 11- Your education level :** illiterate Primary School High school Undergraduate Masters Ph.D Other : _____
- 12- Primary Language :** Arabic Farsi/Persian Turkish Kurdish Urdu Azarbaijani Other : _____
- 13- Secondary Known Languages :** None Arabic Farsi/Persian Turkish Kurdish English Festuca Uzbek Urdu
- 14- Religious Affiliation :** Muslim Christian Jewish Bahá'í Yazidism Atheist Other : _____
- 15- Presence / Sect you belong to:** Sunni Shia Catholic Orthodox Protestan Chaldean Mormon Arian Maturidi Amish Alevism Other: _____
- 16- Your ethnic origin :** Arab Afghan Persian Chaldean Asur Uzbek Tajik Druze Berber Zaza Armenian Kyrgyz Syriac Turkmen/Turkic Kurd Pashtun Azeri Other: _____
- 17- Monthly Average Income (in TL) :** No Income (-1001) (1001- 1500) (1501- 2000) (2001-2500) (2501- 3000) (3001- 3500) (3501- 4000) (4001- 4500) (4500+)
- 18- How is your current economic situation compared to your previous situation(s)?**
Great Good Same Bad Worse
- 19-What do you spend on the most, monthly?** : Food Rent Clothing Travel
- 20- How do you save your money in Turkey?** : in a Bank Account Foreign Currency in Gold Sending it back to home-country Don't have any savings
- 21- How much do you spend on food, a month? (in TL) :** less than 250 250-500 501-750 751-1000 1000-1250 1251-1500 more than 1500
- 22- How much do you spend on rent, a month? (in TL) :** less than 500 500-750 751-1000 1000-1250 1251-1500 1501-2000 more than 2000
- 23- Why did you move to Turkey? (you can select multiple options)**

Education For Better Living conditions For Security Relatives Business
Opportunities Due to War Travel/Tourism To travel to another country

24- How do you meet your needs in Turkey? Working Government Assistance Previous

Savings Neighborhood / Public Aid Relative Assistance

25- Your Previous Job / Occupation : Skilled Worker Government Officer

Trader/Merchant Driver House Wife Student Craftsman/Artisan

Retired Teacher Doctor Engineer Computer Programming Chef

Car Mechanic Sales Assistant Waiter/Waitress Other: _____

26- Are you currently working in Turkey? : Working Continuously Working Part Time/Daily

Not Working

27- If you are currently not working, why is that? : Don't want to work No suitable work

Can't find any work No Work-Permit

28- Job / Occupation in Turkey : Skilled Worker Government Officer

Trader/Merchant Driver House Wife Student Craftsman/Artisan Retired

Teacher Doctor Engineer Computer Programming Chef Car Mechanic

Sales Assistant Waiter/Waitress Other: _____

29- Who do you work for in Turkey? Government Private Business Self Employment

30- If you are working in Turkey, is your job related to your profession? Yes Partially No

31- Are you happy with your current wage / income? Yes Partially No

32- Are you aware that you can get a work permit in Turkey? Yes I Have a Permit No

33- Do you think the government appreciates you? Yes Partially No

34- If you are working in Turkey, how do your colleagues feel about you?

Positive

Negative

Insensitive

35- How do you reside in Turkey? House for rent Own house Asylum-seeker

Camp Vacant home Tents Parks Relative / Friend's House

36- Which of the following helps you out more in Turkey? Government Public Public

Organizations International Organizations Don't receive Help

37- What do you need the most currently in Turkey? Money Household goods – food

Feeling Welcomed A calm life To work

38- Can you freely worship your beliefs in Turkey? Yes Partially No

39- Do you have relatives in your current city? Yes Prefer not to answer No

40- How do you evaluate your surrounding neighbors and people?

Positive

Negative

Insensitive

41- Are there any complaints from your surrounding neighbors and people to you?

Yes

Prefer not to answer

No

42- Do you wish to return to your country?

Yes

No

Not sure

43- Do you currently have difficulty communicating with your surroundings?

Yes

Partially

No

44- If yes to Question 43, what's the reason?

: Language

Tradition / Custom / Life Diversity

Social Treatment

45- Do you currently feel alienated?

Yes

Partially

No

46- Are you currently subjected to any discrimination?

Yes

Sometimes

No

47- How do you feel your surrounding public feel towards asylum seekers?

Positive

Negative

Insensitive

48- Do you feel safe and happy in Turkey?

Yes

Partially

No

49- How do you feel about the government's political decisions?

Adequate / Approving

Don't Approve

Partially approve

50- What do you see in common with your surrounding public? (you can select multiple options)

Religion

Culture

Lifestyle

Language

Ethics

Education Level

Economic Status

None Apply

51- What do you see differently than your surrounding public? (you can select multiple options)

Religion

Culture

Lifestyle

Language

Ethics

Education Level

Economic Status

None Apply

52- What do you currently lack in Turkey? Housing Health Education for Children

Economic

Communication with the surrounding public

53- Would you like the people you know to migrate to Turkey? Yes No Not sure

54- Do you recommend to advise your acquaintances migration to Turkey?

Yes

No

No idea

55- Which of the following is of a higher priority for you, if peace and tranquility is provided in your country?

Staying in Turkey

Returning to your Country

Going to another a new country

First & Last Name _____

Date _____

Signature _____

Ek-5: Anket İzin Talebi Yazısı

T.C.
BİLECİK VALİLİĞİ
İl Göç İdaresi Müdürlüğü

Sayı : 63959178-000-E.1475
Konu : Anket Çalışması

23/03/2017

GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE
(Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı)

İlgi : a) 04.04.2013 tarih ve 6458 sayılı Kanun.
b) 07.03.2017 tarih ve 6482 sayılı Dilekçe.

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İİBF-İktisat Bölümü Öğretim Üyesi Doç.Dr. İsmail Hakkı İŞCAN ve Müdürlüğümüz personellerinden İl Göç Uzman Yardımcısı, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi Mesut ÇAKIR, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim dalında yürütülen "Türkiye'deki Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Başvuru Sahibi Sığınmacıların Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkisi: Bir Saha Araştırması" başlıklı Yüksek Lisans Tezi için Türkiye de bulunan ve araştırma kapsamındaki sığınmacıların Türkiye'ye uyum sağlama konusundaki sorunlarının tespitine ve bu Göçmenlerin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik yapısına ne ölçüde ve nasıl etkide bulunduğuna yönelik bir araştırma yapmak istediklerini ilgi (b) de kayıtlı dilekçe ile Müdürlüğümüze bildirmişlerdir.

Söz konusu araştırmacılar, yapılacak olan araştırmanın Genel Müdürlüğün bünyesinde bir proje olarak değerlendirilmesini, yapılacak anket çalışması ile ilgili bilgilerin akademik çalışma amacı dışında kullanılmayacağını taahhüt ettiklerini, ekte sunulan anket sorularında sadece bu çalışma kapsamında değerlendirilmesini, araştırmanın yapılabilmesi için izin ve desteğin sağlanmasını talep etmekte olup, yapılacak anket çalışması iki taraflı bir anket çalışması (Sığınmacılar ve Yerleşikler)

olacağından Genel M¼d¼rl¼ğ¼n uygun g¼rd¼ğ¼ illerde ki İl G¼ç İdaresi M¼d¼rl¼kleri vasıtasıyla ve yine uygun g¼r¼len bir tarih aralığında her iki taraf içinde hazırlanan ve ekte sunulan anket sorularını y¼nelterek anketlerin gerçekleştirilmesi d¼ř¼n¼lmektedir.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Halil İbrahim ACIR
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK: Dilekçe ve Ekleri (7 Sayfa)

Ek-6: Anket İzin Yazısı

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı

Sayı : 65988396-000-E.14228
Konu : Anket Çalışması

23/03/2017

GELEN EVRAK KOPYA

İlgi : 08.03.2017 tarihli ve 63959178-000/1475 sayılı yazınız

İlgide kayıtlı yazınızla, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İİBF-İktisat Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. İsmail Hakkı İŞCAN ve İl Müdürlüğünüz personellerinden İl Göç Uzman Yardımcısı ve yüksek lisans öğrencisi Mesut ÇAKIR tarafından yürütülen "Türkiye'deki Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Başvuru Sahibi Sığınmacıların Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkisi: Bir Saha Araştırması" başlıklı yüksek lisans tezi için Türkiye'de bulunan ve araştırma kapsamındaki sığınmacıların Türkiye'ye uyum sağlama konusundaki sorunlarının tespitine ve bu göçmenlerin Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısına etkisine yönelik bir araştırma yapmak istedikleri belirtilerek izin talep edilmektedir.

Ayrıca sözü edilen çalışmanın Genel Müdürlüğümüz tarafından belirlenecek olan illerde yapılması ve proje kapsamında değerlendirilmesi de talep edilmektedir.

Söz konusu çalışmanın gerçekleştirilmesi, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 94 üncü maddesi ile 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliğinin 51 inci maddesinde belirtilen gizlilik ilkesine gerekli hassasiyetin gösterilmesi ve elde edilecek verilerin araştırma dışında kullanılmaması şartıyla uygun görülmüştür.

Bununla birlikte çalışmanın Genel Müdürlüğümüzce yürütülen projeler kapsamında gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığı ve araştırmanın gerçekleştirileceği illerin araştırmacılar tarafından belirlenmesinin yerinde olacağı hususunda;

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Salih BIÇAK
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

